

PARP

**RAPORT
O STANIE SEKTORA**
małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce

Raport o stanie sektora

małych i średnich
przedsiębiorstw w Polsce

Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce

Redakcja:

Anna Tarnawa, Anna Skowrońska

Autorzy Raportu:

Paweł Chaber – Rozdział 5

Jacek Łapiński – Rozdział 1, Rozdział 3

Melania Nieć – Rozdział 1, Rozdział 2, Rozdział 3

Joanna Orłowska – Rozdział 1

Robert Zakrzewski – Rozdział 1, Rozdział 4

Łukasz Widła-Domaradzki – Rozdział 6

Anna Domaradzka – Rozdział 6

Copyright by Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2017

ISBN 978-83-7633-359-5

Wydanie I

Opracowanie wydawnicze:

Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – Państwowego Instytutu Badawczego
26-600 Radom, ul. K. Pułaskiego 6/10, tel. centr. (48) 364-42-41, fax (48) 364-47-65
e-mail: instytut@itee.radom.pl <http://www.itee.radom.pl>

Spis treści

Raport o stanie sektora MSP w Polsce 2017	5
Sektor przedsiębiorstw w Polsce	7
<i>Jacek Łapiński, Melania Nieć, Joanna Orłowska, Robert Zakrzewski</i>	
Rozdział 1. Obraz statystyczny	17
<i>Melania Nieć</i>	
Rozdział 2. Ranking przedsiębiorczości w układzie wojewódzkim. Wskaźnik syntetyczny	45
<i>Jacek Łapiński, Melania Nieć</i>	
Rozdział 3. Innowacyjność przedsiębiorstw	56
<i>Robert Zakrzewski</i>	
Rozdział 4. Statystyczny obraz polskich mikroprzedsiębiorstw	63
<i>Paweł Chaber</i>	
Rozdział 5. Wykorzystanie ICT w polskich przedsiębiorstwach	74
<i>Łukasz Widła-Domaradzki, Anna Domaradzka</i>	
Rozdział 6. Koniunktura i otoczenie biznesu 2017	85

Raport o stanie sektora MSP w Polsce 2017

PARP przedstawia dwudziestą edycję Raportu o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. W Raporcie prezentujemy obraz sektora MSP w Polsce w oparciu o dane statystyczne GUS dostępne publicznie oraz dane GUS zakupione i przeanalizowane specjalnie na potrzeby tego Raportu. Przedstawiamy również wyniki badań PARP prowadzone na reprezentatywnej próbie przedsiębiorstw w ramach przedsięwzięcia badawczego „Panel Polskich Przedsiębiorstw”. W Raporcie pokazujemy uwarunkowania powstawania i rozwoju przedsiębiorstw w Polsce oraz przybliżamy tematy o szczególnym znaczeniu dla działalności przedsiębiorstw. W tym roku prezentujemy dane na temat poziomu korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych wśród polskich firm.

Tegoroczna edycja Raportu ukaże się w dwóch częściach. W tej chwili oddajemy do rąk Czytelnika analizę w oparciu o dane krajowe. W IV kwartale 2017 r. opublikowana zostanie kolejna wersja niniejszego Raportu uzupełniona o dane Eurostatu, prezentująca obraz sektora MSP w Polsce na tle krajów europejskich.

Zapraszamy do lektury Raportu.

Sektor przedsiębiorstw w Polsce¹

Tendencje w polskich przedsiębiorstwach w latach 2008–2015

W ostatnich latach przedsiębiorczość w Polsce charakteryzuje się trzema wyraźnymi trendami.

Po pierwsze **nie słabnie przedsiębiorczość Polaków**. Liczba przedsiębiorstw rośnie dynamicznie – rok 2015 był jednym z najlepszych pod tym względem i stanowił kontynuację pozytywnego trendu poprzednich lat. Co więcej, rocznie powstaje ponad 1/3 mln nowych przedsiębiorstw, a wielkość ta utrzymuje się na zbliżonym poziomie od dłuższego czasu.

Po drugie **poprawia się jakość polskiej przedsiębiorczości**. Polskie firmy jako grupa mają coraz większy wkład w budowę dobrobytu społecznego. Dane pokazują, że wytwarzają one coraz większą część polskiego PKB. Przeciętna firma systematycznie się rozwija w ujęciu ekonomicznym. Rośnie jej produktywność mierzona przychodami, wartością dodaną i produkcją. Tendencje wskazują także na poprawę struktury firm z punktu widzenia form prawnych. Rośnie udział przedsiębiorstw jako osób prawnych a maleje – fizycznych.

Po trzecie **rośnie otwartość przedsiębiorców i poprawia się ich nastawienie na rozwój**. Firmy, choć nadal zbyt rzadko, to jednak coraz częściej się internacjonalizują – systematycznie zwiększa się odsetek eksporterów i przeciętna wartość eksportu, a także czerpanie korzyści, jakie daje obecność w Internecie. Polskie przedsiębiorstwa także coraz więcej inwestują oraz opracowują i wdrażają innowacje, choć nadal skala działań rozwojowych nie jest wysoka.

Obok tych pozytywnych tendencji można zauważyć też te mniej korzystne. Dla przykładu, w 2010 r. wyhamował trend wzrostowy, jeśli chodzi o liczbę osób pracujących w przeciętnej firmie i od tego czasu wykazuje on bardzo powolną, ale ujemną dynamikę. Po części ma to związek z silnym wzrostem młodych firm,

¹ Opracowano na podstawie danych GUS, w tym danych przygotowanych na potrzeby niniejszego Raportu.

rzadziej lub mniej licznie zatrudniających pracowników. Poza tym oficjalne statystyki GUS wskazują, że maleje odsetek innowatorów.

Trendy cząstkowe:

Struktura przedsiębiorstw

- Analiza danych na przestrzeni lat pokazuje, że **liczba przedsiębiorstw systematycznie rośnie**: w 2008 roku działało 1,79 mln firm, zaś w 2014 r. 1,84 mln, a w 2015 r. – 1,91 mln. W roku 2015, w porównaniu z poprzednim rokiem, odnotowano jeden z najwyższych wzrostów liczby przedsiębiorstw niefinansowych w ostatnich latach – o blisko 4%, a w okresie 2011–2015 wzrost liczby przedsiębiorstw wyniósł 7,3%.
- **Na przestrzeni lat widoczny jest stały, choć bardzo powolny, trend wzrostowy w zakresie udziału usług jako miejsca pracy.** W 2004 r. udział usług w strukturze pracujących wynosił prawie 31%, zaś w 2015 r. – 36%. Rola usług rośnie kosztem miejsc pracy głównie w handlu (w 2004 r. udział tej branży w strukturze pracujących wynosił 32%, zaś w 2015 r. – 24%). Przemysł od lat dominuje natomiast w generowaniu zatrudnienia. Udział tego sektora w zatrudnieniu ogółem przedsiębiorstw na przestrzeni lat 2011–2015 wynosi blisko 39%.
- **Pozytywnym choć powolnym trendem w rozwoju przedsiębiorstw w Polsce jest wzrost udziału osób prawnych w tworzeniu miejsc pracy**, co może mieć silny związek ze zmianami w regulacjach prawnych dotyczących tworzenia spółek. Na przestrzeni lat 2008–2015 zwiększył się ich udział w liczbie pracujących, a zmniejszył przedsiębiorstw osób fizycznych. W 2015 r. przedsiębiorstwa – osoby fizyczne stworzyły miejsce pracy dla niespełna 41% wszystkich osób pracujących (w 2008 r. było to 43%).
- Bardzo powoli, ale jednak, **spada wielkość przeciętnego przedsiębiorstwa pod względem liczby pracujących, wciąż oscylując wokół 5 osób.** Także przeciętne zatrudnienie na podstawie umowy o pracę w przeliczeniu na jeden podmiot zasadniczo nie zmienia się i wynosi obecnie 3,5 osoby.

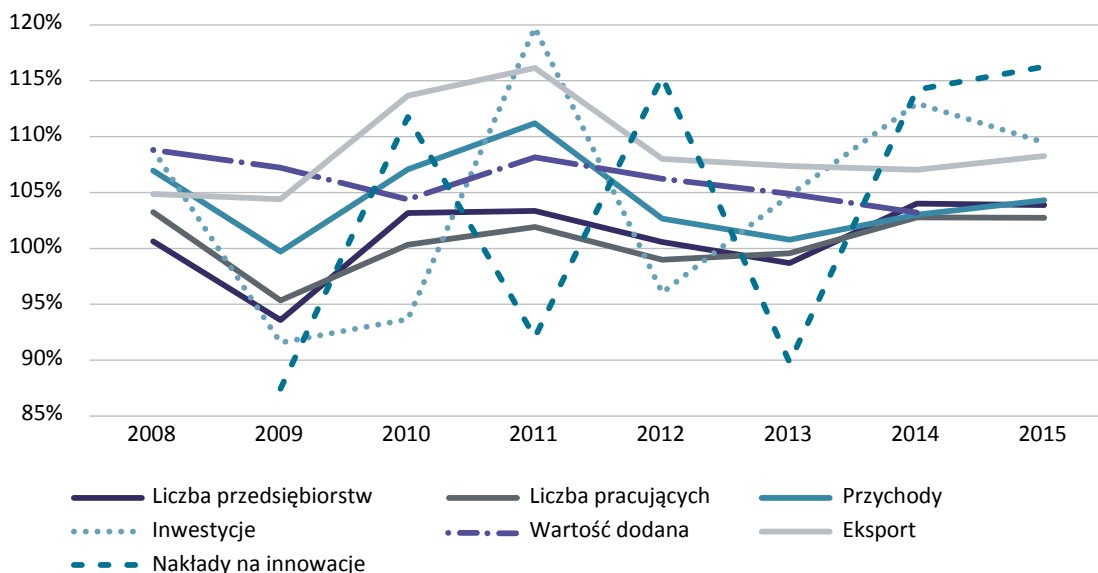
Produktywność i udział w tworzeniu PKB

- Na przestrzeni ostatnich 10 lat **produktywność polskich przedsiębiorstw wykazywała trend wzrostowy** we wszystkich trzech podstawowych kategoriach ekonomicznych: przychodach, wartości dodanej i produkcji przypadających na jedną firmę. Jedynie w przypadku wartości dodanej nastąpiło wyhamowanie w latach 2009–2012. W okresie 2008–2015 zanotowano wyraźny wzrost produktywności przychodów, produkcji i wartości dodanej (odpowiednio 23%, 19% i 14% na firmę).
- **Udział małych i średnich przedsiębiorstw w tworzeniu PKB powoli, ale systematycznie rośnie.** Od roku 2008 do 2014 zwiększył się on o 2,8 p.p. (z 47,2% do 50%), przy czym wzrost udziału dotyczy wszystkich grup wielkości sektora MSP (mikro – z 29,9% do 30,2%, małych – z 7,4% do 8,9%, średnich – z 9,9% do 11%). Natomiast udział dużych podmiotów w tworzeniu PKB w analizowanym okresie nieznacznie spadł (z 23,9% do 23,4%).

Inwestycje i innowacyjność

- **Polskie przedsiębiorstwa coraz więcej inwestują.** Nakłady na jedną firmę we wszystkich kategoriach wielkości przedsiębiorstw rosną od 2010 r. (z wyjątkiem roku 2012 dla mikrofirm, kiedy te nakłady mocno spadły). Porównanie między kategoriami wielkości firm pokazuje, że w przypadku firm mikro nakłady zwiększają się szybciej niż w przypadku pozostałych kategorii wielkości przedsiębiorstw.
- **Na przestrzeni lat 2011–2015 widać wyraźny trend wzrostowy nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw w Polsce.** Nakłady firm na działalność B+R w relacji do PKB zwiększyły się ponad dwukrotnie w tym okresie – z 0,22% w 2011 r. do 0,47% w 2015 r., a w ujęciu bezwzględnym – o 3,5 mld PLN. W 2015 r. w porównaniu z 2014 r. nakłady przedsiębiorstw na B+R wzrosły o 11,7%, a średniorocznie w ostatnich pięciu latach – o 24,3%.
- **Nakłady na działalność innowacyjną w latach 2008–2015 miały tendencję wzrostową,** głównie z powodu aktywności przedsiębiorstw przemysłowych. W samym 2015 r. nakłady polskich firm na innowacje wzrosły o rekordowe 16,3% – był to najlepszy wynik w okresie 2009–2015. W strukturze nakładów cechą charakterystyczną jest to, że przedsiębiorstwa ponoszą głównie nakłady związane z zakupem maszyn i urządzeń technicznych. **Mniej korzystne są tendencje, jeśli chodzi o odsetek firm innowacyjnych.** O ile w przedsiębiorstwach przemysłowych odsetek ten w latach 2008–2015 był na zbliżonym poziomie – ok. 17,5%, to w przypadku przedsiębiorstw usługowych nastąpił spadek z 13,5% do 9,8%. W latach 2008–2014 skala podejmowanej przez firmy działalności inwestycyjnej i innowacyjnej wykazywała się wysokimi fluktuacjami, których nie tłumaczą wahania koniunktury (wykres 1). Jest to wynik niepewności, z jaką zmagają się polskie firmy.

Wykres 1. Dynamika liczby przedsiębiorstw, liczby pracujących, przychodów ogółem, wartości dodanej, eksportu, inwestycji (razem z wydatkami na zakup używanych środków trwałych) i nakładów na innowacje* w przedsiębiorstwach w latach 2008–2015 (rok poprzedni = 100%)

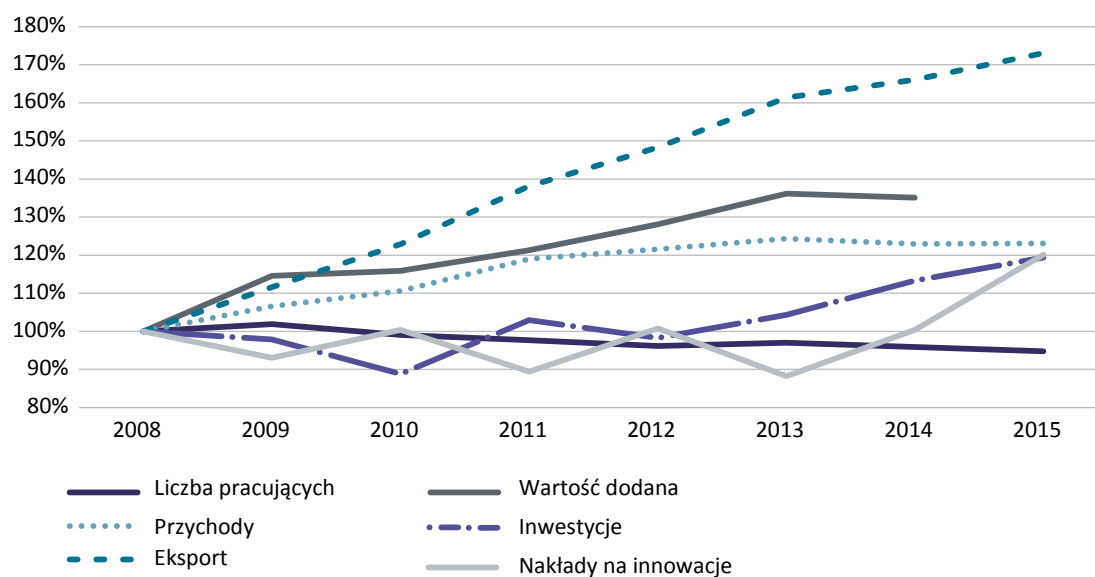
Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016 i wydań poprzednich oraz danych opracowanych na potrzeby niniejszego Raportu oraz bazy danych Strateg.

* Z uwagi na brak danych o nakładach na innowacje w mikroprzedsiębiorstwach, wartości dotyczą wyłącznie przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Umiejdzynarodowienie przedsiębiorstw

- **Pozytywne trendy są widoczne w zakresie wymiany handlowej Polski z zagranicą: eksport przedsiębiorstw rośnie szybciej niż import**, na co wpływ mogły mieć m.in. spadki cen surowców importowanych z zagranicy. O ile w 2008 r. relacja wartości eksportu do importu wyrobów kształtowała się na poziomie prawie 90%, to w 2015 r. pierwszy raz została osiągnięta nadwyżka i relacja ta wyniosła ponad 101%. Na przestrzeni lat 2010–2015 relacja eksportu usług do ich importu zwiększyła się ze 110% do 137%.
- **Umiejdzynarodowienie polskich firm rośnie powoli, ale stabilnie.** Odsetek firm prowadzących działalność eksportową w zakresie wyrobów na przestrzeni lat 2008–2015 wykazuje – pomimo wahań – trend wzrostowy (wzrost z 3,3% do 4,4%). W latach 2010–2015 eksport przeciętnego polskiego eksportera wyrobów rósł dynamicznie, podobnie jak eksportera usług.

Wykres 2. Tempo rozwoju przeciętnego przedsiębiorstwa w Polsce mierzone dynamiką liczby pracujących, przychodów ogółem, wartości dodanej, eksportu, nakładów inwestycyjnych łącznie z wydatkami na zakup używanych środków trwałych i nakładów na innowacje przypadających na przeciętne przedsiębiorstwo w latach 2008–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016 i wydań poprzednich *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2013–2015*, GUS 2016 i wydań poprzednich oraz danych opracowanych na potrzeby niniejszego Raportu.

Internet

- W latach 2011–2015 **obserwuje się wzrost wykorzystania przez przedsiębiorstwa łączy szerokopasmowych zarówno stałych, jak i mobilnych.** Szczególnie szybko zwiększa się odsetek firm stosujących połączenia mobilne. W 2016 r. ponad 93% przedsiębiorstw łączyło się z Internetem poprzez łączy szerokopasmowe (wzrost o 1,3 p.p. r/r), a prawie 65% podmiotów, wykorzystując mobilne łączy szerokopasmowe (wzrost o 3,2 p.p. r/r).
- **Utrzymuje się stabilny poziom wykorzystania stron internetowych przez przedsiębiorców.** W latach 2012–2016 odsetek firm posiadających stronę www nie zmieniał się znacząco i oscylował w granicach 67% (67,6% w 2012 r. i 67% w 2016 r.). Firmy wykorzystują swoje strony przede wszystkim do prezentacji oferty (wyrobów, katalogów i cenników) i to ten czynnik notuje najwyższy wzrost w porównaniu z poprzednim rokiem, zwłaszcza wśród MSP.

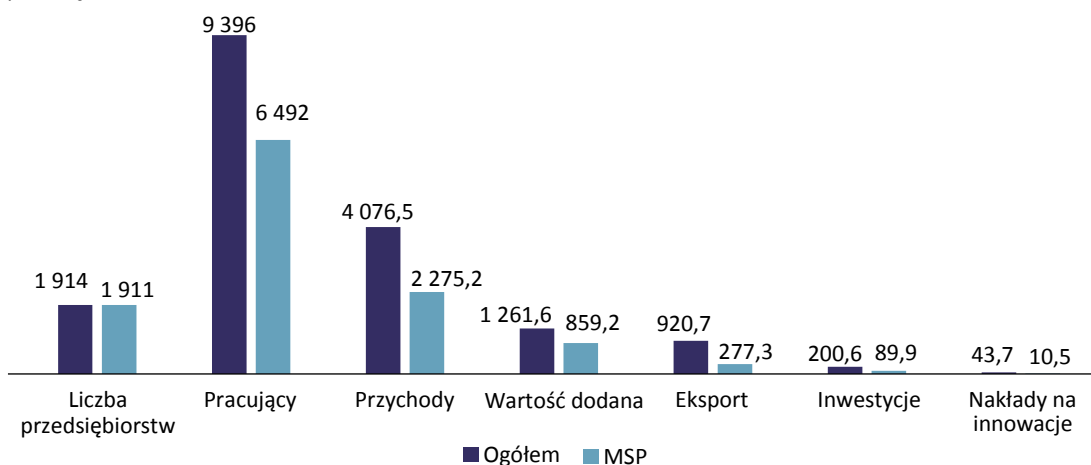
- **Niski jest stopień wykorzystania mediów społecznościowych w przedsiębiorstwach.** W 2016 r. ponad jedna czwarta firm (wzrost o 3 p.p. r/r) w Polsce korzystała z takiej formy obecności w Internecie. W większości wykorzystywane są serwisy społecznościowe, w mniejszym stopniu blogi i serwisy do udostępniania/dzielenia się treścią. Polskie firmy stosują te rozwiązania dwukrotnie rzadziej niż wynosi średnia UE.

Obraz i wyniki przeciętnego przedsiębiorstwa w Polsce w 2015 r.

Rok 2015 był kontynuacją korzystnych tendencji w sektorze przedsiębiorstw, jednak w dużej części wynikających ze wzrostu liczby firm. Dla przeciętnego przedsiębiorstwa nie jest on jednoznacznie pozytywny. O ile nakłady na innowacje przeciętnej firmy wzrosły rekordowo o blisko 20%, a inwestycje² i eksport znacząco (o 5,4% i 4,2%), to skala ich działalności utrzymała się na poziomie sprzed roku (dynamika przychodów wyniosła 100,1%), a liczba pracujących nieznacznie spadła (o 1,1%). W efekcie poprawiła się produktywność firm mierzona relacją przychodów do liczby pracujących.

Tendencje długoterminowe są bardziej optymistyczne. Trendy w latach 2008–2015 dotyczące przychodów, wartości dodanej i eksportu są wyraźnie pozytywne. W tym okresie kondycja przeciętnej firmy w tych kategoriach wyraźnie się poprawiła (wzrost wielkości przychodów o 23,1%, wartości dodanej o 35,1%³ i eksportu o 73%). Nakłady inwestycyjne⁴ i na innowacje, pomimo fluktuacji, również wykazywały się w tym okresie trendem wzrostowym, przy czym w ostatnich dwóch latach zaczęły wyraźnie rosnąć (patrz wykres 3). Inwestycje w innowacje rosną szybko w firmach, które je podejmują, jednak nadal niewiele podmiotów prowadzi takie działania.

Wykres 3. Liczba przedsiębiorstw, liczba pracujących (w tys.); przychody ogółem, wartość dodana*, eksport, nakłady inwestycyjne łącznie z wydatkami na zakup używanych środków trwałych i nakłady na innowacje** (w mld PLN) w sektorze przedsiębiorstw i sektorze MSP w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016, *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2013–2015*, GUS 2016 oraz danych opracowanych na potrzeby niniejszego Raportu.

* Dane o wartości dodanej dotyczą 2014 r.

**Z uwagi na brak danych o nakładach na innowacje w mikroprzedsiębiorstwach przeciętne podane wartości dotyczą wyłącznie przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

² Razem z wydatkami na zakup używanych środków trwałych.

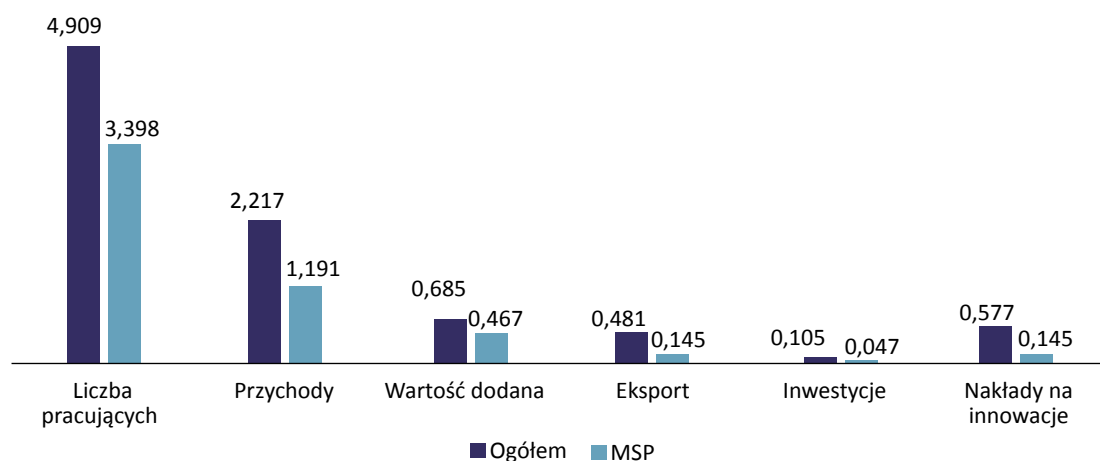
³ Dane dotyczące wartości dodanej obejmują lata 2008–2014.

⁴ Razem z wydatkami na zakup używanych środków trwałych.

W 2015 r. przeciętne przedsiębiorstwo w Polsce charakteryzowało się liczbą pracujących na poziomie 4,9 osoby. Wygenerowało 2,2 mln PLN przychodów ogółem i 0,7 mln wartości dodanej oraz osiągnęło 0,5 mln PLN przychodów z eksportu towarów i usług. Przeciętna firma w Polsce wydała na inwestycje łącznie z wydatkami na zakup używanych środków trwałych około 100 tys. PLN, a biorąc pod uwagę jedynie populację przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 9 osób – średnio 577 tys. PLN nakładów na innowacje.

Przeciętne MSP z kolei było miejscem wykonywania pracy 3,4 osób pracujących. Wygenerowało 1,2 mln PLN przychodów i 0,5 mln PLN wartości dodanej oraz sprzedało towary i usługi za granicę o wartości 145 tys. PLN. Przeciętne nakłady na inwestycje razem z wydatkami na zakup używanych środków trwałych takiego podmiotu wyniosły 47 tys. PLN, a biorąc pod uwagę jedynie populację przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 9 osób – nakłady na innowacje takiego podmiotu wyniosły 145 tys. PLN.

Wykres 4. Liczba pracujących oraz przychody ogółem, wartość dodana*, eksport, inwestycje razem z wydatkami na zakup używanych środków trwałych i nakłady na innowacje** (w mln PLN) przypadające na przeciętne przedsiębiorstwo i MSP w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016; *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2013–2015*, GUS 2016 oraz danych opracowanych na potrzeby niniejszego Raportu.

* Dane o wartości dodanej dotyczą 2014 r.

** Z uwagi na brak danych o nakładach na innowacje w mikroprzedsiębiorstwach podane wartości dotyczą wyłącznie przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Obraz mikroprzedsiębiorstw w Polsce

Polski sektor przedsiębiorstw jest zdominowany przez mikroprzedsiębiorstwa, których udział w strukturze wszystkich przedsiębiorstw wynosi aż 96%. Na przestrzeni ostatnich lat nastąpił wzrost liczby mikrofirm. Obecnie (według danych za 2015 r.) jest ich ponad 1,8 mln, o 7% więcej niż w 2008 r. Po spadku zanotowanym w 2013 r., w latach 2014–2015 nastąpił istotny wzrost ich liczby (o 4% r/r). Największa liczba mikroprzedsiębiorstw działa w usługach (52%) i handlu (26%). Mają one największy, spośród wszystkich grup przedsiębiorstw, udział w tworzeniu PKB – 30%, a przyjmując wartość PKB generowaną przez sektor przedsiębiorstw jako 100% – 41%. Ponadto istotnie wpływają na rynek pracy – w sektorze przedsiębiorstw generują 39% miejsc pracy (liczba pracujących w takich firmach wynosi ok. 3,7 mln osób). W 2015 r. przeznaczyły na inwestycje blisko 30 mld PLN (14% wartości nakładów całego sektora przedsiębiorstw). W porównaniu z pozostałymi grupami przedsiębiorstw mikrofirmy są najbardziej produktywne (relacja wyników do nakładów), efektywne kosztowo (relacja kosztów do przychodów) i rentowne. Niestety, większość koncentruje się wyłącznie na rynku krajowym – rzadko eksportują/importują i osiągają niski udział tych wielkości w swoich przychodach/kosztach. Charakteryzuje je także niższa przeżywalność – pierwszy rok przeżywają średnio dwie trzecie z nich, ich sytuacja w kolejnych latach działalności jest trudniejsza niż pozostałych podmiotów. Mimo to w strukturze mikrofirm rośnie udział podmiotów najstarszych, działających na rynku 5 lub więcej lat, co może wskazywać na poprawę ich sytuacji.

Polskie mikroprzedsiębiorstwa charakteryzuje pozytywny trend rozwojowy: na przestrzeni ostatnich lat rośnie ich liczba, wartość produkcji, przychody, nakłady inwestycyjne, liczba pracujących i zatrudnionych. Wyróżniają się z kolei najwolniejszym tempem wzrostu wartości dodanej. W latach 2008–2015 wzrosła ona o 21% (największy wzrost odnotowano w roku 2015 – 12% r/r). Ich dynamika przychodów z eksportu wyrobów, przypadająca na jedno przedsiębiorstwo, jest zdecydowanie najniższa w porównaniu z innymi grupami firm. W ciągu ostatnich dwóch lat dynamika eksportu wyrobów wzrosła o 11 p.p. (firmy ogółem zanotowały wzrost o 16 p.p.). Odmienna sytuacja panuje w dynamice eksportu usług, gdzie to właśnie przychody z eksportu przeciętnego mikroeksportera rosły najszybciej na tle innych grup. Firmy te w latach 2010–2015 zwiększyły swój eksport usług o ponad 180%. W ciągu ostatnich dwóch lat dynamika eksportu usług wzrosła o 40 p.p. (firmy ogółem zanotowały wzrost o 27 p.p.).

W Polsce jest obecnie niespełna 57 tys. małych firm, które stanowią 3% polskiego sektora przedsiębiorstw. Na przestrzeni ostatnich lat obserwowany jest wzrost liczby małych firm, obecnie jest ich o 4,5% więcej niż w 2008 r. W roku 2015 odnotowano spadek ich liczby o 4,1% r/r. Małe przedsiębiorstwa mają najmniejszy, spośród wszystkich grup przedsiębiorstw, udział w tworzeniu PKB – 9%, a przyjmując wartość PKB generowaną przez sektor przedsiębiorstw jako 100% – 12%. Posiadają również najmniejszy udział w tworzeniu miejsc pracy – w sektorze przedsiębiorstw generują 13% miejsc pracy (liczba pracujących w takich firmach wynosi ok. 1,2 mln osób). W przeciętnej małej firmie pracuje 21 osób. W 2015 r. przeznaczyły na inwestycje prawie 20 mld PLN (9% wartości nakładów całego sektora przedsiębiorstw). Małe firmy finansują inwestycje przede wszystkim środkami własnymi (60%) oraz kredytami i pożyczkami krajowymi (22%). Na trzecim miejscu są środki zagraniczne – 7,5%. Charakteryzuje je najniższa przeżywalność – pierwszy rok przeżywa średnio dwie trzecie z nich. Wskaźnik przeżywalności jest jednak wyższy w kolejnych latach prowadzenia działalności. W przypadku małych firm powstałych w roku 2011 i działających w 2015 r. wskaźnik przeżycia kolejnego roku (2016) wyniósł 99,9%.

Przedsiębiorstwa małe są najslabiej wyposażone zarówno w komputery, jak i w dostęp do Internetu⁵. Wykorzystanie przez tę grupę komputerów jest praktycznie niezmiennie od 5 lat (w 2012 i 2016 r. po 93,7%). Podobnie sytuacja wygląda w dostępie do Internetu (wyniósł on 92,5%, gdzie średnia dla firm w Polsce to 93,7%) oraz w posiadaniu własnej strony internetowej (62%). Z usługi chmury obliczeniowej korzysta zaledwie 6% małych firm (dla porównania w firmach dużych odsetek ten wynosi 31%). Podobnie jest z wykorzystaniem mediów społecznościowych (23%), chociaż w tym przypadku jest zauważalny wzrost w porównaniu z poprzednim rokiem – o 2,8 p.p.

Polskie małe przedsiębiorstwa są bardziej rentowne i płynne finansowo niż średnie i duże podmioty. Najszybciej zwiększają generowaną przez siebie wartość dodaną (jej wzrost w latach 2004–2014 wyniósł 218%) i charakteryzują się najwyższą dynamiką eksportu. W latach 2007–2014 eksport małych firm ogółem wzrósł dwukrotnie, podczas gdy pozostałych firm 1,7-krotnie. Zauważalnie rośnie udział eksportu w przychodach małych przedsiębiorstw. W latach 2008–2015 wzrósł on z 6,4% do 9,7%. Małe firmy rozwijają się najwolniej pod względem dynamiki przychodów. W latach 2003–2015 wzrost przychodów ogółem w tej grupie wyniósł 180%, podczas gdy najlepsze pod tym względem duże podmioty osiągnęły dynamikę 246%.

⁵ W badaniach nie uwzględniono mikrofirm.

Obraz średnich przedsiębiorstw w Polsce

W Polsce jest obecnie niespełna 16 tys. średnich firm, które stanowią 0,8% polskiego sektora przedsiębiorstw. Na przestrzeni ostatnich lat obserwowany jest spadek liczby średnich firm, obecnie jest ich o 2,8% mniej niż w 2008 r. W 2015 r. odnotowano jednak wzrost ich liczby o 1% r/r. Udział średnich firm w tworzeniu PKB wynosi 11%. W latach 2008–2014 wzrósł on o 1,1 p.p. (w roku 2014 odnotowano wzrost r/r o 0,4 p.p.). Przyjmując wartość PKB generowaną przez sektor przedsiębiorstw jako 100%, udział ten wynosi 15% (mniej wypracowują tylko małe przedsiębiorstwa). Posiadają nieco większy od małych firm udział w tworzeniu miejsc pracy – w sektorze przedsiębiorstw generują ich 17% (liczba pracujących w takich firmach wynosi ok. 1,6 mln osób). W przeciętnej średniej firmie pracują 104 osoby. W 2015 r. przeznaczyły na inwestycje ponad 40 mld PLN (20% wartości nakładów całego sektora przedsiębiorstw). Nakłady inwestycyjne były wyższe niż we wcześniejszym roku o 13%. Średnie firmy finansują inwestycje przede wszystkim środkami własnymi (64%) oraz kredytami i pożyczkami krajowymi (16%). Na trzecim miejscu są środki zagraniczne – 8,5%. Firmy te rosną najbardziej dynamicznie pod względem wartości eksportu przypadającej na jedno przedsiębiorstwo. Wzrost eksportu tej grupy był ponad dwukrotny. Charakteryzuje je najwyższa przeżywalność – pierwszy rok przeżywa średnio ponad 87% z nich. W przypadku firm funkcjonujących na rynku 5 lat (powstałych w 2011 r.) prawie wszystkie średnie przedsiębiorstwa, które działały w roku 2015, przetrwały do roku 2016 (99,6%).

Praktycznie wszystkie średnie przedsiębiorstwa posiadają dostęp do Internetu (98,8%, przy czym średnia dla wszystkich firm w Polsce jest o 5 p.p. niższa). Firmy te zanotowały znaczny postęp w przypadku mobilnego dostępu do Internetu. W ciągu 5 lat (od 2012 do 2016 r.) wzrost wyniósł 26,4 p.p. (z 54% do 80,4%). 86% z nich posiada stronę internetową, co nie uległo znaczącej zmianie w ciągu ostatnich lat (w 2013 r. odsetek ten wynosił 85%). Z usługi chmury obliczeniowej korzysta zaledwie 13% średnich firm (dla porównania w firmach dużych odsetek ten wynosi 31%), natomiast z mediów społecznościowych – 34% (zauważalny wzrost w porównaniu z poprzednim rokiem o 2,5 p.p.).

Obraz dużych przedsiębiorstw w Polsce

W Polsce jest obecnie niespełna 3,5 tys. dużych firm, które stanowią 0,2% polskiego sektora przedsiębiorstw. Obecnie jest ich o 7% więcej niż w 2008. W 2015 r. odnotowano wzrost ich liczby o 2,3% r/r. Pomimo niewielkiej liczby duże przedsiębiorstwa mają istotny udział w tworzeniu PKB – 23%, a przyjmując wartość PKB generowaną przez sektor przedsiębiorstw jako 100% – 32%. Nieznacznie spadł udział dużych podmiotów w generowaniu PKB (w latach 2008–2014 zmalał o 0,5 p.p.). Duże firmy posiadają znaczący udział w tworzeniu miejsc pracy – w sektorze przedsiębiorstw generują 31% miejsc pracy (liczba pracujących w takich firmach wynosi ok. 2,9 mln osób). W przeciętnej dużej firmie pracuje 846 osób (wzrost o 6 osób w porównaniu z poprzednim rokiem), natomiast przeciętne miesięczne wynagrodzenie na jednego zatrudnionego wynosi ponad 4800 PLN (najwięcej ze wszystkich grup, o 100 PLN wyższe niż rok wcześniej i o ponad 800 PLN więcej niż w przeciętnej firmie). W 2015 r. przeznaczyły na inwestycje prawie 111 mld PLN (58% wartości nakładów całego sektora przedsiębiorstw). W porównaniu z poprzednim rokiem zanotowany został wzrost nakładów o 13%. Duże firmy finansują inwestycje przede wszystkim środkami własnymi (71%) oraz środkami zagranicznymi (10%). Na trzecim miejscu są kredyty i pożyczki krajowe (8,5%). Mają najniższy udział środków budżetowych jako źródła inwestycji i najwyższy odsetek nakładów niesfinansowanych, czyli niezapłaconych faktur. Charakteryzuje je wysoka przeżywalność pierwszego roku i kolejnych lat prowadzenia działalności – pierwszy rok przeżywa średnio 80% z nich. Wskaźnik przeżywalności jest wyższy w kolejnych latach prowadzenia działalności – w przypadku firm funkcjonujących na rynku 5 lat (powstałych w 2011 r.) wszystkie duże przedsiębiorstwa, które działały w roku 2015, przetrwały do roku 2016 (100%).

Duże firmy najbardziej dynamicznie zwiększają swoje przychody. W okresie 2003–2015 ich przychody ogółem wzrosły o 246,4%, podczas gdy sektor MSP urósł pod tym względem o 186,5%. W ślad za wzrostem przychodów duże podmioty najszybciej generują koszty – charakteryzuje je najszybsza dynamika wzrostu kosztów (246,6%, dla porównania MSP – 180,5%). Wysoka dynamika kosztów skutkuje także najniższą rentownością tych podmiotów. Wskaźnik rentowności obrotu brutto wyniósł w tej grupie 3%, co jest po części wynikiem kosztów funkcjonowania struktur niezbędnych do zarządzania dużymi organizacjami. Stosunkowo duża część podejmuje handel zagraniczny. 90% dużych przedsiębiorstw importuje towary z zagranicy, a dwóch na trzech eksportuje. Szybko zwiększają też wartość eksportu na jeden podmiot. Wzrost wartości sprzedaży wyrobów za granicę w latach 2010–2015 wyniósł 226%.

Dostęp do internetu wśród dużych firm jest powszechny (99,7%, przy czym średnia dla wszystkich firm w Polsce jest o 6 p.p. niższa). Nie wszystkie jednak posiadają własną stronę internetową – ma ją 91,8% dużych firm i od kilku lat odsetek ten utrzymuje się na zbliżonym poziomie (w 2013 r. było to 91,9%). Zauważalne są z kolei wzrosty popularności wykorzystania chmury obliczeniowej (31,1% w 2016 r., wzrost o 6,4 p.p. r/r) oraz mediów społecznościowych (54,4% w 2016 r., wzrost o 5,0 p.p. r/r). Wynika to m.in. z większej świadomości firm, zatrudniania specjalistów ICT i marketingu oraz wyższych budżetów na promocję własnej oferty.

Rozdział 1

Obraz statystyczny

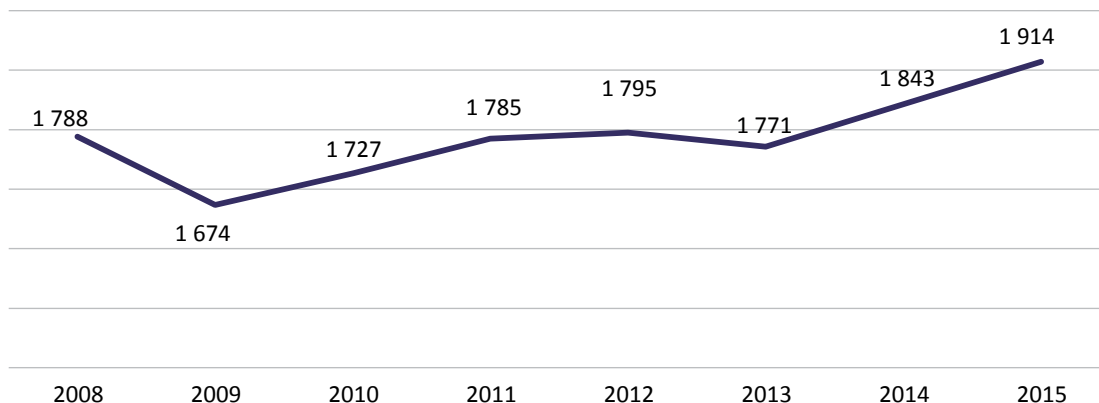
1.1. Przedsiębiorstwa w Polsce

Liczba przedsiębiorstw i ich struktura

W Polsce działa 1,91 mln przedsiębiorstw niefinansowych, określanych jako przedsiębiorstwa aktywne⁶.

Analiza danych na przestrzeni lat pokazuje, że **liczba przedsiębiorstw systematycznie rośnie**. W 2008 roku działało 1,79 mln firm, zaś w 2014 r. – 1,84 mln. W roku 2015, w porównaniu z poprzednim rokiem, odnotowano jeden z najwyższych wzrostów liczby przedsiębiorstw niefinansowych w ostatnich latach – o blisko 4%⁷ (wykres 1.1).

Wykres 1.1. Liczba przedsiębiorstw aktywnych w Polsce w latach 2008–2015 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015).

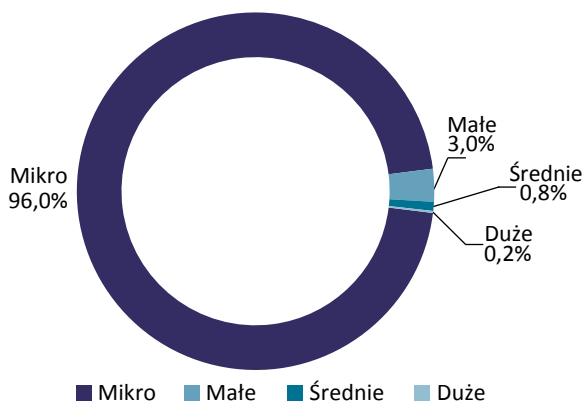
⁶ Dane za 2015 r. za publikacją *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016. Dane dotyczą sekcji B-J, L-N, P-S PKD 2007. Określenie „aktywne przedsiębiorstwa” pochodzi z niniejszego opracowania.

⁷ Ibidem.

Sektor MSP (mikro, małe i średnie firmy) stanowi przeważającą większość przedsiębiorstw w Polsce – 99,8%. Najliczniejsze są oczywiście najmniejsze podmioty – 96% to mikroprzedsiębiorstwa (1,84 mln). Udział firm małych w strukturze polskich przedsiębiorstw wynosi 3,0% (56,7 tys.), średnich – 0,8% (15,6 tys.), zaś dużych – tylko 0,2% (3,4 tys.)⁸ (wykres 1.2).

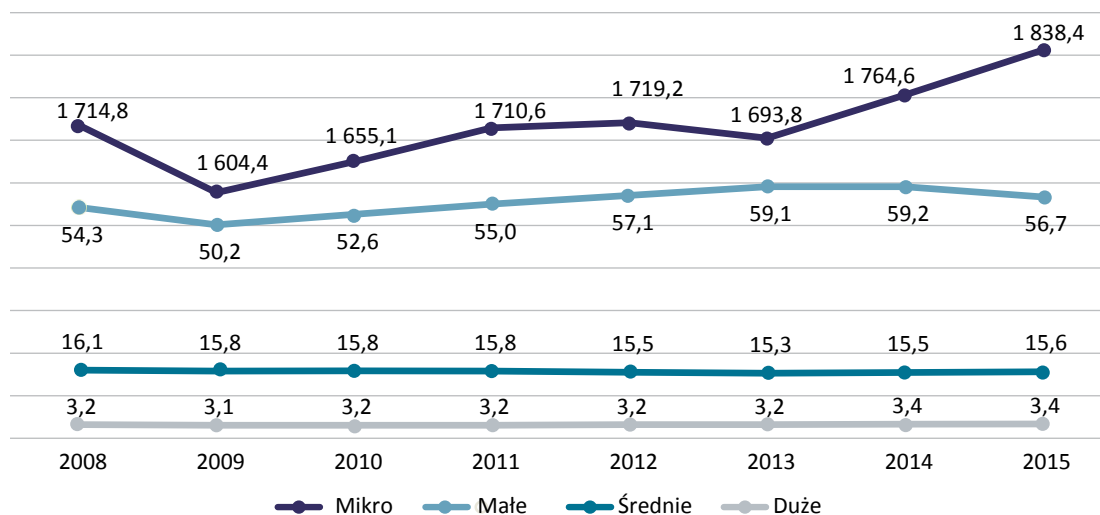
Obserwując dane dotyczące liczby przedsiębiorstw ze względu na klasę wielkości, można zauważyć, że **na przestrzeni lat 2008–2015 udział poszczególnych grup utrzymuje się na praktycznie niezmiennym poziomie⁹**. W roku 2015 wzrosła liczba działających przedsiębiorstw w grupie firm mikro (o 4,2% r/r), średnich (o 1,0% r/r) i dużych (o 2,1% r/r). Spadła natomiast liczba przedsiębiorstw w grupie małych firm (o 4,1% r/r) (wykres 1.3)¹⁰.

Wykres 1.2. Struktura przedsiębiorstw aktywnych w Polsce ze względu na wielkość firmy (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Wykres 1.3. Liczba przedsiębiorstw aktywnych w Polsce w poszczególnych grupach według wielkości w latach 2008–2015 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015).

Jeżeli chodzi o strukturę branżową polskich małych i średnich przedsiębiorstw, najliczniejszą grupę stanowią firmy z sektora usług (50,8%). Co czwarta firma działa w branży handlowej (26,1%), a co ósma – w budowlanej (12,8%). Co dziesiąte przedsiębiorstwo z sektora MSP (10,4%) działa w przemyśle (wykres 1.4).

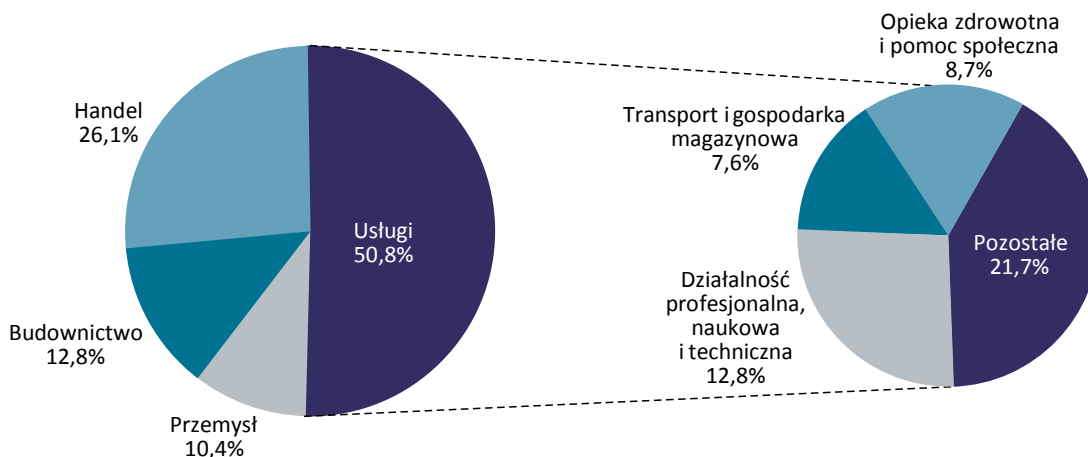
⁸ Obliczenia własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015).

⁹ Obliczenia własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015).

¹⁰ *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 roku*, GUS 2016.

Struktura branżowa dużych firm działających w Polsce jest znacząco różna od tej dla sektora MSP. W przypadku dużych podmiotów ponad połowa (51,6%) prowadzi działalność przemysłową. Rzadziej natomiast niż MSP duże firmy działają w usługach (31,1%), handlu (13,3%) i w budownictwie (3,9%)¹¹.

Wykres 1.4. Struktura MSP w Polsce według podstawowego obszaru działalności

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016 (sekcje B-J, L-N, P-S PKD 2007).

Większość, bo 90% wszystkich przedsiębiorców z sektora MSP, to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej stanowią 10,0% małych i średnich przedsiębiorstw¹².

Powstawanie i likwidowanie przedsiębiorstw

Według danych z rejestru REGON¹³ w 2016 roku zarejestrowano 349 tys. nowych przedsiębiorstw, wykreślono natomiast 294 tys. firm. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba nowo powstałych przedsiębiorstw spadła o 3%, natomiast zlikwidowanych wzrosła o 0,6%. W długim okresie liczba firm zarejestrowanych w 2016 r. była o blisko 10% wyższa niż w 2008 r.

Na przestrzeni lat 2008–2016 liczba przedsiębiorstw nowo powstałych była (poza latami 2009 i 2011) wyższa niż zlikwidowanych. Jednak, choć obie kategorie wykazywały tendencje wzrostowe, to liczba przedsiębiorstw wyrejestrowanych rosła nieznacznie szybciej w porównaniu z liczbą nowo powstałych firm¹⁴ (wykres 1.5).

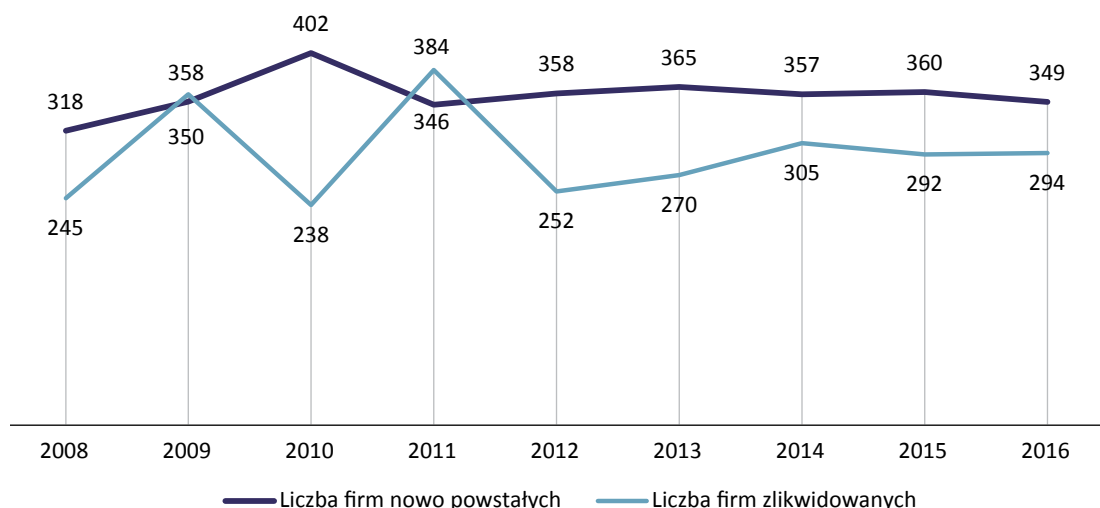
¹¹ *Ibidem.*

¹² *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

¹³ Dane te pokazują liczbę nowo zarejestrowanych firm, nie mówią natomiast o liczbie firm, które faktycznie rozpoczęły działalność gospodarczą.

¹⁴ Opracowanie własne na podstawie danych z publikacji GUS *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON (lata 2008–2016)*.

Wykres 1.5. Liczba przedsiębiorstw nowo powstałych i zlikwidowanych w Polsce w latach 2008–2016 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z publikacji GUS *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON* (lata 2008–2016).

W 2016 r.¹⁵, podobnie jak w ubiegłych latach, **najwięcej firm powstało w następujących działach gospodarki: Handlu** (69,5 tys.; 19,9%) i **Budownictwie** (58,5 tys.; 16,7%), a następnie w **Działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej** (40,2 tys.; 11,5%) oraz w **Przetwórstwie przemysłowym** (26,1 tys., 7,1%). Te same działy charakteryzują się także największą liczbą wykreślonych z rejestru podmiotów (odpowiednio 82,6 tys. – 28,1%; 51,4 tys. – 17,5%; 24,3 tys. – 8,3%; 23,8 tys. – 8,1%).

Zdecydowana większość nowo powstałych firm to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (94,1%)¹⁶.

Przeżywalność przedsiębiorstw¹⁷

W 2015 roku powstały i prowadziły działalność gospodarczą do 31 grudnia 2015 r., 254 572 nowe przedsiębiorstwa. **Pierwszy rok działalności przeżywiają w Polsce nieco ponad dwie na trzy firmy** (spośród firm założonych w 2015 roku do 2016 przetrwało 68,9% podmiotów). Wyższa „przeżywalność”, gdy pod uwagę weźmiemy formę prawną przedsiębiorstwa, charakteryzuje osoby fizyczne niż prawne (przeżywalność pierwszego roku wyniosła odpowiednio – 70,3% i 61,3%). Nieco większą szansę na przetrwanie pierwszego roku mają też przedsiębiorstwa zatrudniające pracowników najemnych – 73,6% (w porównaniu z 68,3% podmiotów bez pracowników najemnych).

Wskaźnik przeżywalności jest wyższy w przypadku większych podmiotów – ponad 80% średnich i dużych przedsiębiorstw powstałych w 2015 r. prowadziło działalność w 2016 r. (87,1% średnich i 80,2% dużych). W przypadku mikroprzedsiębiorstw i małych firm wskaźnik ten nie przekroczył 69% (wykres 1.6).

¹⁵ Opracowanie własne na podstawie danych z publikacji GUS *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON* (lata 2008–2016).

¹⁶ Na podstawie publikacji *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2016 r.*, GUS 2017.

¹⁷ Dane dotyczące przeżywalności przedsiębiorstw opracowano na podstawie publikacji GUS *Przedsiębiorstwa niefinansowe powstałe w latach 2011–2015*, GUS 2017.

Wykres 1.6. Przeżywalność pierwszego roku działalności ze względu na klasy wielkości przedsiębiorstw (wskaźnik przeżycia 2016/2015)

Źródło: na podstawie publikacji *Przedsiębiorstwa niefinansowe powstałe w latach 2011–2015*, GUS 2017.

Spośród przedsiębiorstw utworzonych w 2015 roku **najwyższe wskaźniki przeżycia pierwszego roku zanotowano w następujących sekcjach: Informacja i komunikacja (82,8%), Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (81,7%) oraz Edukacja (80,8%)**. Najniższe natomiast w sekcjach – *Zakwaterowanie i gastronomia (54,7%), Budownictwo (60,6%) oraz Transport i gospodarka magazynowa (62,8%)*.

W układzie wojewódzkim najwyższą „przeżywalność” nowo powstałych firm odnotowano w województwach śląskim (81,8%) i małopolskim (79,2%), najniższą zaś w wielkopolskim (58,9%) oraz mazowieckim (59,5%)¹⁸.

Większość nowo powstałych w 2015 r. przedsiębiorstw w Polsce, które były nadal aktywne w 2016 r., to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (85,8%), w 87,7% to przedsiębiorstwa niezatrudniające pracowników najemnych¹⁹.

Przeciętna liczba pracujących przypadająca na jedno przedsiębiorstwo, powstałe w 2015 r., w rok po jego utworzeniu wynosi 1,6 osoby. Miesięczne wynagrodzenie brutto na jednego zatrudnionego to 2,7 tys. PLN.

W pierwszym roku działalności, nakłady na inwestycje poniosło 28,6% przedsiębiorstw utworzonych w 2015 r. Źródłem finansowania inwestycji były przede wszystkim środki własne (74,2%), a w dalszej kolejności kredyty i pożyczki krajowe (7,2%), środki bezpośrednio z zagranicy (4,1%) i inne środki (14,5%). Siedem na dziesięć przedsiębiorstw (71,2%) osiągnęło zysk.

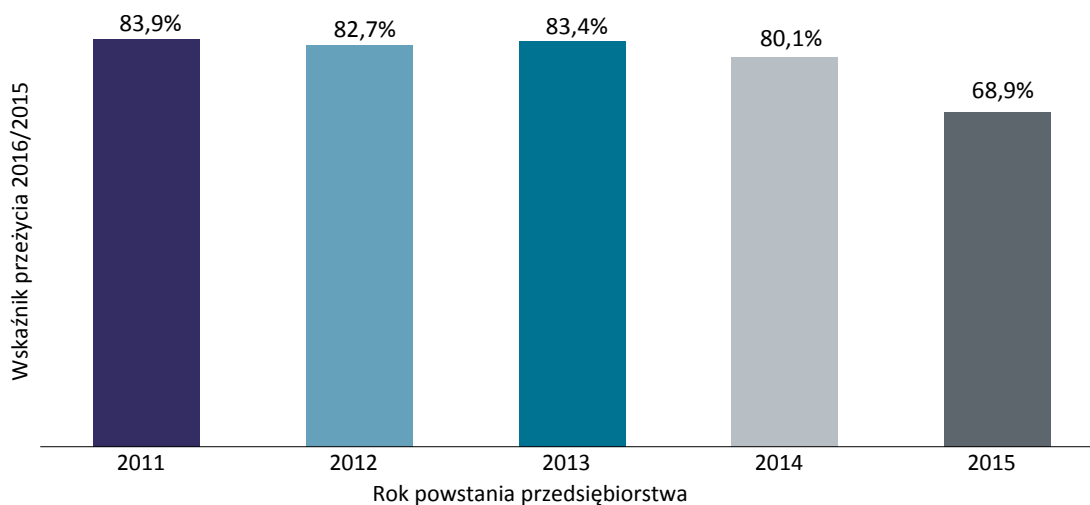
Wskaźnik przeżywalności jest wyższy w kolejnych latach prowadzenia działalności. W przypadku przedsiębiorstw powstałych w roku 2011, po pięciu latach

¹⁸ Należy zaznaczyć, że w województwie mazowieckim w porównaniu z pozostałymi województwami w 2015 r. powstała największa liczba przedsiębiorstw (48 959, co stanowiło 19,2% wszystkich nowo powstałych firm).

¹⁹ Przedsiębiorstwa, w których pracowały wyłącznie osoby prowadzące własną działalność gospodarczą (właściciele, współwłaściciele) oraz osoby, które bez umownego wynagrodzenia pomagały w prowadzeniu rodzinnej działalności gospodarczej.

(do roku 2015) nadal aktywnych było 126,1 tys. z nich, a wskaźnik przeżycia kolejnego roku (2016) wyniósł 83,9% (wykres 1.7). Przy czym najniższe wartości tego wskaźnika dotyczą mikroprzedsiębiorstw – ich przeżywalność była na poziomie zbliżonym do przeciętnej dla całej populacji (83,5%). Pozostałe klasy wielkości lepiej poradziły sobie z warunkami panującymi na rynku – prawie wszystkie małe, średnie i duże podmioty, które powstały w 2011 r. i nadal działały w 2015 r., przetrwały do roku 2016 (odpowiednio 99,9%, 99,6% i 100%).

Wykres 1.7. Przedsiębiorstwa powstałe w latach 2011–2015 i nadal aktywne w roku 2016 – wskaźnik przeżycia 2015/2016 r. (w %)

Źródło: na podstawie publikacji *Przedsiębiorstwa niefinansowe powstałe w latach 2011–2015*, GUS 2017.

Analiza rodzajów działalności pokazuje, że najwyższą przeżywalnością wśród firm powstałych w roku 2011 i działających nadal w roku 2015 charakteryzują się sekcje: Pozostała działalność usługowa (96,3%), Obsługa rynku nieruchomości (89,7%), Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (89,0%) i Budownictwo (88,6%). Najniższą natomiast – Zakwaterowanie i gastronomia (67,6%), Handel i naprawa pojazdów samochodowych (77,2%) oraz Informacja i komunikacja (79,6%).

Blisko połowa przedsiębiorstw, które przetrwały pięć lat działa na rynku lokalnym (48,5%), ponad jedna czwarta – na rynku krajowym (28,3%), co siódme na rynku regionalnym (14,8%), a co 12 – na międzynarodowym (8,4%).

- W Polsce w 2015 r. działało około 1,91 mln firm. W porównaniu z 2014 rokiem nastąpił istotny wzrost tej liczby o blisko 4%. Zdecydowana większość z nich, bo aż 99,8%, to mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.
- Polskie MSP działają przede wszystkim w usługach i handlu (77%), rzadziej zaś w budownictwie (12,8%) i przetwórstwie przemysłowym (10,4%). Zdecydowana większość z nich (90%) to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

- W roku 2016 w rejestrze REGON zarejestrowano 349 tys. nowych podmiotów, wykreślono zaś 294 tys. przedsiębiorstw. Na przestrzeni ostatnich kilku lat liczba przedsiębiorstw nowo powstałych była wyższa niż zlikwidowanych.
- Pierwszy rok działalności przeżywają w Polsce dwie na trzy firmy – 69% podmiotów założonych w 2015 r. działało nadal w 2016 r., przy czym większe podmioty (średnie i duże) charakteryzowała wyższa przeżywalność (ponad 80%), podczas gdy w przypadku mniejszych (mikro i małych) wskaźnik ten nie przekroczył 69%.
- Wskaźnik przeżywalności jest wyższy w kolejnych latach prowadzenia działalności – w przypadku firm powstałych w 2011 r. i nadal działających w 2015 r., do roku 2016 przetrwało 84%. Najniższa przeżywalność dotyczy firm mikro (83,5%), w przypadku pozostałych grup wielkości wskaźnik ten przekracza 99%.

1.2. Udział MSP w wytwarzaniu PKB²⁰

Sektor przedsiębiorstw wytwarza blisko trzy czwarte wartości PKB (73,4%), przy czym małe i średnie przedsiębiorstwa generują co drugą złotówkę PKB (50,1%). Największy udział w tworzeniu PKB mają mikroprzedsiębiorstwa – ok. 30,2% (dane za 2014 r.).

Udział przedsiębiorstw w tworzeniu PKB systematycznie rośnie: od roku 2008 do 2014 r. zwiększył się on o 2,3 p.p. (z 71,1% do 73,4%) głównie za sprawą małych i średnich firm – ich udział w PKB w tym okresie wzrósł z 47,2% do 50%, przy czym wzrost udziału dotyczy wszystkich grup wielkości sektora MSP (mikro – z 29,9% do 30,2%, małe – z 7,4% do 8,9%, średnie – z 9,9% do 11,0%). Natomiast udział dużych podmiotów w tworzeniu PKB w analizowanym okresie nieznacznie spadł (z 23,9% do 23,4%). W tym samym okresie liczba aktywnych firm zwiększyła się o 3%, z tym że wzrosła liczba przedsiębiorstw małych (o 9%), dużych (o 4,6%) i mikro (o 2,9%), spadła natomiast liczba podmiotów średnich (o 3,8%). Niezależnie od zmiany liczby firm w poszczególnych klasach wielkości, ich produktywność rośnie, szczególnie w przedsiębiorstwach średnich i małych.

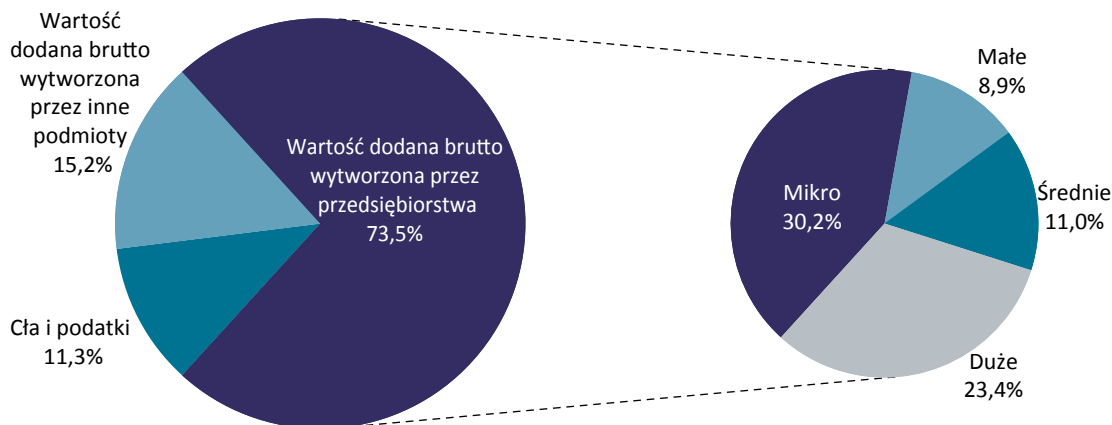
Analiza udziału przedsiębiorstw w tworzeniu PKB ze względu na sektor gospodarki pokazuje istotne różnice pomiędzy dużymi przedsiębiorstwami a MSP (wykres 1.9). W przypadku MSP największe znaczenie ma sektor *Usług*, którego udział w tworzeniu tej wartości wynosi 42,8%, podczas gdy w dużych firmach – 28,1%²¹. Drugi w kolejności jest *Handel* (27,3% – MSP; 9,7% – duże firmy). Z kolei w dużych przedsiębiorstwach widocznie większy wkład w tworzenie PKB w porównaniu z sektorem MSP ma *Przemysł* (58,1% – duże firmy, 17,9% – MSP), najmniejszy zaś *Budownictwo* (4,1% – duże firmy, 12,0% – MSP).

²⁰ Jeśli nie zaznaczono inaczej dane GUS obejmują przedsiębiorstwa należące do sekcji B-J, L-N, P-S PKD 2007, dane Eurostat B-N i S95 NACE Rev.2 (sekcja K jest objęta jedynie częściowo i dotyczy usług ubezpieczeniowych, instytucji kredytowych i funduszy emerytalnych), a dane Komisji Europejskiej (Arkusze Informacyjne SBA): B-J, L-N NACE Rev.2.

²¹ Dane opracowane na podstawie danych GUS przygotowanych na potrzeby niniejszego Raportu.

Wykres 1.8. Udział w tworzeniu PKB grup przedsiębiorstw według liczby pracujących w Polsce (wykres – rok 2014, tabela – lata 2008–2014)

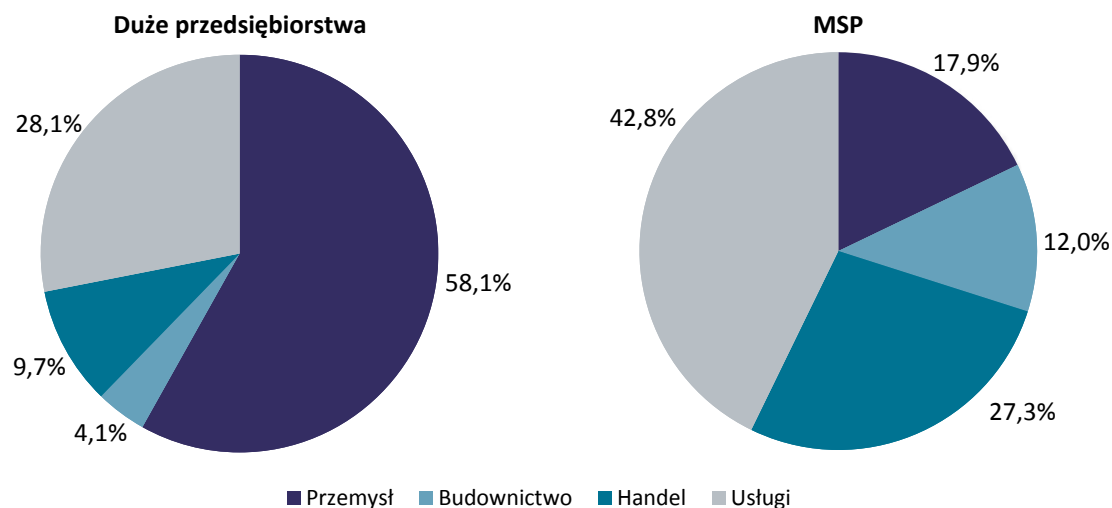

	PKB (mln PLN)	Udział wartości dodanej brutto wytworzonej przez przedsiębiorstwa w PKB						Udział wartości dodanej brutto innych podmiotów w PKB	Cła i podatki* w relacji do PKB
		Ogółem	MSP				duże		
			Razem	Mikro	Małe	Średnie			
2008	1 275 432	71,1%	47,2%	29,9%	7,4%	9,9%	23,9%	16,5%	12,5%
2009	1 343 366	72,3%	48,4%	30,4%	7,9%	10,1%	23,9%	16,5%	11,1%
2010	1 416 447	71,6%	47,6%	29,6%	7,7%	10,4%	24,0%	16,5%	11,9%
2011	1 528 127	71,8%	47,3%	29,4%	7,8%	10,1%	24,5%	16,1%	12,2%
2012	1 596 378	73,0%	48,5%	29,7%	7,8%	11,0%	24,5%	15,6%	11,4%
2013	1 662 678	73,5%	50,1%	30,8%	8,8%	10,6%	23,4%	15,3%	11,2%
2014	1 719 146	73,5%	50,1%	30,2%	8,9%	11,0%	23,4%	15,2%	11,2%

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS przygotowanych na potrzeby niniejszego Raportu.

* Pozycja ta obejmuje podatki i cła od importu (łącznie z podatkiem akcyzowym), VAT – podatek od towarów i usług (od produktów krajowych i zagranicznych), podatek akcyzowy od produktów krajowych, podatki od niektórych rodzajów usług (np. od gier losowych i zakładów wzajemnych), wpłaty (składki) dokonywane przez budżet państwa do budżetu Unii Europejskiej z tytułu tzw. tradycyjnych środków własnych, tj. opłaty celne, rolne, cukrowe oraz wpłaty (składki) obliczane na podstawie podatku VAT, dotacje do produktów.

Wykres 1.9. Udział w tworzeniu PKB przedsiębiorstw dużych i sektora MSP według podstawowego obszaru działalności (2014 r.)

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS przygotowanych na potrzeby niniejszego Raportu.

- Przedsiębiorstwa wygenerowały w 2014 r. blisko trzy czwarte polskiego PKB (73,4%). W strukturze udziału w PKB przedsiębiorstw dominują MSP, które są odpowiedzialne za co drugą złotówkę (50%), w tym najmniejsze firmy za blisko co trzecią (30,2%).
- Udział przedsiębiorstw w tworzeniu PKB systematycznie rośnie – na przestrzeni lat 2008–2014 wzrósł o 2,3 p.p. (z 71,1%), głównie za sprawą firm z sektora MSP (wzrost udziału z 47,2% w 2008 r. do 50% w 2014 r.).
- W przypadku MSP największe znaczenie w tworzeniu PKB ma sektor usług – jego udział stanowi 42,8% wartości generowanej przez tę grupę firm. W dużych przedsiębiorstwach największy wkład w tworzenie PKB ma przemysł (58%).

1.3. Tworzenie miejsc pracy

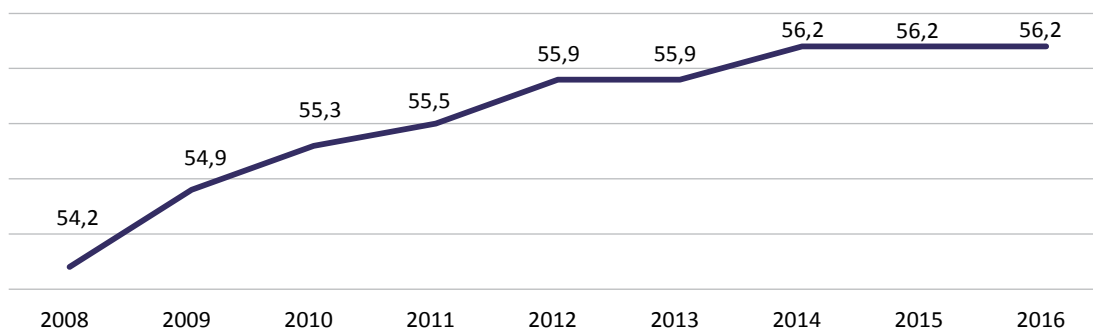
Aktywność zawodowa ludności²²

Przeciętnie w 2016 r. w Polsce było 17 260 tys. osób aktywnych zawodowo. Wśród nich osoby pracujące to 94% (16 197 tys.). Liczba osób pracujących nieznacznie wzrosła w I kwartale 2017 r. i osiągnęła poziom 16 281 tys. osób. Populacja osób pracujących to przede wszystkim osoby w wieku produkcyjnym – w IV kwartale 2016 r. stanowiły one 96,1% ogółu pracujących. Według danych GUS, w I kwartale 2017 r. aktywnych zawodowo było 75,5% osób w wieku produkcyjnym. W grupie osób w wieku poprodukcyjnym aktywnych zawodowo było w tym okresie 8,3%.

Od 2014 roku współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku powyżej 15 lat liczony przez GUS w ramach BAEL pozostaje na niezmiennym poziomie 56,2%, jednak **biorąc pod uwagę dłuższy okres, można zaobserwować wyraźny wzrost wartości tego wskaźnika** (wykres 1.10).

Na przestrzeni lat 2008–2016 nie odnotowano istotnych zmian w zakresie współczynnika aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn. Nadal jest on zdecydowanie wyższy (o około 16 p.p.) w grupie mężczyzn niż kobiet (dane za I kwartał 2017 r. – 64,8% dla mężczyzn i 48,4% dla kobiet).

Wykres 1.10. Współczynnik aktywności zawodowej Polaków w latach 2008–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS: *Aktywność ekonomiczna ludności Polski, IV kwartał 2016 r.*, Warszawa, 2017.

²² Dane GUS: Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2016 r. oraz Kwartalna informacja o rynku pracy, GUS, 25.05.2017 r.

W I kwartale 2017 r. osoby pracujące w sektorze prywatnym stanowiły 76,7% ogółu osób pracujących (włącznie z pracującymi w indywidualnych gospodarstwach rolnych). **Grupa osób pracujących na własny rachunek to 18,1% ogółu pracujących i jest to wartość w zasadzie niezmienna od 2014 roku (w latach 2008–2013 udział tej grupy pracujących w ogóle pracujących był o 1 p.p. wyższy i kształtował się na poziomie 19%). Udział grupy osób pracujących na własny rachunek w odniesieniu do pracujących w sektorze prywatnym jest wyższy niż dla ogółu pracujących i wynosi 24%.**

Przeciętnie w 2016 r. grupa pracodawców stanowiła 22% wszystkich pracujących na własny rachunek, natomiast w I kwartale 2017 r. – 21%. Także i w tym przypadku wartość tego wskaźnika nie ulega istotnym zmianom i utrzymuje się na poziomie przeciętnie od 21% w 2015 r. do przeciętnie 23% w latach 2013–2014. Także wartość wskaźnika odnoszącego się do udziału pomagających bezpłatnie członków rodzin w ogóle pracujących zasadniczo nie ulega zmianie i wynosi około 3%.

Z danych GUS za IV kwartał 2016 r. wynika, że **wśród pracujących na własny rachunek przeważają osoby w wieku 35–44 lat (31% ogółu pracujących na własny rachunek) i nieco starsze, w wieku 45–54 lat (25%).** W tych grupach wiekowych znajduje się też najwięcej pracodawców (odpowiednio 37% i 21% ogółu pracodawców). **Wśród osób pracujących na własny rachunek utrzymuje się nadal zdecydowana przewaga mężczyzn.** Na koniec IV kwartału 2016 r. stanowili oni 68% tej grupy oraz 71% pracodawców. **Odwrotnie sytuacja wygląda w kontekście pomagających bezpłatnie członków rodzin. Tu przeważają kobiety, które stanowią 65% ogółu takich osób. Nieco więcej osób pracujących na własny rachunek znajduje się na wsi niż w mieście. W mieście natomiast zdecydowanie częściej (niemal dwukrotnie) osoby takie są pracodawcami.** Pracujący na własny rachunek w miastach posiadają także częściej niż na wsi wyższe wykształcenie (odpowiednio 45% względem 13%). **Także pracodawcy z miast w połowie przypadków posiadają wyższe wykształcenie, gdy tymczasem na wsi ten współczynnik wynosi 28%. Kobiety, choć jest ich mniej wśród pracodawców, częściej niż mężczyźni – pracodawcy posiadają wyższe wykształcenie (50% względem 39% w grupie mężczyzn).**

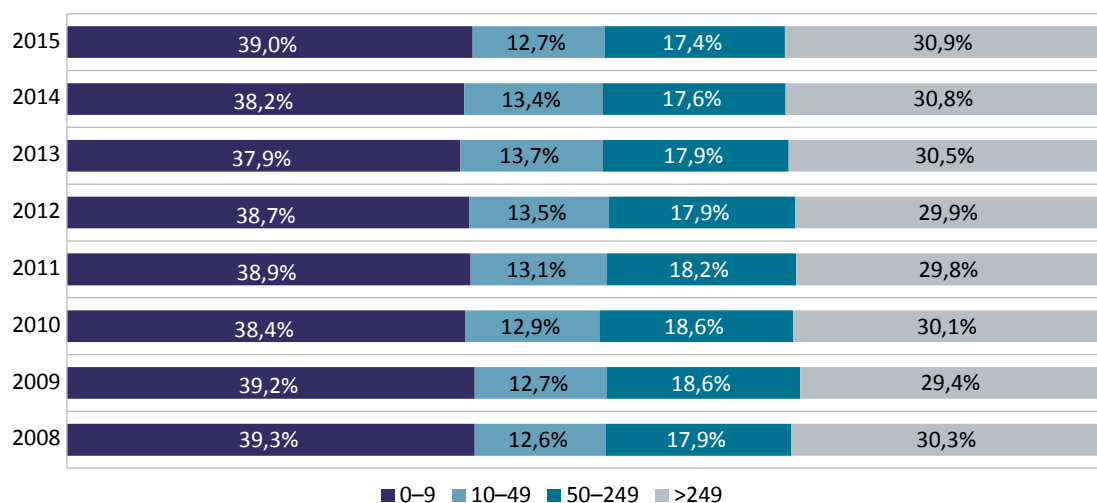
Pracujący i zatrudnieni a wielkość przedsiębiorstw w Polsce²³

W sektorze przedsiębiorstw, według danych GUS na koniec grudnia 2015 r., pracowało 9,4 mln osób, z czego niemal 6,5 mln (69,1%) w podmiotach sektora MSP. **Ogółem w 2015 r. liczba osób pracujących zwiększyła się o 2,7% względem roku poprzedniego, przy czym nadal najwięcej miejsc pracy generowały mikro i małe przedsiębiorstwa. Łącznie pracowała w nich ponad połowa wszystkich osób pracujących (blisko 4,8 mln) w całym sektorze przedsiębiorstw.** Średnie firmy były miejscem zatrudnienia ponad 1,6 mln osób, a duże – dla nieco ponad 2,9 mln osób.

Struktura liczby pracujących w przedsiębiorstwach nie zmienia się w zasadzie na przestrzeni lat – od 2008 r. najwięcej miejsc pracy generują mikroprzedsiębiorstwa, a następnie duże przedsiębiorstwa. Najmniejszy udział w tworzeniu miejsc pracy mają natomiast przedsiębiorstwa małe.

²³ Dane GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r., GUS 2016.

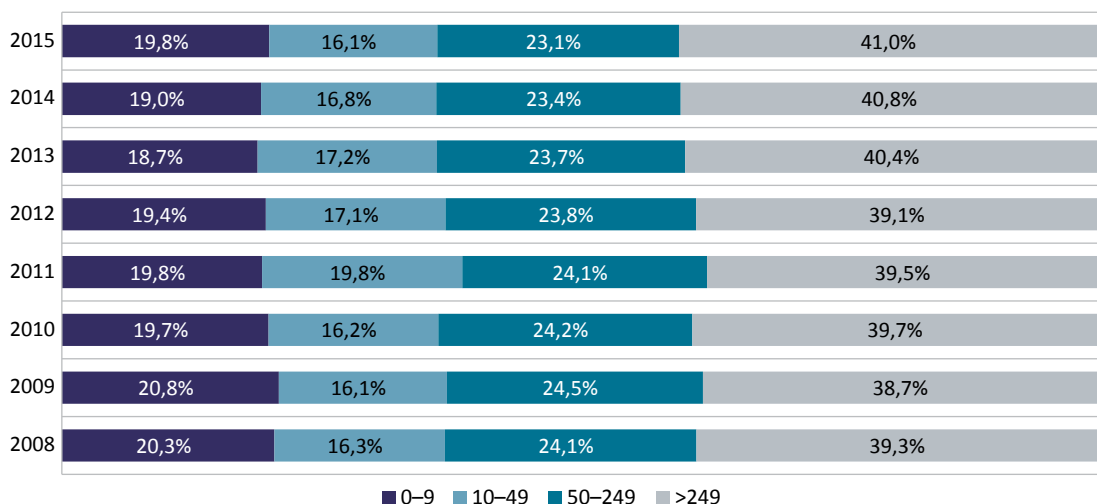
Wykres 1.11. Struktura liczby pracujących w przedsiębiorstwach w Polsce w latach 2008–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS z publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* z lat 2008–2016.

Na koniec 2015 r. liczba zatrudnionych ogółem wynosiła 6 679,1 tys. i była wyższa względem analogicznego okresu roku poprzedniego o ponad 134,3 tys. Przeciętna liczba zatrudnionych w sektorze MSP wynosiła ponad 3,9 mln, czyli 59% ogólnej liczby zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw. **Struktura zatrudnienia w przedsiębiorstwach tak jak i struktura liczby pracujących nie zmieniła się znacząco na przestrzeni ostatnich lat – najwięcej zatrudniają przedsiębiorstwa duże, najmniej zaś – przedsiębiorstwa małe.**

Wykres 1.12. Przeciętna liczba zatrudnionych w przedsiębiorstwach w Polsce w latach 2008–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS z publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* z lat 2008–2016.

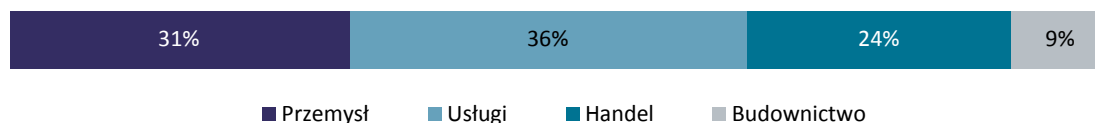
Wielkość przeciętnego przedsiębiorstwa w Polsce nie zmieniła się znacząco od 2010 r. Według ostatnich dostępnych danych GUS – za 2015 r. – wynosi ona 4,9 osób (wobec 5 osób w 2014 r.). Niewielki spadek wielkości przeciętnej firmy jest widoczny w grupie mikroprzedsiębiorstw (z 2,05 osoby na 1,99 osoby). Natomiast niewielki wzrost należy odnotować w przypadku wielkości przeciętnej

firmy średniej – 104,3 osoby (w roku poprzednim – 104 osoby). O średnio 6 osób wzrosła w 2015 r. liczba pracujących w przeciętnym dużym przedsiębiorstwie, osiągając poziom 846 osób (w roku poprzednim odnotowano spadek liczby pracujących w tej grupie o 4 osoby r/r). Także przeciętne zatrudnienie na podstawie umowy o pracę w przeliczeniu na jeden podmiot zasadniczo nie zmieniło się r/r i wynosi obecnie 3,5 osoby.

Struktura pracujących i zatrudnionych w przedsiębiorstwach w Polsce

W strukturze pracujących w sektorze przedsiębiorstw dominuje sektor usług, który w 2015 r. był miejscem pracy dla 3,4 mln osób. W porównaniu z rokiem poprzednim rola tego sektora w tworzeniu miejsc pracy nieznacznie wzrosła (36,1% względem 35,8% w 2014 r.) kosztem miejsc pracy w przemyśle. Natomiast taki sam udział jak w roku poprzednim w strukturze pracujących miały handel i budownictwo.

Wykres 1.13. Struktura branżowa pracujących w przedsiębiorstwach w Polsce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

W przypadku osób zatrudnionych dominował Przemysł, gdzie miejsca pracy znalazło 38,5% ogółu zatrudnionych. Na kolejnych miejscach znalazł się *Handel i Naprawa pojazdów samochodowych* – 22,4%. Przemysł charakteryzuje się też najwyższym przeciętnym zatrudnieniem w przeliczeniu na 1 podmiot – 12,9 osoby, zaś Edukacja i Pozostała działalność usługowa – najniższym, na poziomie 0,6 osoby na 1 podmiot.

Udział pracujących i zatrudnionych według formy prawnej przedsiębiorstwa

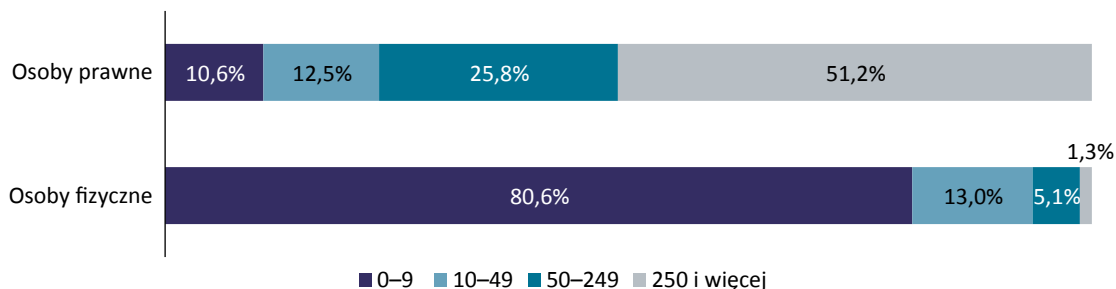
Przedsiębiorstwa należące do osób fizycznych w 2015 r. to niemal wyłącznie mikroprzedsiębiorstwa (98,3%). Jedynie 1,6% takich firm to przedsiębiorstwa małe, zaś średnie to 0,1%. Co zrozumiałe, w zasadzie nie ma wśród nich dużych firm. **Mikroprzedsiębiorstwa dominują także wśród przedsiębiorstw należących do osób prawnych, choć tu ich udział jest znacznie mniejszy i wynosi 76%.** Małe przedsiębiorstwa stanowią 15,4% takich podmiotów, średnie – 6,9%, zaś duże – 1,7%.

W zakresie tworzenia miejsc pracy większy udział mają przedsiębiorstwa należące do osób prawnych. W 2015 r. miejsca pracy znalazło w nich niemal 5,6 mln osób, tj. 59,3% wszystkich pracujących w sektorze przedsiębiorstw. W przedsiębiorstwach osób fizycznych pracowało ponad 3,8 mln osób, tj. 40,7% wszystkich pracujących w sektorze przedsiębiorstw (o 3 p.p. mniej niż w 2008 r.).

W podmiotach należących do osób prawnych ponad połowa osób pracujących (51,2%) znalazła miejsce pracy w przedsiębiorstwach dużych, 25,8% – w przedsiębiorstwach średniej wielkości, 12,5% – w małych, a jedynie 10,6% w mikroprzedsiębiorstwach.

Natomiast struktura pracujących w poszczególnych klasach wielkości podmiotów należących do osób fizycznych była odwrotnie proporcjonalna do obserwowanej w populacji podmiotów należących do osób prawnych. Aż 80,6% pracujących w przedsiębiorstwach osób fizycznych pracowała w mikroprzedsiębiorstwach, 13% – w małych przedsiębiorstwach, 5,1% w średnich firmach, a 1,3% w dużych firmach. Nie odnotowano w tym zakresie istotnych zmian na przestrzeni lat 2008–2015.

Wykres 1.14. Struktura pracujących w poszczególnych klasach wielkości podmiotów wg formy prawnej w 2015 r.

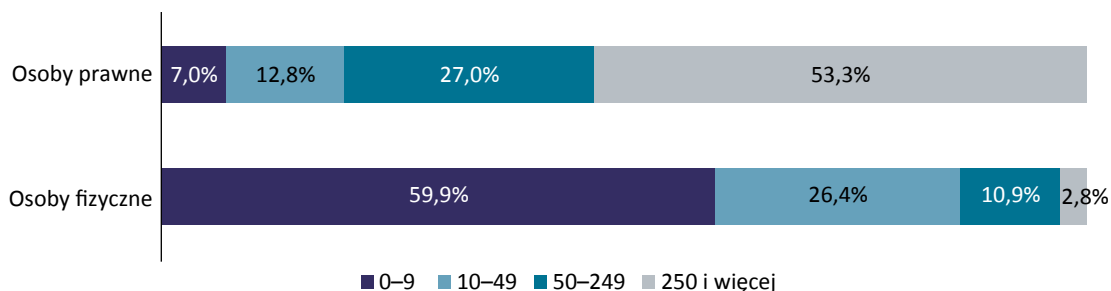

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Analizując strukturę zatrudnionych w poszczególnych klasach wielkości przedsiębiorstw pod względem formy prawnej podmiotów, można zauważyć, że w zasadzie nie odbiega ona od struktury pracujących. W przypadku podmiotów należących do osób fizycznych dominują w tym zakresie mikroprzedsiębiorstwa, których udział wynosi niemal 60%. Natomiast im większa firma należąca do osoby fizycznej, tym ma mniejszy udział w tworzeniu miejsc zatrudnienia w podmiotach prowadzonych w tego typu podmiotach.

Z kolei w przypadku przedsiębiorstw należących do osób prawnych wyraźnie widać, że dominują duże przedsiębiorstwa – zatrudniają ponad 53% osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach należących do osób prawnych, a im mniejsza firma, tym ten udział jest mniejszy. Sytuacja w tym zakresie nie uległa znaczącym zmianom od 2008 roku.

Wykres 1.15. Struktura zatrudnionych w poszczególnych klasach wielkości podmiotów wg formy prawnej w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Koszty osobowe i wynagrodzenia w przedsiębiorstwach

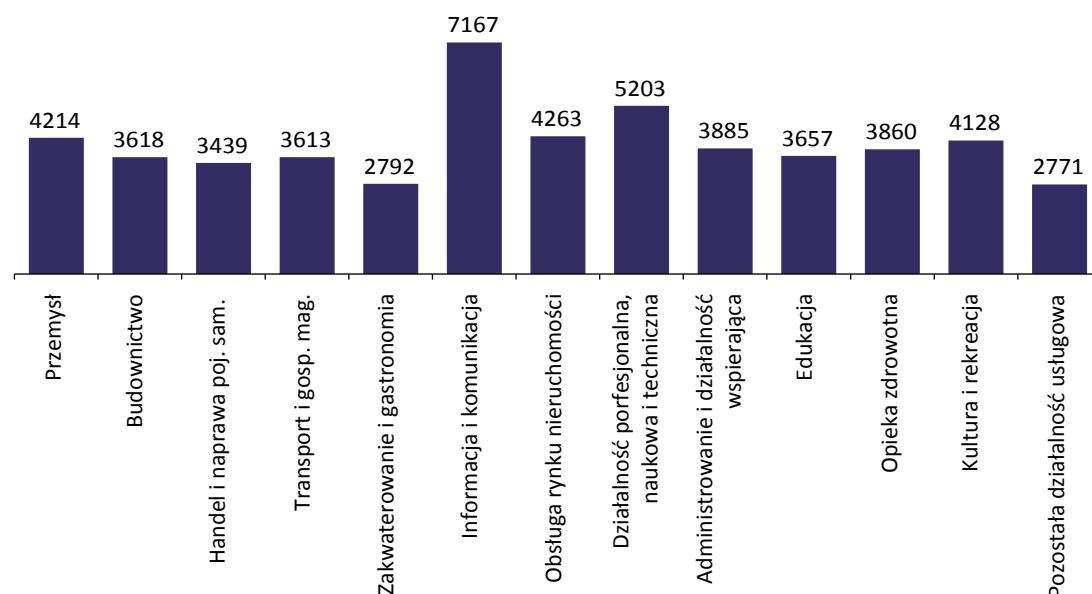
W 2015 roku przeciętne wynagrodzenie brutto na jednego zatrudnionego wynosiło 4 017 PLN i było wyższe o 3% w stosunku do roku poprzedniego. Należy zaznaczyć, że od 2008 r. widoczna jest stała tendencja wzrostowa w zakresie

wysokości przeciętnego wynagrodzenia brutto zarówno ogółem dla sektora przedsiębiorstw, jak i dla poszczególnych klas wielkości przedsiębiorstw. Widać jest także zależność pomiędzy wysokością przeciętnego wynagrodzenia brutto na jednego zatrudnionego a wielkością przedsiębiorstwa i branżą.

Z punktu widzenia wielkości przedsiębiorstwa, najniższe wynagrodzenia brutto są notowane w grupie mikroprzedsiębiorstw – w 2015 r. przeciętne wynagrodzenie brutto wynosiło 2 437 PLN, choć należy zauważyć, że w stosunku do 2014 r. wzrosło ono o 122 PLN brutto. W małych przedsiębiorstwach wynagrodzenie przeciętnie kształtowało się na poziomie 3 652 PLN (wzrost o 144 PLN w stosunku do 2014 r.), w średnich wynosiło 4 180 PLN, zaś w dużych – 4 832 PLN (wzrost odpowiednio o 165 PLN i 101 PLN w stosunku do roku poprzedniego).

Ogólnie w ujęciu branżowym najwyższe wynagrodzenia odnotowano w sekcji J – *Informacja i komunikacja* (7 167 PLN), najniższe zaś w sekcji S – *Pozostała działalność usługowa* (2 771 PLN).

Wykres 1.16. Przeciętne wynagrodzenie brutto (w PLN) na jednego zatrudnionego wg sekcji PKD w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

We wszystkich sekcjach to mikroprzedsiębiorstwa odnotowują najniższe przeciętne wynagrodzenie brutto, przy czym najniższe w sekcjach I – *Zakwaterowanie i gastronomia* – 1 999 PLN oraz w sekcji S – *Pozostała działalność usługowa* – 2 082 PLN, najwyższe zaś w sekcji J – *Informacja i komunikacja* – 3 869 PLN oraz w sekcji L – *Obsługa rynku nieruchomości* – 3 123 PLN.

Także w małych przedsiębiorstwach najniższe przeciętne wynagrodzenie brutto na jednego zatrudnionego odnotowano w sekcji I – *Zakwaterowanie i gastronomia* – 2 850 PLN, a także w sekcji H – *Transport i gospodarka magazynowa* – 3 046 PLN. Najwyższe przeciętne wynagrodzenie brutto w tej klasie wielkości przedsiębiorstw odnotowano natomiast w sekcji J – *Informacja i komunikacja* – 6 656 PLN oraz w sekcji M – *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* – 5 511 LPLN.

Przedsiębiorstwa średnie najniższe przeciętne wynagrodzenie brutto osiągnęły w sekcji S – *Pozostała działalność usługowa* – 3 252 PLN oraz w sekcji I – *Zakwaterowanie i gastronomia* – 3 610 PLN. Z kolei najwyższe przeciętne wynagrodzenie brutto w tych przedsiębiorstwach było w sekcji J – *Informacja i komunikacja* – 7 540 PLN oraz w sekcji M – *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* – 7 117 PLN.

Także w dużych przedsiębiorstwach najniższe wynagrodzenie brutto na jednego zatrudnionego zostało odnotowane w sekcji I – *Zakwaterowanie i gastronomia* – 3 568 PLN oraz w sekcji G – *Handel i naprawa pojazdów samochodowych* – 3 859 PLN, natomiast najwyższe w sekcji J – *Informacja i komunikacja* – 8 117 PLN oraz w sekcji M – *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* – 6 663 PLN.

Na tle powyższych danych widać wyraźnie, że poziom przeciętnego wynagrodzenia brutto na jednego zatrudnionego wyraźnie koreluje zarówno z wielkością przedsiębiorstwa, jak i z branżą, w której działa.

Istotną różnicę w poziomie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto na jednego zatrudnionego widać także w odniesieniu do formy prawnej przedsiębiorstwa. W podmiotach osób fizycznych wynosiło ono ogółem 2 256 PLN, zaś w podmiotach osób prawnych już 4 583 PLN. Różnica ta jest istotna w każdej z klas wielkości przedsiębiorstw²⁴.

- Przeciętnie w 2016 r. w Polsce było 17 260 tys. osób aktywnych zawodowo. W I kwartale 2017 r. nieznacznie wzrosła liczba osób pracujących. Według danych GUS za I kwartał 2017 r. wśród osób w wieku produkcyjnym aktywnych zawodowo jest 75,5%, przy czym wśród mężczyzn współczynnik ten wynosi 64,8%, a wśród kobiet – 48,4%.
- Według najnowszych danych GUS za I kwartał 2017 r. w sektorze prywatnym pracowało 76,7% ogółu pracujących. Osoby pracujące na własny rachunek to 18,1% ogółu pracujących i 24% ogółu pracujących w sektorze prywatnym.
- Przeciętnie w 2016 r. co piąta osoba pracująca na własny rachunek (22%) zatrudnia pracowników. Z danych GUS za IV kwartał 2016 r. wynika, że w tej grupie przeważają osoby młode, w wieku 35–44 lat – 37% i w średnim wieku (45–54 lat) – 21%, częściej są to mężczyźni (68%). Kobiety stanowią natomiast 65% ogółu osób – pomagających bezpłatnie członków rodzin.
- Nadal najwięcej miejsc pracy generują mikro i małe przedsiębiorstwa. Łącznie tworzą one miejsca pracy dla ponad połowy wszystkich osób pracujących (blisko 4,8 mln) w całym sektorze przedsiębiorstw.
- W 2015 r. liczba zatrudnionych ogółem wynosiła 6 679,1 tys. i była wyższa niż w 2014 r. o ponad 134,3 tys. Nadal najwyższy odsetek zatrudnionych

²⁴ W maju 2017 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie (brutto) było wyższe o 5,4% r/r i wyniosło 4390,99 PLN, dane za GUS: Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w maju 2017 roku. W lipcu 2017 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie (brutto) było wyższe o 4,9% r/r i wyniosło 4501,52 PLN, dane za GUS: Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w lipcu 2017 roku.

przypada na przedsiębiorstwa duże (41%), najniższy zaś na przedsiębiorstwa małe (16,1%). Przeciętne przedsiębiorstwo w Polsce zatrudnia 4,9 osób.

- W strukturze pracujących w sektorze przedsiębiorstw dominują usługi, które w 2015 r. były miejscem pracy dla 3,4 mln osób. Ich rola z roku na rok powoli wzrasta (36,1% względem 35,8 w 2014 r.). W przypadku osób zatrudnionych dominującym sektorem jest przemysł, gdzie miejsca pracy znalazło 38,5% ogółu zatrudnionych.
- Rok 2015 przyniósł wzrost przeciętnego wynagrodzenia brutto na jednego zatrudnionego (o 3% r/r). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na jednego zatrudnionego w 2015 roku było zależne od wielkości przedsiębiorstwa i branży, a także od jego formy prawnej.
- W IV kwartale 2016 r. stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła 8,3% i była o 1,4 p.p. niższa niż w analogicznym okresie roku poprzedniego.

1.4. Inwestycje przedsiębiorstw²⁵

W 2015 r. nakłady inwestycyjne ogółem we wszystkich podmiotach gospodarki²⁶ w Polsce wyniosły 271,8 mld PLN, z czego **nakłady inwestycyjne, w tym wydatki na zakup używanych środków trwałych, sektora przedsiębiorstw osiągnęły 200,6 mld PLN, tj. 74% ogółu nakładów, i były wyższe o 9% w porównaniu z 2014 r.**

Nakłady inwestycyjne ogółem sektora przedsiębiorstw składają się z dwóch podstawowych składowych – nakładów na nowe środki trwałe (181,8 mld PLN) i zakup używanych środków trwałych (18,8 mld PLN). Te pierwsze w 2015 r. stanowiły 90,6% łącznej wartości poniesionych środków przez sektor przedsiębiorstw, pozostała wartość związana jest z wydatkami na używane środki trwałe.

Tabela 1.1. Nakłady inwestycyjne na nowe i używane środki trwałe przedsiębiorstw w 2015 r. (w tys. PLN)

	Ogółem	Mikro	Małe	Średnie	Duże	MSP
Nakłady inwestycyjne na nowe środki trwałe w tys. PLN	181 838 875	24 951 997	15 396 624	35 568 224	105 922 030	75 916 845
Nakłady inwestycyjne na zakup używanych środków trwałych w tys. PLN	18 779 257	4 775 129	4 399 439	4 796 454	4 808 235	13 971 022
Nakłady inwestycyjne ogółem w tys. PLN	200 618 132	29 727 126	19 796 063	40 364 678	110 730 265	89 887 867

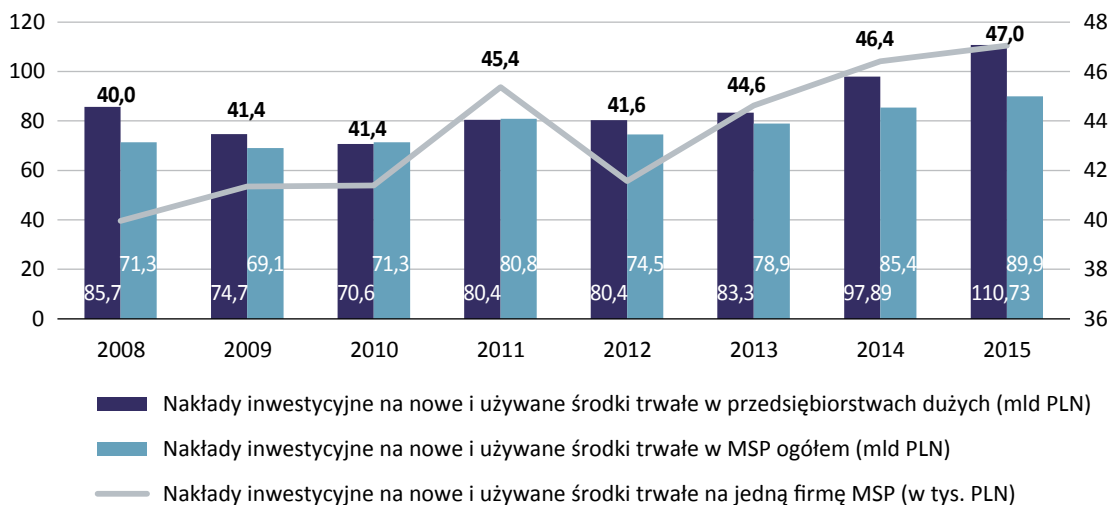
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

W 2015 r. widać zdecydowany wzrost inwestycji w dużych firmach (o 13% r/r), w sektorze MSP również odnotowano wzrost, jednak na znacznie niższym poziomie (o 5%). W poprzednich latach wielkość nakładów w obu tych grupach była na zbliżonym poziomie, obecnie dystans ten się powiększa.

²⁵ Na podstawie publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

²⁶ GUS: *Roczne wskaźniki makroekonomiczne*, 2015.

Wykres 1.17. Nakłady inwestycyjne na nowe i używane środki trwałe przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Największy udział w inwestycjach przedsiębiorstw ogółem mają duże podmioty – 55% ogółu nakładów w 2015 r., co oznacza, że wartość nakładów ponoszonych przez te podmioty jest większa niż całego sektora małych i średnich przedsiębiorstw (110,7 mld PLN wobec 89,9 mld PLN). Drugie w kolejności są średnie firmy z 20% udziałem w nakładach inwestycyjnych firm. Najmniejszy udział w wartości nakładów ogółem mają firmy małe i mikro (odpowiednio 10% i 15%). **Struktura nakładów inwestycyjnych ze względu na wielkość przedsiębiorstw uległa pewnym zmianom od poprzedniego roku. Wzrost nakładów w 2015 r. zanotowano wśród średnich i dużych firm (wzrost o 13% r/r) oraz nieznaczny wzrost wśród małych firm (o 2%). Spadek inwestycji, co prawda nieznaczny, zanotowano wśród mikrofirm – niespełna o 1%.**

Tabela 1.2. Nakłady inwestycyjne ogółem w latach 2014 i 2015 (w mln PLN)

Rok	Ogółem	Mikro	Małe	Średnie	Duże	MSP
2014	183 261	30 012	19 485	35 877	97 886	85 374
2015	200 618	29 727	19 796	40 365	110 730	89 888
2014 = 100	109%	99%	102%	113%	113%	105%

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Jeśli chodzi o **nakłady inwestycyjne ogółem sektora MSP w Polsce w przeliczeniu na jedną firmę, w 2015 r. wyniosły one 47,04 tys. PLN** i były o 1% wyższe niż w poprzednim roku. W grupie małych, średnich i dużych przedsiębiorstw zanotowano wzrosty (odpowiednio 6%, 11% i 11%), a jedynie wśród mikrofirm zanotowano spadek nakładów ogółem (o 5%). Firmy inwestują przede wszystkim w nowe środki trwałe, wydatki na używane środki trwałe mają znaczenie przede wszystkim w przedsiębiorstwach dużych.

Spośród przedsiębiorstw sektora MSP w Polsce **najwięcej inwestują firmy przemysłowe i usługowe (37% i 38% nakładów sektora MSP)**. Wśród firm usługowych aktywne na tym polu są w szczególności firmy z sekcji – *Obsługa rynku nieruchomości (11% MSP)*.

Tabela 1.3. Nakłady inwestycyjne ogółem na jedno przedsiębiorstwo w 2015 r. (w tys. PLN)

	Ogółem	Mikro	Małe	Średnie	Duże	MSP
Ogółem 2014	99,46	17,01	329,32	2319,16	29167,48	46,40
Ogółem 2015	104,81	16,17	349,06	2582,35	32264,06	47,04
Nakłady inwestycyjne na nowe środki trwałe 2015	95,00	13,57	271,48	2275,49	30863,06	39,73
Nakłady inwestycyjne na zakup używanych środków trwałych 2015	9,81	2,60	77,57	306,86	1 401,00	7,31

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Tabela 1.4. Nakłady inwestycyjne w wybranych branżach w 2015 r.

Nakłady inwestycyjne na nowe i używane środki trwałe w tys. PLN	Ogółem	Mikro	Małe	Średnie	Duże	MSP
Ogółem	200 618 132	29 727 126	19 796 063	40 364 678	110 730 265	89 887 867
Przemysł	105 594 577	5 861 049	6 269 795	20 721 050	72 742 683	32 851 894
Budownictwo	10 356 470	4 388 344	1 814 595	2 922 360	1 231 171	9 125 299
Handel i naprawa poj. samoch.	22 474 619	4 262 949	4 654 990	4 624 838	8 931 842	13 542 777
Transport i gospodarka magazynowa	25 004 080	2 299 649	1 459 790	2 613 799	18 630 842	6 373 238
Zakwaterowanie i gastronomia	2 957 774	883 815	527 060	841 824	705 075	2 252 699
Informacja i komunikacja	7 721 864	990 920	707 185	1 258 518	4 765 241	2 956 623
Obsługa rynku nieruchomości	10 227 180	6 518 444	1 694 660	1 621 928	392 148	9 835 032
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	5 529 916	1 763 424	816 130	1 308 360	1 642 002	3 887 914
Administrowanie i działalność wspierająca	5 667 530	935 131	1 045 416	3 129 669	557 314	5 110 216
Edukacja	317 976	221 434	64 475	29 182	2 885	315 091
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	2 975 984	1 012 238	385 053	675 477	903 216	2 072 768
Kultura i rekreacja	1 193 028	224 630	264 712	580 032	123 654	1 069 374
Pozostała działalność usługowa	597 134	365 099	92 202	37 641	102 192	494 942

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Tabela 1.5. Struktura nakładów inwestycyjnych wg wielkości firm i sekcji gospodarki w 2015 r.

	Ogółem	Mikro	Małe	Średnie	Duże	MSP
Ogółem	200 618 132	29 727 126	19 796 063	40 364 678	110 730 265	89 887 867
Przemysł	53%	20%	32%	51%	66%	37%
Budownictwo	5%	15%	9%	7%	1%	10%
Handel i naprawa poj. samoch.	11%	14%	24%	11%	8%	15%
Usługi	31%	51%	36%	30%	25%	38%

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

W 2015 r. przedsiębiorstwa przeznaczyły na inwestycje średnio 4,9% przychodów ogółem, czyli jedynie nieznacznie więcej niż w roku poprzednim (4,8%). Co do zasady można zauważyć, że wraz ze wzrostem wielkości przedsiębiorstwa relacja nakładów na inwestycje do przychodów wzrasta. W mikro i w małych udział nakładów w przychodach to 3,3–3,4%, z kolei w firmach średnich – na poziomie 5%. Najwięcej z przychodów inwestują firmy duże 6,1% (tylko w tej klasie przedsiębiorstw udział nakładów w przychodach wzrósł w ostatnim roku).

Tabela 1.6. Przychody i nakłady w firmach w 2015 r.

	Ogółem	Mikro	Małe	Średnie	Duże
Przychody w mln PLN	4 076 488	895 524	577 808	801 844	1 801 312
Nakłady inwestycyjne ogółem w tys. PLN	200 618	29 727	19 796	40 365	110 730
Relacja nakładów do przychodów	4,92%	3,32%	3,43%	5,03%	6,15%

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Źródła finansowania inwestycji²⁷

Podobnie jak w poprzednich latach, w 2014 r. dwie trzecie nakładów inwestycyjnych MSP było finansowanych środkami własnymi (62,4%), blisko jedna piąta z kredytów i pożyczek krajowych (17,7%), a 8,1% stanowiły środki ze źródeł zagranicznych. Pozostałe źródła finansowania inwestycji miały mniejsze znaczenie.

Im większe przedsiębiorstwo, tym zaangażowanie środków własnych na finansowanie inwestycji jest większe (małe firmy – 59,9%, średnie – 63,7% a duże – 71,2%).

Tabela 1.7. Źródła finansowania nakładów inwestycyjnych w firmach (bez mikroprzedsiębiorstw) w 2014 r.

	Ogółem	Środki własne	Środki budżetowe	Kredyty i pożyczki krajowe	Środki bezpośrednio z zagranicy		Inne źródła razem	Nakłady niesfinansowane
					Razem	w tym kredyt bankowy		
Ogółem	148 378 227	68,21%	3,14%	11,62%	9,58%	1,19%	4,10%	3,35%
Małe	17 171 208	59,93%	4,79%	21,63%	7,43%	1,98%	5,09%	1,14%
Średnie	33 795 587	63,70%	4,25%	15,64%	8,46%	0,43%	6,83%	1,11%
MSP (bez mikro)	50 966 795	62,43%	4,43%	17,66%	8,11%	0,95%	6,25%	1,12%
Duże	97 411 432	71,23%	2,47%	8,47%	10,35%	1,31%	2,97%	4,52%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS przygotowanych na potrzeby niniejszego Raportu.

²⁷ Opracowanie własne na podstawie danych GUS przygotowanych na potrzeby niniejszego Raportu. Dane za 2014 r. nie obejmują mikroprzedsiębiorstw. Dane dostępne na czas przygotowywania Raportu, tj. czerwiec 2017 r.

Struktura nakładów według grup środków trwałych²⁸

Struktura nakładów inwestycyjnych według grup środków trwałych w MSP w 2014 r. zmieniła się nieznacznie w porównaniu z poprzednim rokiem. Ogólna obserwacja danych dostarcza nam informacji, że im mniejsze przedsiębiorstwa, tym większy udział nakładów na budynki i budowle, podobnie jest z nakładami na środki transportu. Przyczyną takiego rozkładu jest mniejszy potencjał ekonomiczny małych podmiotów i skala kosztów związanych z tego typu inwestycjami, jak i inne potrzeby wynikające z często odmiennego etapu rozwoju czy też skali działania. Z tego też powodu mniejsze podmioty stosunkowo mniej środków mogą przeznaczyć na wyposażenie w postaci maszyn i urządzeń, co często powoduje ich niedoinwestowanie techniczne.

Tabela 1.8. Struktura nakładów na inwestycje według grup środków trwałych w 2014 r. (w %)

	Ogółem	Budynki i budowle	Maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia		Środki transportu	Pozostałe nakłady
				w tym zespoły komputerowe		
Ogółem	174 224 229	44,3%	41,6%	2,1%	13,3%	0,8%
Mikrofirmy	25 710 562	58,4%	20,7%	1,2%	20,9%	0,0%
Małe firmy	17 232 262	47,9%	34,8%	1,9%	16,6%	0,7%
Średnie firmy	33 833 400	39,7%	39,5%	1,8%	20,4%	0,4%
Duże firmy	97 448 005	41,5%	49,1%	2,5%	8,3%	1,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS przygotowanych na potrzeby niniejszego Raportu.

- Wzrost nakładów inwestycyjnych na nowe i używane środki trwałe w sektorze MSP w 2015 r. w porównaniu z poprzednim rokiem wyniósł 5% i osiągnął 89,9 mld PLN, przy 200,6 mld PLN inwestycji całego sektora przedsiębiorstw.
- W porównaniu z poprzednim rokiem w 2015 r. nieznacznie wzrósł poziom nakładów na firmę w sektorze MSP – o 640 PLN (do 47,04 tys. PLN).
- W 2015 r. spadły nakłady inwestycyjne w mikrofirmach (o 1% r/r) i wzrosły w pozostałych grupach przedsiębiorstw – w małych o 2%, średnich i dużych o 13%.
- 45% nakładów inwestycyjnych jest ponoszona przez MSP i 55% przez firmy duże.
- Nakłady inwestycyjne firm usługowych – 38% i przemysłowych – 37% (w całkowitych nakładach sektora MSP) stanowią 3/4 nakładów MSP.

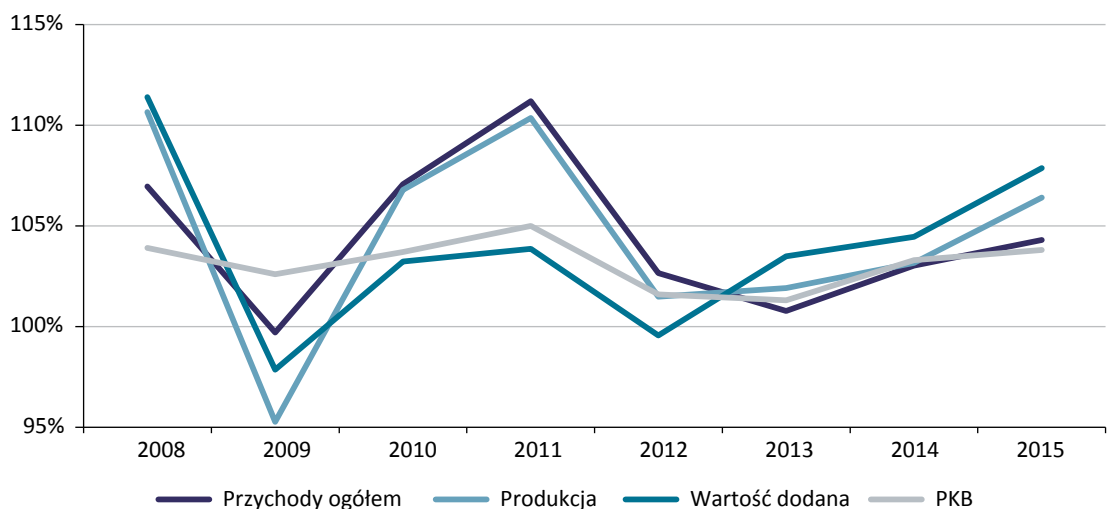
²⁸ Opracowanie własne na podstawie danych GUS przygotowanych na potrzeby niniejszego Raportu. Dane za 2014 r. Dane dostępne czas przygotowywania Raportu, tj. czerwiec 2017 r.

1.5. Sytuacja finansowa i produktywność przedsiębiorstw

W 2015 r. sytuacja finansowa polskich przedsiębiorstw poprawiła się. Było to możliwe dzięki lepszej sytuacji gospodarczej w kraju i za granicą. Po wyhamowaniu wzrostu gospodarczego w Polsce w latach 2012 i 2013²⁹, w roku 2014 nastąpiło jego wyraźne odbicie (wzrost PKB wyniósł 3,3% r/r), kontynuowane w 2015 (3,8% r/r). W rezultacie w 2015 r. wyraźnie zwiększyły się podstawowe wielkości ekonomiczne mierzące sytuację finansową firm. Zauważalnie poprawiła się wartość dodana i produkcja w przedsiębiorstwach. Przychody i koszty urosły również znacząco, choć te drugie nieco bardziej, a przez to nieznacznie pogorszyły się wskaźniki rentowności obrotu brutto. Nie miało to jednak znaczącego wpływu na ocenę sytuacji finansowej polskich firm.

Wykres 1.18. Dynamika nominalna przychodów ogółem (poprzedni rok = 100%), produkcji i wartości dodanej w sektorze przedsiębiorstw na tle dynamiki PKB w Polsce w latach 2008–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016 i wydań poprzednich.

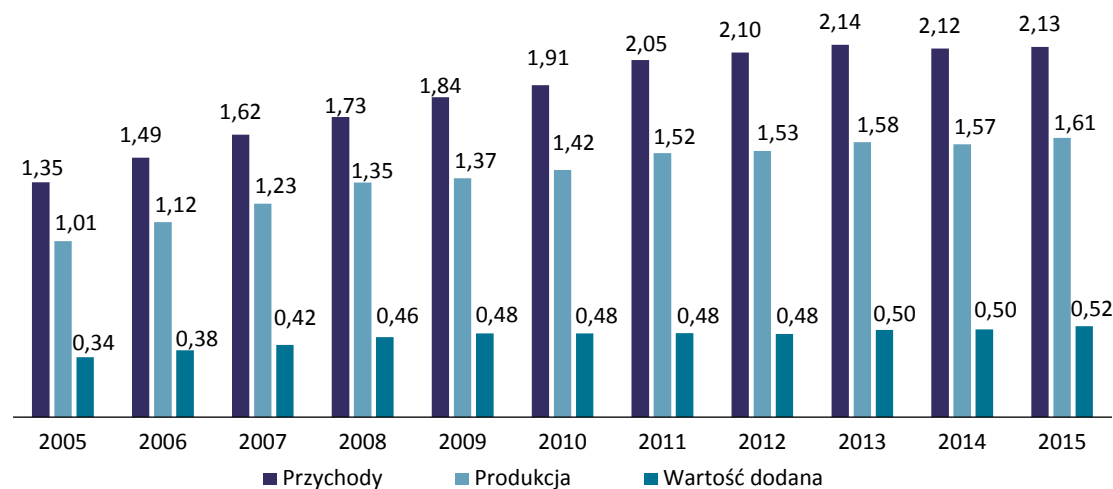
W 2015 r. wszystkie grupy przedsiębiorstw zwiększyły swoje przychody. Wyjątkiem były małe przedsiębiorstwa, które zanotowały nieznaczny spadek w tym zakresie (o 0,3% r/r). W największym stopniu jednak przychody wzrosły w mikroprzedsiębiorstwach (o 10,9%), następnie w dużych (o 3,4%), i w średnich firmach (o 3,1%). Sektor MSP jako całość wykazał się szybszym tempem wzrostu przychodów (5,1%) niż duże przedsiębiorstwa. Jeśli chodzi o wskaźniki rentowności, niewielką poprawę zanotowano w mikro i średnich firmach, a spadek w dużych przedsiębiorstwach. Szacunki GUS na kolejny rok są zauważalnie słabsze, na co wskazuje między innymi wyhamowanie dynamiki PKB do 2,7% w 2016 r. W analogicznych danych za 2016 r. możemy spodziewać się pewnego obniżenia dynamiki wyników finansowych firm.

Produktywność przedsiębiorstw w Polsce mierzona wartością dodaną oraz wartością przychodów i produkcji przeciętnego przedsiębiorstwa w 2015 r. poprawiła się w stosunku do poprzedniego roku. O ile produktywność mierzona przychodami wzrosła nieznacznie (o 0,4%), to produktywność mierzona produkcją i wartością dodaną przeciętnego przedsiębiorstwa zwiększyła się zauważalnie

²⁹ Spadek dynamiki PKB z 5,0% r/r w 2011 r. do 1,6% r/r w 2012 r. i 1,4% r/r w 2013 r.

(odpowiednio o 2,4% i 3,8%). Na przestrzeni ostatnich 10 lat produktywność polskich przedsiębiorstw wykazywała stabilny trend wzrostowy we wszystkich tych trzech kategoriach. Jedynie w przypadku wartości dodanej nastąpiło wyhamowanie w latach 2009–2012. W okresie 2008–2015 zanotowano wyraźny wzrost produktywności przychodów, produkcji i wartości dodanej (odpowiednio o 23,3%, 19,1% i 13,8%).

Wykres 1.19. Produktywność przedsiębiorstw: przychody ogółem, produkcja i wartość dodana przypadająca na przeciętną firmę w latach 2008–2015 (w mln PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016 i wydań poprzednich.

- W 2015 r. wyraźnie wzrosły podstawowe wielkości ekonomiczne mierzące sytuację finansową firm: wartość dodana (o 7,9%), produkcja (o 6,4%) i przychody w przedsiębiorstwach (o 4,3%).
- W 2015 r. wszystkie grupy przedsiębiorstw zwiększyły swoje przychody (mikro o 10,9%, średnie o 3,1% i duże o 3,4%), poza małymi firmami, które zanotowały nieznaczny spadek (o 0,3%).
- Produktywność przeciętnej firmy w Polsce mierzona wartością dodaną, produkcją i przychodami w 2015 r. poprawiła się w stosunku do poprzedniego roku (wzrost odpowiednio o 3,8%, 2,4% i 0,4%).
- W latach 2008–2015 produktywność polskich firm mierzona przychodami, produkcją i wartością dodaną wykazywała stabilny trend wzrostowy (wzrost o 23,3%, 19,1% i 13,8%).

1.6. Internacjonalizacja polskich przedsiębiorstw

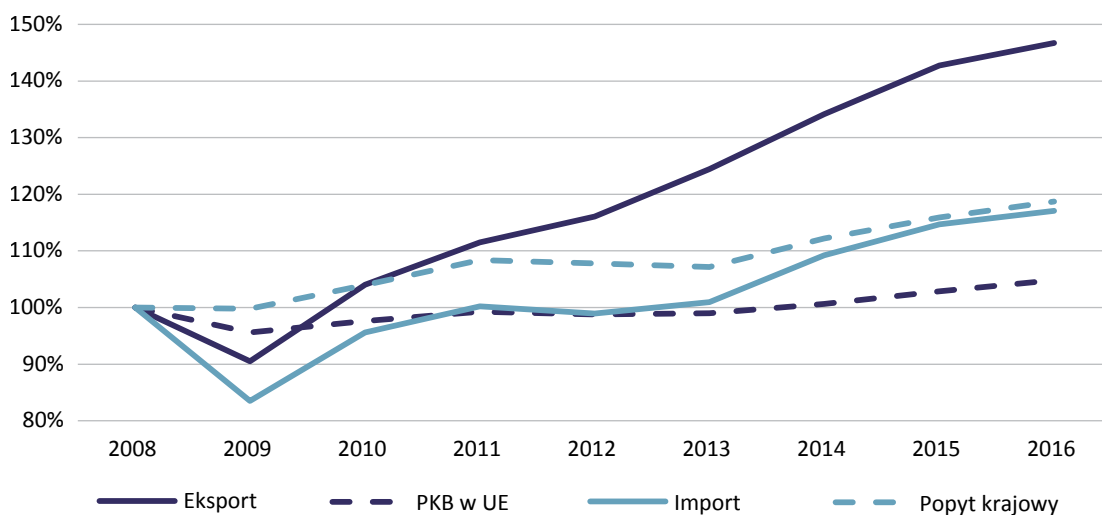
Tendencje w handlu zagranicznym na tle koniunktury gospodarczej

Postęp w zakresie internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw, a więc zarówno pod względem liczby przedsiębiorstw współpracujących z zagranicą, jak i rozmiarów handlu zagranicznego, jest w dużej mierze zależny od sytuacji gospodarczej w UE. Po trudnych dla Unii Europejskiej latach 2012 (spadek PKB o 0,5% r/r)

i 2013 (minimalny wzrost PKB o 0,2%) w 2014 r. nastąpiła wyraźna poprawa (1,7% r/r), kontynuowana w 2015 r. (2,2%) i 2016 r. (1,9%). W pewnym stopniu w ślad za ożywieniem trendów gospodarczych w UE rozwijał się polski eksport – w 2013 i 2014 r. nastąpił jego znaczący wzrost (o 7,2% i 7,8% r/r). Jednak w kolejnych latach, pomimo rosnącej dynamiki PKB w UE, eksport zaczął wyhamowywać: w 2015 r. nieznacznie – do 6,4%, a w 2016 r. już zauważalnie – do 2,8%. Było to spowodowane tym, że o ile eksport wyrobów do UE rósł dynamicznie, to eksport wyrobów do pozostałych krajów świata w latach 2014–2015 wykazał się ujemną dynamiką. Pomimo tego w długim okresie tempo wzrostu polskiego eksportu było jednym z najwyższych w UE. Z wynikiem 46,7%, w latach 2008–2016 Polska osiągnęła jedną z najwyższych w UE wartość dynamiki eksportu, ustępując jedynie Cyprowi, Słowacji, Łotwie i Rumunii.

W pewnym sprzężeniu z sytuacją w UE rozwijał się także import do Polski, który w naszym kraju jest silnie uzależniony od eksportu. Dodatkowo na tempo zmian importu miał wpływ popyt krajowy, który w latach 2012–2013 zmniejszał się w ujęciu r/r, aby istotnie wzrosnąć w 2014 r. (o 4,7%) i w nieco mniejszym stopniu w 2015 r. (o 3,3%). Szacunki na rok 2016 wskazują na dalsze wyhamowanie wzrostu popytu (do 2,4%). Na tym tle dynamika importu zmieniała się analogicznie. W 2014 r. wyniosła 108,2% r/r, podczas gdy w kolejnych latach zmniejszała się do 104,9% r/r w 2015 r. i – według szacunków GUS – do 102,1% r/r w 2016 r. Na przestrzeni lat 2008–2016 polski import w relacji do innych krajów rósł szybko (wzrost o 17,2%), jednak wyraźnie wolniej niż eksport. Daje to Polsce 6. pozycję w UE za Malta, Słowacją, Czechami, Litwą i Łotwą.

Wykres 1.20. Dynamika realna eksportu na tle dynamiki realnej PKB w UE oraz dynamika realna importu na tle dynamiki realnej popytu krajowego w latach 2008–2016 (2008 = 100%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat Statistics Database (nama_gdp_k) i GUS (Roczne wskaźniki makroekonomiczne).

Sklonność polskich przedsiębiorstw do eksportu i importu wyrobów

Jedną z podstawowych miar internacjonalizacji gospodarki jest liczba przedsiębiorstw zajmujących się eksportem lub importem. Niestety obszar ten nadal nie należy do silnych stron naszej gospodarki. Z szacunków własnych opartych na danych GUS za 2015 r. wynika, że 4,4% przedsiębiorstw działających w Polsce

(tj. 83,8 tys.) sprzedaje wyroby za granicę, a zaledwie 1% (19,7 tys.) usług³⁰. Te niskie odsetki w dużej mierze wynikają z uwzględnienia danych o mikroprzedsiębiorstwach, spośród których jedynie 3,1% eksportuje wyroby, a 0,5% – usługi. Wyniki większych przedsiębiorstw prezentują się wyraźnie lepiej. Sprzedaż wyrobów za granicę prowadzi 29,9% małych firm, prawie połowa średnich (46,3%) i 66,2% dużych, zaś sprzedaż usług: nieco ponad 9,9% – małych, 24,6% – średnich i 56,9% – dużych. Odsetek eksporterów w populacji firm na przestrzeni lat 2008–2015 wykazuje – pomimo wahań – trend wzrostowy.

Tabela 1.9. Odsetek polskich eksporterów i importerów wyrobów i usług w latach 2008–2015

Klasa wielkości		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Odsetek importerów wyrobów	Ogółem	5,4%	5,3%	5,2%	7,1%	7,2%	7,6%	7,8%	7,8%
	0–9	3,6%	3,5%	3,4%	5,4%	5,5%	5,8%	6,0%	6,0%
	10–49	41,8%	39,2%	39,6%	39,2%	39,0%	41,3%	42,4%	42,6%
	50–249	59,8%	58,5%	57,4%	57,3%	57,2%	58,2%	58,1%	59,1%
	> 249	90,2%	87,2%	88,2%	89,1%	88,8%	89,5%	87,6%	89,9%
Odsetek eksporterów wyrobów	Ogółem	3,3%	3,6%	3,5%	3,9%	4,3%	4,6%	4,4%	4,4%
	0–9	1,8%	2,1%	2,0%	2,6%	2,9%	3,1%	3,0%	3,1%
	10–49	32,0%	32,1%	32,4%	28,6%	30,0%	31,5%	31,1%	29,9%
	50–249	47,7%	48,6%	47,5%	45,0%	47,1%	47,3%	46,8%	46,3%
	> 249	69,1%	66,1%	66,3%	66,9%	67,4%	66,9%	66,3%	66,2%
Odsetek importerów usług	Ogółem	b.d.	b.d.	1,0%	1,0%	1,1%	1,3%	1,3%	1,4%
	0–9	b.d.	b.d.	0,43%	0,41%	0,48%	0,59%	0,63%	0,68%
	10–49	b.d.	b.d.	7,9%	8,0%	9,1%	10,2%	11,0%	12,2%
	50–249	b.d.	b.d.	23,0%	23,7%	26,9%	29,9%	31,1%	32,4%
	> 249	b.d.	b.d.	60,0%	62,9%	66,3%	69,0%	68,5%	72,3%
Odsetek eksporterów usług	Ogółem	b.d.	b.d.	0,7%	0,7%	0,8%	0,9%	1,0%	1,0%
	0–9	b.d.	b.d.	0,27%	0,27%	0,32%	0,38%	0,42%	0,45%
	10–49	b.d.	b.d.	6,2%	6,5%	7,1%	8,1%	8,9%	9,9%
	50–249	b.d.	b.d.	16,3%	16,4%	19,1%	22,4%	23,7%	24,6%
	> 249	b.d.	b.d.	45,7%	46,5%	50,6%	54,3%	54,4%	56,9%

Źródło: opracowanie własne według danych GUS przygotowanych na potrzeby niniejszego Raportu oraz publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016 i wydań poprzednich.

Analogiczne szacunki w zakresie importu wskazują na nieco większe rozmiary umiędzynarodowienia polskich przedsiębiorstw, jednak również w tym przypadku trudno mówić o rozwiniętej współpracy z zagranicą. W 2015 r. odsetek firm sprowadzających wyroby z zagranicy wyniósł 7,8% (148,4 tys.), a usługi – 1,4% (27,0 tys.). Podobnie jak w eksporcie, najmniejszy odsetek importerów występował wśród mikrofirm – 6,0% w zakresie wyrobów i 0,7% usług. Wyraźnie częściej importem zajmują się natomiast większe podmioty. Działalność importową

³⁰ Są to wartości przybliżone z uwagi na odmienną metodykę zbierania danych dotyczących liczby eksporterów i liczby przedsiębiorstw ogółem. Odsetek przedsiębiorstw eksportujących obliczono, przedstawiając relację liczby eksporterów wyrobów i usług opracowaną przez GUS na potrzeby niniejszego Raportu do liczby przedsiębiorstw niefinansowych, publikowaną przez GUS w *Działalności przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 roku* i wydaniach poprzednich.

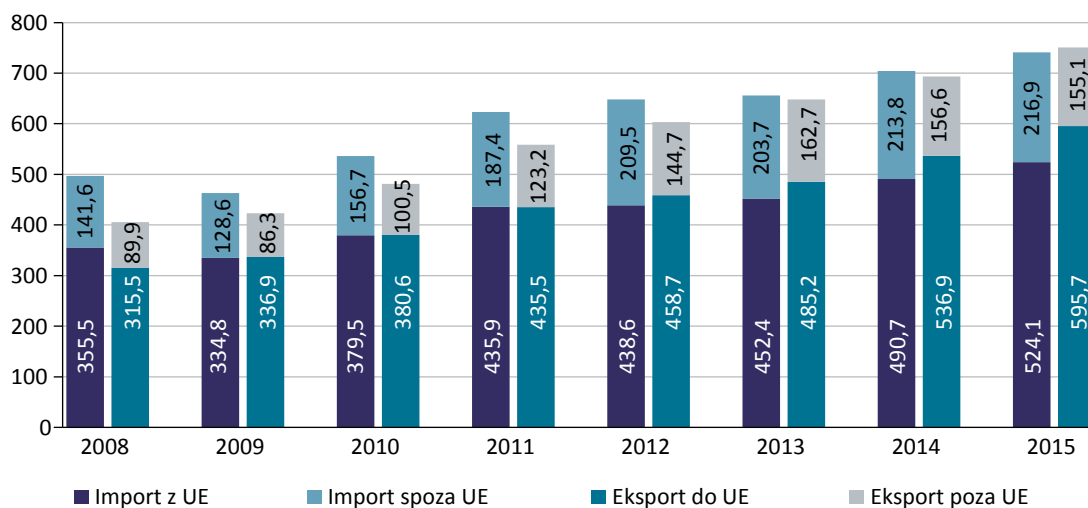
wyrobów prowadzi ponad 42,6% małych firm, 59,1% średnich i niemal 89,9% dużych przedsiębiorstw. W przypadku importu usług, analogicznie jak w przypadku ich eksportu, odsetki są niższe: tego typu działalność prowadzi 12,2% małych firm, prawie 32,4% średnich i 72,3% dużych. Odsetek importerów na przestrzeni lat 2008–2015 wykazuje tendencję wzrostową.

Rozmiary handlu zagranicznego polskich przedsiębiorstw

Według danych GUS, polski eksport wyrobów przedsiębiorstw w 2015 r. wyniósł 750,8 mld PLN, a import 741,0 mld PLN. W zakresie usług eksport ukształtował się na poziomie 169,9 mld PLN, a import 124,3 mld PLN. O ile w 2008 r. relacja wartości eksportu do importu wyrobów kształtowała się na poziomie 89,7%, to w 2015 r. pierwszy raz została osiągnięta nadwyżka i relacja ta wyniosła 101,3%. Jeszcze lepiej wygląda sytuacja w handlu usługami. Od 2010 r. – odkąd dostępne są dane GUS w tym zakresie – eksport usług jest większy niż import i co więcej różnica ta powiększa się dynamicznie. Na przestrzeni lat 2010–2015 relacja eksportu usług do ich importu zwiększyła się ze 110,1% do 136,7%.

Analiza struktury geograficznej handlu międzynarodowego wyrobami wskazuje na zauważalnie większe uzależnienie eksportu niż importu od rynku unijnego. Cztery piąte (79,3%) eksportu wyrobów polskich przedsiębiorstw przypada na kraje UE, a jedna piąta na resztę świata (20,7%), podczas gdy w przypadku importu dwie trzecie importu wyrobów przypada na kraje UE (69,6%), a jedna trzecia na pozostałe kraje (30,4%). W przypadku handlu usługami ponad dwie trzecie eksportu przypada na UE (69,5%), a jedna trzecia na pozostałe kierunki (30,5%). W imporcie te relacje wynoszą odpowiednio 78,1% i 21,9%.

Wykres 1.21. Wartość importu wyrobów z UE i spoza UE oraz eksportu wyrobów do UE i poza UE w latach 2008–2015 (w mld PLN)

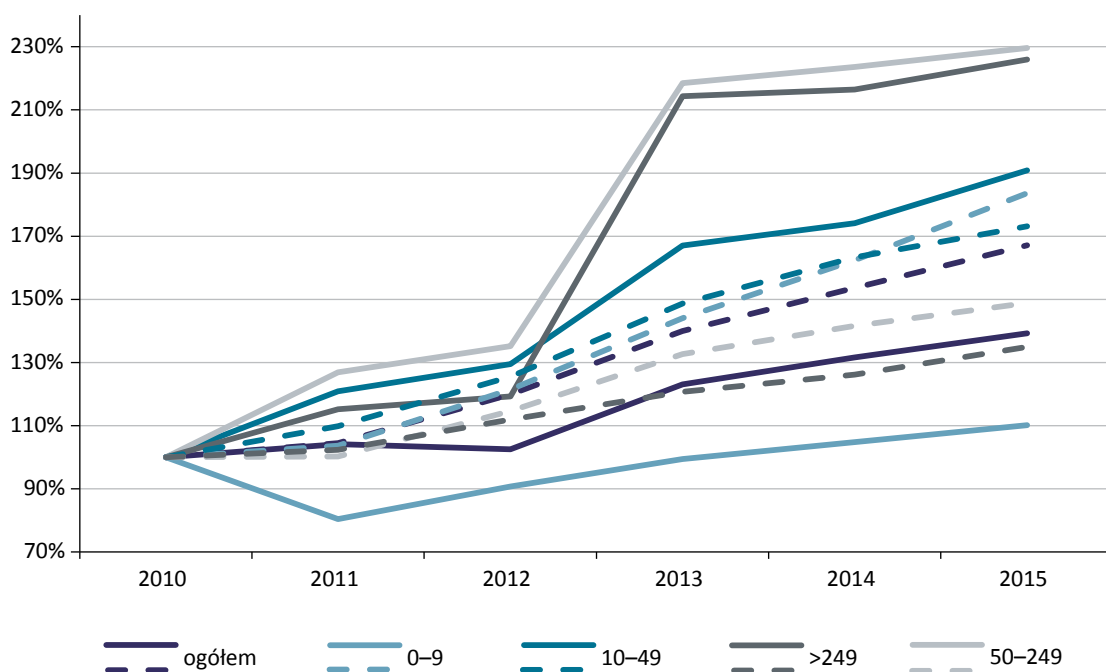
Źródło: opracowanie własne według danych GUS pozyskanych na potrzeby niniejszego Raportu.

Szacunki oparte na danych GUS wskazują, że przeciętny eksporter wyrobów w Polsce sprzedał za granicę w 2015 r. towary o wartości 9 mln PLN (przeciętna firma z sektora MSP – 2,6 mln PLN), a eksporter usług – o wartości 8,6 mln PLN (MSP średnio 3,8 mln PLN). Mikroprzedsiębiorstwa zdecydowanie odstawały od pozostałych grup na tym tle. Wartość eksportu przypadająca na przeciętnego mikroeksportera wyniosła 0,7 mln PLN w przypadku wyrobów i 1,7 mln PLN

w usługach. Większe podmioty wypadły zdecydowanie lepiej – na przeciętnego małego eksportera przypadło odpowiednio 3,3 mln PLN w przypadku wyrobów i 3,6 mln w usługach, na średniego eksportera odpowiednio: 16,0 mln PLN i 8,5 mln PLN a na dużego: 175,6 mln PLN i 31,2 mln PLN.

W latach 2010–2015 eksport przeciętnego polskiego eksportera rósł dynamicznie, najbardziej w średnich i dużych firmach, które zanotowały skokowy wzrost obrotów z zagranicą w 2013 r. W mikrofirmach można było zaobserwować wyraźny spadek w 2011 r., po którym miał miejsce stabilny wzrost aż do 2015 r. Eksporter usług w całym okresie 2010–2015 notował stabilne przyrosty wartości bez względu na wielkość firmy, choć najszybciej rosły przychody z eksportu w przypadku przeciętnego mikro- i małego eksportera.

Wykres 1.22. Dynamika eksportu na jednego eksportera wyrobów (linia ciągła) i usług (linia przerywana) w latach 2010–2015 w poszczególnych grupach firm według liczby pracujących (2010 = 100%)

Źródło: opracowanie własne według danych GUS opracowanych na potrzeby niniejszego Raportu.

Polskie firmy generują relatywnie duży odsetek swoich przychodów z eksportu. Według szacunków bazujących na danych GUS w 2015 r. 18,4% przychodów przedsiębiorstw pochodziło z eksportu wyrobów. Najlepsze wyniki w tym zakresie osiągają mikrofirmy (4,2%), wyraźnie większe małe (9,7%), średnie (14,5%) i duże podmioty (22,2%). Na przestrzeni lat widać wyraźny wzrost umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorstw mierzonego odsetkiem eksportu w przychodach ogółem przedsiębiorstw. Pomiedzy rokiem 2008 i 2015 udział eksportu w przychodach polskich przedsiębiorstw wzrósł z 13,1% do 18,4%, a w samym 2015 r. zwiększył się o 0,7 p.p. r/r.

Tabela 1.10. Udział eksportu w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w grupach przedsiębiorstw według liczby pracujących w latach 2008–2015

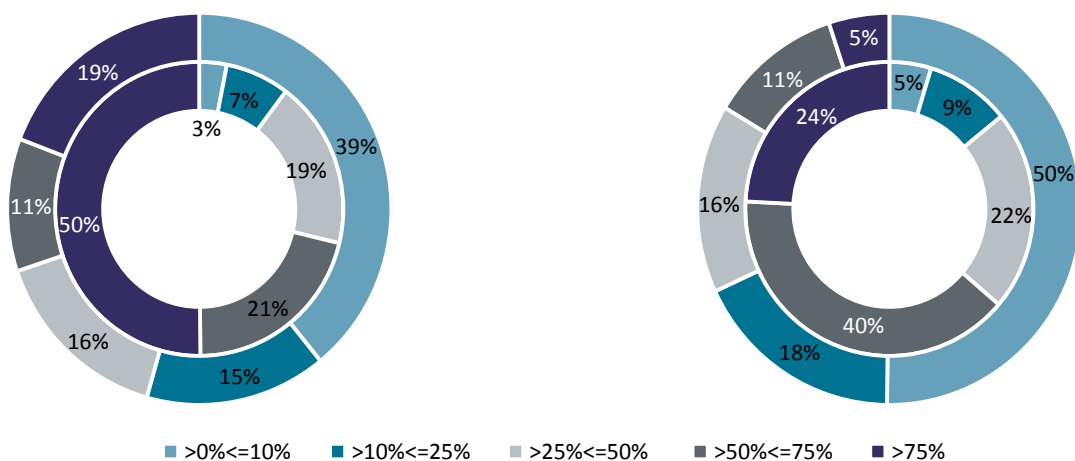
	Ogółem	0–9	10–49	50–249	> 249
2008	13,1%	3,0%	6,4%	10,4%	19,1%
2009	13,7%	2,9%	7,6%	10,7%	18,8%
2010	14,6%	3,2%	8,4%	11,3%	19,1%
2011	15,2%	3,1%	8,0%	12,3%	20,2%
2012	16,0%	3,9%	8,7%	13,4%	20,2%
2013	17,1%	4,1%	9,6%	14,5%	21,3%
2014	17,7%	4,2%	9,6%	14,5%	21,5%
2015	18,4%	4,2%	9,7%	14,5%	22,2%

Źródło: opracowanie własne według danych GUS pozyskanych na potrzeby niniejszego Raportu oraz publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016 i wydań poprzednich.

Specjalizacja eksportowa i importowa polskich przedsiębiorstw³¹

Polski eksport generowany jest głównie przez przedsiębiorców, których przychody z eksportu wyniosły powyżej 50% przychodów ogółem (tzw. eksporterów wyspecjalizowanych). Spośród tych podmiotów blisko połowa (48,6%) to podmioty z udziałem kapitału zagranicznego. 5,3 tys. eksporterów wyspecjalizowanych (a więc 30,1% ogółu eksporterów) odpowiada za niemal trzy czwarte (71,2%) eksportu polskich przedsiębiorstw³² (wykres 1.20). Osiągają one prawie sześć razy większe obroty z eksportu przypadające na przeciętnego eksportera (84,9 mln PLN) niż pozostali eksporterzy (14,8 mln PLN). Co więcej, połowa eksportu (50,1%) realizowana jest przez 3,3 tys. podmiotów (19,2% ogółu eksporterów), których eksport stanowi powyżej 75% ich przychodów. Jedna tego typu firma osiąga przeciętnie 93,9 mln PLN przychodów z eksportu – ponad sześć razy więcej niż eksporterzy niewyspecjalizowani³³.

Wykres 1.23. Struktura liczby eksporterów (na zewnątrz) i wartości eksportu (w środku wykresów) – po lewej oraz Struktura liczby importerów (na zewnątrz) i wartości importu (w środku) – po prawej – według stopnia specjalizacji eksportowej przedsiębiorstw w 2015 roku

Źródło: opracowanie własne według danych GUS opracowanych na potrzeby niniejszego Raportu. Dane nie obejmują mikroprzedsiębiorstw.

³¹ Eksporterzy wyspecjalizowani to przedsiębiorstwa, które osiągają powyżej 50% przychodów ogółem z eksportu, a eksporterzy niewyspecjalizowani to te firmy, które osiągają do 50% przychodów ogółem z eksportu. Dodatkowo wyróżnia się eksporterów wysoko wyspecjalizowanych (ponad 75% przychodów ogółem z eksportu).

³² Dane dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

³³ Dane dotyczą roku 2013.

Przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym w eksporcie polskich firm

Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego odgrywają dominującą rolę w polskim eksporcie. Blisko dwie trzecie (63,8%) wartości całego polskiego eksportu generowanego przez przedsiębiorstwa o liczbie pracujących powyżej 9 osób pochodzi od tej grupy przedsiębiorstw, przy czym stanowią jedną trzecią polskich eksporterów (31,1%; 5,4 tys. podmiotów). Przeciętny eksporter z udziałem kapitału zagranicznego osiąga prawie cztery razy większe przychody z eksportu (73,7 mln PLN) niż pozostałe podmioty (18,9 mln PLN). Znaczna część przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego to większe podmioty – blisko dwie piąte (38,9%) to średnie firmy, a jedna piąta (20,3%) – duże. Firmy te działają głównie w dwóch sekcjach PKD – połowa z nich (50,6%) w przetwórstwie przemysłowym a dwie piąte w handlu (22,3%). 47% z nich to eksporterzy wyspecjalizowani.

Import również jest zdominowany przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego, które generują dwie trzecie importu wszystkich przedsiębiorstw, stanowiąc jedną trzecią liczby importerów w Polsce³⁴. Największy odsetek importerów z kapitałem zagranicznym występuje w przetwórstwie przemysłowym (45,1%). Firmy te realizują ponad połowę importu przedsiębiorstw prowadzących taką działalność (55,9%). Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego cechuje też większa importochłonność – udział importu w kosztach własnych sprzedanych produktów, towarów i materiałów tych podmiotów wyniósł w 2015 r. 34,8%.

- W latach 2015–2016 pomimo rosnącej dynamiki PKB w UE eksport zaczął wyhamowywać, w 2015 r. nieznacznie – do 6,4%, a w 2016 r. już zauważalnie – do 2,8%.
- Podobnie na tle dynamiki popytu krajowego wyhamowywał także import. W 2014 r. dynamika importu wyniosła 108,2% r/r, podczas gdy w 2015 r. – 104,9% r/R, a w 2016 r. 102,1% r/r.
- Zaledwie 4,4% przedsiębiorstw (tj. 83,8 tys.) to eksporterzy wyrobów, a jedynie 1% (19,7 tys.) usług. Z kolei odsetek importerów to 7,8% (148,4 tys.), a usług – 1,4% (27,0 tys.).
- Eksport wyrobów przedsiębiorstw w 2015 r. wyniósł 750,8 mld PLN, import 741,0 mld PLN, a w zakresie usług ukształtował się na poziomie 169,9 mld PLN, a import 124,3 mld PLN.
- W 2015 r. przeciętny eksporter wyrobów sprzedał za granicę towary o wartości 9 mln PLN (a MSP – 2,6 mln PLN), a eksporter usług o wartości 8,6 mln PLN (MSP – 3,8 mln PLN).
- W 2015 r. 18,4% przychodów przedsiębiorstw pochodziło z eksportu wyrobów. Na przestrzeni lat zarysowuje się trend wzrostowy tego odsetka.

³⁴ Dane dotyczą przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Ranking przedsiębiorczości³⁵ w układzie wojewódzkim. Wskaźnik syntetyczny

Pierwsze miejsca
w rankingu
przedsiębiorczości
w 2015 r. zajęły
województwa:

1. Mazowieckie
2. Pomorskie
3. Wielkopolskie

W 2015 r. liderem w rankingu przedsiębiorczości kolejny raz zostało województwo mazowieckie, zajmując pierwsze miejsce w 18 analizowanych kategoriach. Wartość syntetycznego wskaźnika przedsiębiorczości dla tego województwa wyniosła 86,15 i była wyższa niż rok wcześniej (83,3).

Najgorzej wypadły województwa: lubelskie, podkarpackie i warmińsko-mazurskie z wynikiem syntetycznego wskaźnika odpowiednio 28,46; 23,33; 22,31.

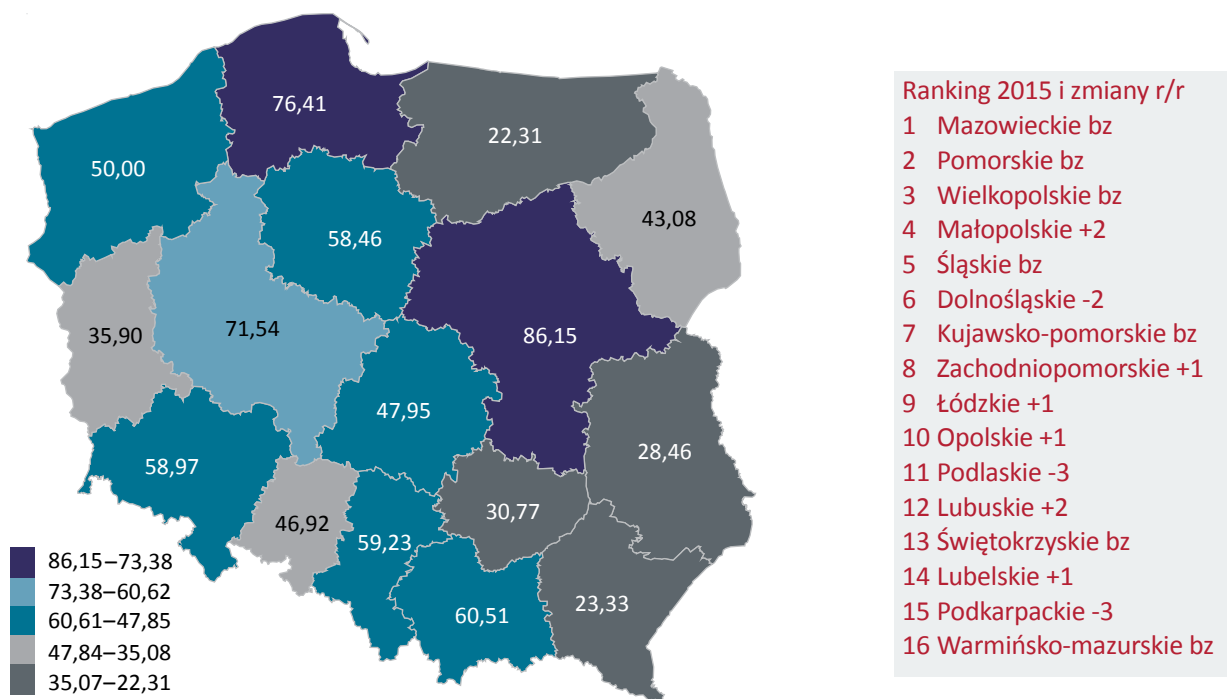
W latach 2008–2015 Mazowsze było niekwestionowanym liderem rankingu. Drugie miejsce, piąty rok z rzędu, zajęło w 2015 r. województwo pomorskie. Wielkopolska utrzymała 3. miejsce w rankingu. Sześć województw, mimo zmian na poziomie wskaźnika, nie zmieniło swoich pozycji w tabeli rankingowej. Z kolei znaczące przesunięcia w tabeli zanotowały województwa: podlaskie i podkarpackie – o 3 miejsca w dół.

³⁵ Rankingi sporządzono na podstawie następujących wskaźników:

- liczba przedsiębiorstw aktywnych na 1000 mieszkańców (dla przedsiębiorstw mikro, małych i średnich);
- liczba pracujących na aktywny podmiot w firmach mikro, małych i średnich;
- pracujący w przedsiębiorstwach aktywnych (mikro, małych i średnich) na 1000 mieszkańców;
- przychody na aktywne przedsiębiorstwo mikro, małe i średnie;
- przychody na pracującego w aktywnej firmie mikro, małej, średniej;
- udział kosztów w przychodach w aktywnych przedsiębiorstwach mikro, małych i średnich;
- przeciętne wynagrodzenie w przedsiębiorstwach aktywnych, małych i średnich;
- nakłady inwestycyjne na mikro, małe i średnie przedsiębiorstwo aktywne;
- nakłady inwestycyjne na pracującego w aktywnym przedsiębiorstwie mikro, małym i średnim.

Wskaźnik syntetyczny (WS) został sporządzony według wzoru: $WS = (p \cdot n - x) \cdot 100 / \max(p \cdot n - x)$
gdzie: n – liczba zmiennych, x – liczba punktów za zmienne stanowiące sumę miejsc zajętych przez region w rankingu w poszczególnych podrankingach, p – liczba miejsc w rankingu, max (p*n-x) – maksymalna liczba punktów, jakie można uzyskać w przypadku zajęcia pierwszego miejsca we wszystkich podrankingach. Wartość wskaźnika to poziom zrealizowania przez region maksymalnego wyniku, czyli zajęcia pierwszego miejsca we wszystkich podrankingach.

Mapa 2.1. Poziom przedsiębiorczości w regionach – wskaźnik syntetyczny

Źródło: obliczenia własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Zwycięzcy rankingu

I miejsce: Mazowieckie

Firmy mikro

Nr 1 pod względem:

- liczby firm aktywnych na 1000 mieszkańców [62],
- liczby pracujących w mikro na 1000 mieszkańców [120],
- wielkości przychodów przypadających jedną mikrofirmę [660 tys. PLN],
- wielkości przychodów przypadających na pracującego w mikrofirmie [340 tys. PLN],
- nakładów inwestycyjnych na firmę mikro [26,46 tys. PLN],
- nakładów inwestycyjnych na pracującego w mikro [13,69 tys. PLN],
- przeciętnego wynagrodzenia brutto w mikrofirmie [2 969 PLN].

Firmy małe

Nr 1 pod względem:

- wielkości przychodów przypadających jedną małą firmę [17,2 mln PLN],
- wielkości przychodów przypadających na pracującego w małej firmie [810 tys. PLN],
- nakładów inwestycyjnych na małą firmę [436,53 tys. PLN],
- nakładów inwestycyjnych na pracującego w małej firmie [20,69 tys. PLN],
- wynagrodzenia w małej firmie [5 091 PLN].

Firmy średnie

Nr 1 pod względem:

- liczby firm aktywnych na 1000 mieszkańców [0,51],
- liczby pracujących w średnich firmach na 1000 mieszkańców [54],
- wielkości przychodów przypadających na jedną średnią firmę [81,9 mln PLN],
- wielkości przychodów przypadających na pracującego w średniej firmie [780 tys. PLN],
- nakładów inwestycyjnych na średnią firmę [3497,98 tys. PLN],
- nakładów inwestycyjnych na pracującego w średniej firmie [33,18 tys. PLN],
- wynagrodzenia w średniej firmie [5 730 PLN].

Województwo mazowieckie to zagłębie mikrofirm. Jest ich tam najwięcej i osiągają lepsze wyniki niż mikrofirmy z innych województw, uzyskują największe przychody w przeliczeniu na firmę i na pracującego. Mazowieckie mikrofirmy więcej inwestują niż mikrofirmy w innych województwach, mają też najwyższy udział kosztów w przychodach. Osiągają najwyższe wynagrodzenia brutto dla pracujących. Jak widać, ogromna konkurencja sprzyja przedsiębiorczości. W 2015 r. w województwie mazowieckim powstało blisko 68 tys. mikrofirm. W tym samym okresie wyrejestrowano ponad 44 tys. tego typu podmiotów.

II miejsce: Pomorskie

Firmy małe

Nr 1 pod względem:

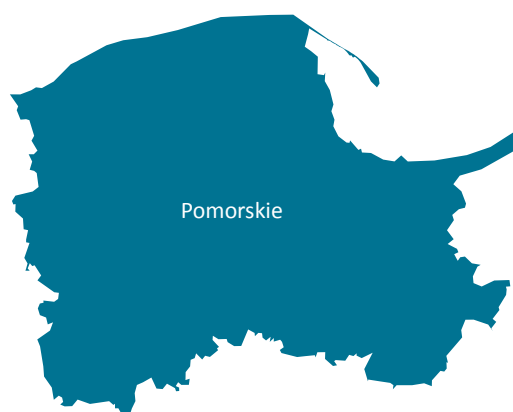
- udziału kosztów w przychodach, % [0,90].

Firmy średnie

Nr 1 pod względem:

- liczby pracujących przypadających na podmiot aktywny [107].

Województwo pomorskie zajęło także 2. miejsce wśród województw pod względem następujących wskaźników: przychody na średniej wielkości podmiot, przychody na pracującego w średnim podmiocie, udział kosztów w przychodach w średnich firmach, nakłady na małą firmę, nakłady na pracującego w małej firmie czy przeciętne wynagrodzenie w małej i średniej wielkości firmie.

III miejsce: Wielkopolskie

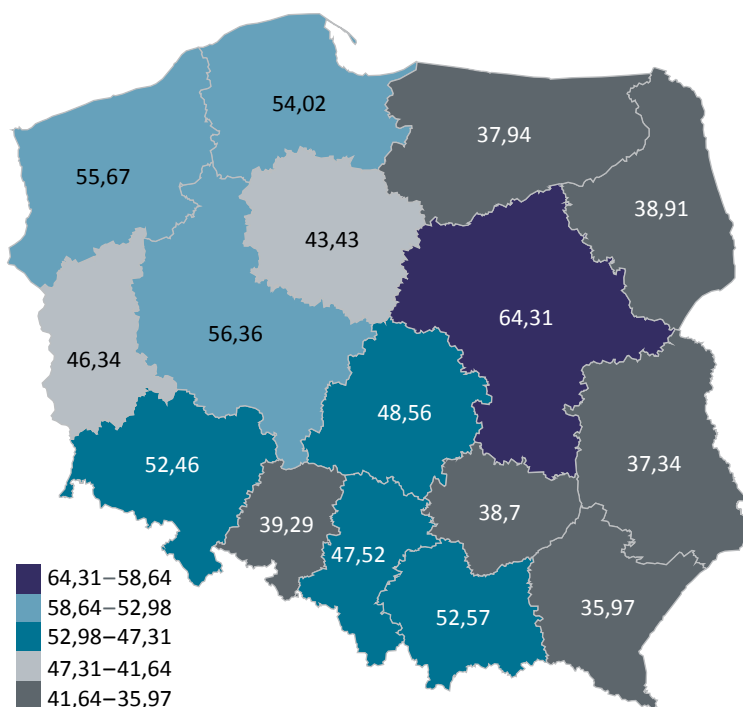

Województwo wielkopolskie w jednej kategorii zajęło pierwsze miejsce – liczba pracujących w małych firmach na 1000. II miejsce zajęło pod względem aż 9 zmiennych, takich jak: liczba firm (mikro i średnich) aktywnych na 1000 mieszkańców, liczba pracujących (w mikro i średnich) na 1000 mieszkańców, wielkości przychodów przypadających jedną (mikro i małą) firmę oraz przychody na pracującego w mikro i małej firmie oraz nakłady inwestycyjne na firmę mikro.

Porównanie województw względem najważniejszych wskaźników przedsiębiorczości

Dla oceny poziomu przedsiębiorczości w układzie regionalnym porównano wartości trzech wskaźników: liczba MSP aktywnych na 1000 mieszkańców, liczba nowo powstałych MSP i liczba zlikwidowanych MSP na 1000 mieszkańców województwa. W dalszej części opisu analizie poddano takie zmienne jak przychody, nakłady oraz wynagrodzenia w sektorze MSP w ujęciu regionalnym.

Mapa 2.2. Liczba MSP aktywnych na 1000 mieszkańców w Polsce w 2015 roku – ujęcie regionalne

Źródło: obliczenia własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Pod względem liczby przedsiębiorstw aktywnych na 1000 mieszkańców (mapa 2) najlepiej wypada województwo mazowieckie (64,31), a zaraz za nim wielkopolskie (56,36) i zachodniopomorskie (55,67). Powyżej średniej dla kraju, tj. 49,71, plasują się również województwa: zachodniopomorskie, pomorskie, dolnośląskie, małopolskie. Najniższe wartości osiągnęły województwa: podkarpackie (35,97), lubelskie (37,34), warmińsko-mazurskie (37,94).

MSP nowo powstałe i wyrejestrowane na 1000 mieszkańców³⁶

Podstawowe wskaźniki dotyczące powstawania i wyrejestrowania firm w 2015 r. wskazują na stabilizację warunków makroekonomicznych. Wskaźnik nowo powstałych firm na 1000 mieszkańców utrzymuje się na tym samym poziomie, co rok wcześniej (9,17), natomiast wskaźnik firm wyrejestrowanych nieznacznie spadł (7,53 wobec 9,56). Ogólnie sytuację należy uznać za korzystną, z uwagi na **dodatni bilans firm nowo powstających wobec wyrejestrowanych**.

Najwięcej przedsiębiorstw z sektora MSP na 1000 mieszkańców powstało w województwach: mazowieckim (12,69), pomorskim (11,20) i zachodniopomorskim (10,64). W tych województwach oraz w województwie wielkopolskim (8,48) było najwięcej wyrejestrowanych firm na 1000 mieszkańców – w zachodniopomorskim (9,92), pomorskim (8,81), mazowieckim (8,41).

Najmniej przedsiębiorstw MSP w przeliczeniu na 1000 mieszkańców powstało w województwach: opolskim (6,53), podkarpackim (6,53), lubelskim (6,62). Najmniej podmiotów wyrejestrowano w województwach: podkarpackim (5,21), lubelskim (5,78) i podlaskim (5,99).

Analizując bilans małych i średnich firm nowo powstałych i wyrejestrowanych na 1000 mieszkańców w 2015 roku (tabela 2.1), warto zauważyć, że we wszystkich województwach liczba przedsiębiorstw nowo powstałych nieznacznie przewyższała liczbę przedsiębiorstw likwidowanych. **Najkorzystniejszy bilans zanotowano w województwach: mazowieckim, pomorskim i małopolskim.**

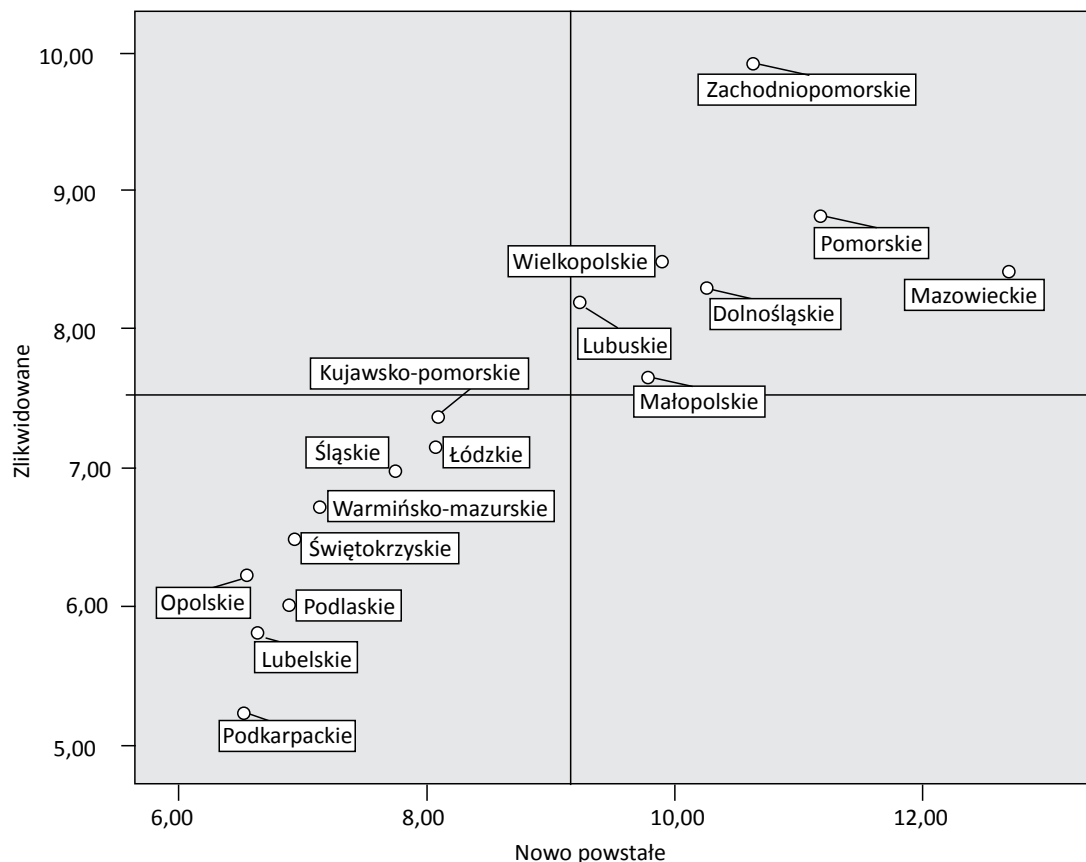
Tabela 2.1. Liczby MSP nowo powstałych i zlikwidowanych na 1000 mieszkańców w Polsce w 2015 roku – ujęcie regionalne

MSP nowo zarejestrowane (bez jednostek lokalnych) na 1000 mieszkańców w 2015 r.	Obszar	MSP wyrejestrowane (bez jednostek lokalnych) na 1000 mieszkańców w 2015 r.	Bilans dla województwa
9,17	Polska	7,53	1,64
12,69	Mazowieckie	8,41	4,28
11,20	Pomorskie	8,81	2,39
10,64	Zachodniopomorskie	9,92	0,72
10,25	Dolnośląskie	8,29	1,96
9,90	Wielkopolskie	8,48	1,42
9,79	Małopolskie	7,63	2,16
9,21	Lubuskie	8,19	1,03
8,07	Kujawsko-pomorskie	7,34	0,73
8,07	Łódzkie	7,14	0,93
7,75	Śląskie	6,98	0,77
7,13	Warmińsko-mazurskie	6,71	0,42
6,91	Świętokrzyskie	6,47	0,44
6,90	Podlaskie	5,99	0,91
6,62	Lubelskie	5,78	0,84
6,53	Opolskie	6,21	0,32
6,53	Podkarpackie	5,21	1,32

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

³⁶ Bez jednostek lokalnych.

Wykres 2.1. Liczba nowo powstałych i wyrejestrowanych MSP na 1000 mieszkańców w Polsce w 2015 roku – ujęcie regionalne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na wykresie 2.1 zestawiono liczbę nowo powstałych i zlikwidowanych MSP na 1000 mieszkańców. Linia pionowa i pozioma wyznaczają poziomy średnie dla kraju, które wynoszą odpowiednio: 9,17; 7,53. Prawa górna ćwiartka wykresu to regiony, gdzie zakładano w 2015 r. dużo przedsiębiorstw i jednocześnie dużo likwidowano. Lewa dolna ćwiartka prezentuje regiony o tzw. niskiej przedsiębiorczości, których dynamika powstawania i likwidowania firm jest poniżej średniej dla kraju.

Przychody i nakłady na aktywne MSP

W 2015 r. przeciętne przychody na jedno aktywne przedsiębiorstwo wyniosły 1,19 mln PLN i były wyższe średnio o 10 tys. PLN w porównaniu z 2014 r. Najwyższe średnie przychody aktywnych MSP zanotowano w województwie mazowieckim – 1,71 mln PLN i wynik ten był gorszy w porównaniu z przychodami z poprzedniego roku o 37 tys. PLN. Spadki przychodów w 2015 r. roku zanotowano również w województwach: lubelskim (spadek o 41 tys. PLN), podkarpackim (spadek o 33 tys. PLN) i wielkopolskim (7 tys. PLN). Z kolei największy wzrost przychodów, w porównaniu z rokiem 2014, zanotowały firmy w województwach: zachodniopomorskim (wzrost o 96 tys. PLN), lubuskim (wzrost o 75 tys. PLN) i dolnośląskim (53 tys. PLN).

Tabela 2.2. Przychody (w mln PLN) i nakłady (w tys. PLN) w MSP w 2015 r.

	2015	2015	2014	2014	Różnica r/r	Różnica r/r
	Przychody na aktywne MSP	Nakłady MSP na aktywne	Przychody na aktywne MSP	Nakłady MSP na aktywne	Przychody na aktywne MSP	Nakłady MSP na aktywne
Polska	1,19	47,04	1,18	39,29	0,01	7,75
Dolnośląskie	1,03	37,44	0,98	41,66	0,05	-4,22
Kujawsko-pomorskie	1,09	51,22	1,07	45,28	0,01	5,94
Lubelskie	0,95	36,92	0,99	37,97	-0,04	-1,04
Lubuskie	0,98	38,66	0,90	30,05	0,07	8,60
Łódzkie	0,99	45,38	0,99	41,04	0,01	4,34
Małopolskie	1,11	40,84	1,08	35,43	0,03	5,41
Mazowieckie	1,71	64,22	1,75	70,75	-0,04	-6,53
Opolskie	1,07	46,78	1,07	43,10	0,00	3,68
Podkarpackie	1,01	42,36	1,04	48,13	-0,03	-5,77
Podlaskie	1,06	41,43	1,03	45,97	0,03	-4,53
Pomorskie	1,14	49,27	1,12	47,87	0,02	1,40
Śląskie	1,20	43,48	1,19	42,65	0,02	0,83
Świętokrzyskie	0,92	37,05	0,92	36,16	0,00	0,89
Warmińsko-mazurskie	0,90	39,53	0,85	36,23	0,05	3,30
Wielkopolskie	1,22	45,94	1,23	41,24	-0,01	4,69
Zachodniopomorskie	0,93	46,22	0,83	41,26	0,10	4,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS. Skala 3-kolorowa, analiza w kolumnach. Minimum – najniższe wartości otrzymują kolor czerwony, punkt środkowy – średnia – otrzymuje kolor biały, a najwyższe maksymalne wartości otrzymują kolor zielony. Kolory o mniejszej intensywności (czerwonego/zielonego) w zależności od zabarwienia znajdują się pomiędzy wartościami min/max a wartością średnią.

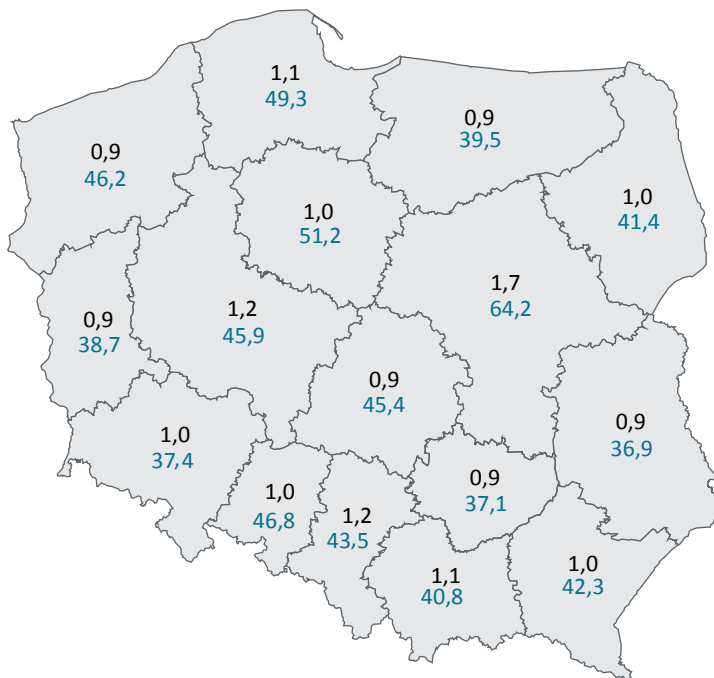
Ogólnemu wzrostowi przeciętnych przychodów przypadających na aktywne MSP towarzyszy wzrost nakładów inwestycyjnych. Z kolei spadkowi przychodów w wielu województwach towarzyszy spadek nakładów inwestycyjnych, co doskonale obrazuje współczynnik korelacji liniowej Pearsona określający poziom zależności liniowej między zmiennymi losowymi na poziomie $r = 0,831$.

Średnie nakłady inwestycyjne przypadające na aktywne MSP w 2015 r. wyniosły 47,04 tys. PLN i wzrosły średnio o 7,75 tys. PLN w porównaniu z 2014 r. Najwyższe średnie nakłady inwestycyjne poniosły MSP w województwie mazowieckim – 64,22 tys. PLN, choć o ponad 6,5 tys. PLN niższe niż rok wcześniej.

Spadek nakładów zanotowano w 5 z 16 województw, co w porównaniu z sytuacją w 2014 r. (wówczas było 9 na 16) prezentuje się korzystniej. Wyraźnie widać, że osiągnięty przez firmy wzrost przychodów był zbyt mały, aby przełożył się na wzrost poziomu inwestycji.

Największy wzrost nakładów w porównaniu z poprzednim rokiem zanotowano w województwie lubuskim (o 8,6 tys. PLN), kujawsko-pomorskim (o 5,94 tys. PLN) i małopolskim (5,41 tys. PLN). Dla porównania wzrosty obserwowane w 2014 r. były na poziomie 6–8 tys. PLN. Województwa, w których zanotowano największe spadki nakładów względem poprzedniego roku to: mazowieckie (6,53 tys. PLN), podkarpackie (5,77 tys. PLN) i podlaskie (4,53 tys. PLN).

Mapa 2.3. Nakłady inwestycyjne (kolor niebieski) (w tys. PLN) i przychody (kolor czarny) (w mln PLN) na przedsiębiorstwo aktywne z sektora MSP w 2015 roku – ujęcie regionalne

Źródło: obliczenia własne na podstawie *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Przeciętne wynagrodzenia w aktywnych MSP

Wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach aktywnych w 2015 r. wyniosła odpowiednio: 2 437 PLN, 3 652 PLN i 4 180 PLN.

Tabela 2.3. Przeciętne wynagrodzenia brutto w mikro, małych i średnich firmach w 2015 roku (w PLN)

	Mikro	Małe	Średnie
Polska	2 437	3 652	4 180
Dolnośląskie	2 531	3 897	4 321
Kujawsko-pomorskie	2 262	3 222	3 530
Lubelskie	2 260	2 968	3 427
Lubuskie	2 281	3 102	3 490
Łódzkie	2 227	3 072	3 478
Małopolskie	2 316	3 450	4 078
Mazowieckie	2 969	5 091	5 730
Opolskie	2 281	3 189	3 909
Podkarpackie	2 127	2 801	3 257
Podlaskie	2 220	2 941	3 408
Pomorskie	2 510	4 007	4 346
Śląskie	2 350	3 619	4 051
Świętokrzyskie	2 127	2 904	3 628
Warmińsko-mazurskie	2 165	2 905	3 286
Wielkopolskie	2 339	3 450	3 850
Zachodniopomorskie	2 359	3 637	3 990

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS. Skala 3-kolorowa, analiza w kolumnach. Minimum – najniższe wartości otrzymują kolor czerwony, punkt środkowy – średnia – otrzymuje kolor biały, a najwyższe maksymalne wartości otrzymują kolor zielony. Kolory o mniejszej intensywności (czerwonego/zielonego) w zależności od zabarwienia znajdują się pomiędzy wartościami min/max a wartością średnią.

Najwyższe przeciętne miesięczne wynagrodzenie odnotowano w województwie mazowieckim, a powyżej średniej krajowej dla firm MSP – w województwach dolnośląskim i pomorskim.

Najniżej opłacano pracujących w województwach: podkarpackim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim. Różnica pomiędzy najwyższym przeciętnym wynagrodzeniem a najniższym w mikrofirmie wynosi – 842 PLN, w małym przedsiębiorstwie – 2 290 PLN i średnim – 2 473 PLN.

Dokonując analizy poszczególnych wskaźników odnoszących się do przedsiębiorstw aktywnych na 1000 mieszkańców, należy zwrócić uwagę na spadek liczby aktywnych małych przedsiębiorstw we wszystkich województwach. Pogarszającym się wskaźnikom małych firm towarzyszą wyższe wskaźniki mikrofirm na 1000 mieszkańców (patrz tabela 2.1 i 2.2). Częściowo tę sytuację wyjaśnia spadek liczby pracujących w małych firmach, co oznacza, że część tych przedsiębiorstw zmieniła status na mikro bądź uległa likwidacji. Wyższe wskaźniki przychodów na podmiot czy na pracującego wskazują na pewną stabilizację, co potwierdzają niższe wskaźniki udziału kosztów w przychodach. Dość stabilna sytuacja z tendencją wzrostową w osiągniętych przychodach w większości województw przekłada się na ponoszone nakłady na większym lub zbliżonym poziomie z roku poprzedniego.

Tabela 2.4. Szczegółowe ujęcie składowych syntetycznych wskaźnika przedsiębiorczości

2015	Przedsiębiorstwa aktywne na 1000 mieszkańców			Pracujący na podmiot aktywny			Pracujący w...na 1000 mieszkańców			Przychody na podmiot aktywny			Przychody w ... pracującego w ...			Udział kosztów w przychodach (%)			Przeciętne wynagrodzenie brutto w...			Nakłady inwestycyjne na przedsiębiorstwo			Nakłady inwestycyjne na pracującego w			
	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	
	50,70	1,36	0,40	2,00	21,24	105,63	101,31	28,96	42,19	0,45	8,77	47,98	0,23	0,41	0,45	0,82	0,92	0,95	4 321	3 897	364,10	2479,74	9,42	364,10	2479,74	4,71	17,14	23,48
Dolnośląskie	41,69	1,34	0,41	2,01	21,55	105,05	83,64	28,80	42,95	0,43	8,75	43,13	0,21	0,41	0,41	0,85	0,93	0,94	3 530	3 222	370,88	2533,73	16,62	370,88	2533,73	8,29	17,21	24,12
Lubelskie	35,96	1,13	0,26	2,01	20,52	102,24	72,45	23,10	26,85	0,44	8,22	39,79	0,22	0,40	0,39	0,89	0,94	0,96	3 427	2 968	337,17	1733,66	15,13	337,17	1733,66	7,51	16,43	16,96
Lubuskie	44,58	1,37	0,39	2,04	21,62	105,29	91,03	29,64	40,95	0,47	7,90	34,89	0,23	0,37	0,33	0,86	0,92	0,92	3 490	3 102	301,51	2114,54	12,46	301,51	2114,54	6,10	13,95	20,08
Łódzkie	46,66	1,51	0,39	2,01	21,13	101,57	93,58	31,87	39,59	0,43	8,63	38,68	0,22	0,41	0,38	0,87	0,93	0,93	3 478	3 072	288,24	2668,53	15,62	288,24	2668,53	7,79	13,64	26,27
Miastopolskie	50,51	1,66	0,40	1,98	20,83	103,97	99,92	34,66	41,86	0,48	9,12	47,38	0,24	0,44	0,46	0,85	0,93	0,92	4 078	3 450	328,19	2372,06	12,79	328,19	2372,06	6,47	15,76	22,81
Mazowieckie	62,20	1,59	0,51	1,93	21,10	105,43	120,28	33,65	53,89	0,66	17,16	81,86	0,34	0,81	0,78	0,90	0,94	0,95	5 730	5 091	436,53	3497,98	26,46	436,53	3497,98	13,69	20,69	33,18
Opolskie	37,60	1,36	0,34	2,10	20,64	104,18	79,13	28,08	35,04	0,42	7,84	46,83	0,20	0,38	0,45	0,84	0,92	0,96	3 909	3 189	356,44	2221,59	16,12	356,44	2221,59	7,66	17,27	21,32
Podkarpackie	34,27	1,36	0,35	2,03	20,57	104,76	69,51	27,89	36,53	0,40	6,92	37,38	0,20	0,34	0,36	0,86	0,92	0,95	3 257	2 801	254,83	2010,53	13,92	254,83	2010,53	6,86	12,39	19,19
Podlaskie	37,47	1,14	0,30	1,86	21,71	100,05	69,61	24,80	29,71	0,46	9,44	44,33	0,25	0,44	0,44	0,87	0,93	0,96	3 408	2 941	412,27	2075,23	14,01	412,27	2075,23	7,54	18,99	20,74
Pomorskie	52,06	1,52	0,44	1,96	21,11	106,85	102,00	32,05	47,32	0,45	9,86	52,18	0,23	0,47	0,49	0,85	0,90	0,92	4 346	4 007	389,54	3054,87	13,78	389,54	3054,87	7,03	18,45	28,59
Śląskie	45,38	1,72	0,42	2,10	20,84	106,17	95,50	35,78	45,04	0,46	9,20	47,93	0,22	0,44	0,45	0,87	0,93	0,95	4 051	3 619	329,43	2299,10	11,57	329,43	2299,10	5,50	15,81	21,65
Świętokrzyskie	37,25	1,22	0,29	1,95	21,19	102,36	72,81	25,89	30,04	0,42	7,33	37,71	0,21	0,35	0,37	0,87	0,91	0,95	3 628	2 904	331,35	2371,30	9,00	331,35	2371,30	4,61	15,64	23,17
Warmińsko-mazurskie	36,47	1,14	0,33	1,94	21,32	101,36	70,67	24,39	33,16	0,41	7,35	33,22	0,21	0,34	0,33	0,85	0,93	0,95	3 286	2 905	307,93	2271,86	11,08	307,93	2271,86	5,72	14,44	22,41
Wielkopolskie	54,18	1,67	0,51	2,07	21,36	102,61	111,96	35,76	52,05	0,49	10,54	48,75	0,24	0,49	0,48	0,86	0,93	0,94	3 850	3 450	337,40	2062,23	18,05	337,40	2062,23	8,74	15,80	20,10
Zachodniopomorskie	53,97	1,35	0,35	1,88	20,69	101,93	101,59	27,92	35,88	0,42	9,98	44,23	0,22	0,48	0,43	0,84	0,94	0,94	3 990	3 637	316,70	3334,33	18,01	316,70	3334,33	9,57	15,31	32,71

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS. Skala 3-kolorowa, analiza w kolumnach. Minimum – najniższe wartości otrzymują kolor czerwony, punkt środkowy – średnia – otrzymuje kolor biały, a najwyższe maksymalne wartości otrzymują kolor zielony. Kolory o mniejszej intensywności (czerwonego/zielonego) w zależności od zabarwienia znajdują się pomiędzy wartościami min/max, a wartością średnią.

Tabela 2.5. Zmiany w zakresie poszczególnych wskaźników w 2015 roku względem poprzedniego roku

Różnica 2015 vs 2014	Przedsiębiorstwa aktywne na 1000 mieszkańców			Pracujący na podmiot aktywny			Pracujący w ...na 1000 mieszkańców			Przychody na podmiot aktywny			Przychody na ... pracującego w ...			Udział kosztów w przychodach (%)			Przeciętne wynagrodzenie brutto w ...			Nakłady inwestycyjne na przedsiębiorstwo			Nakłady inwestycyjne na pracującego w			
	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	mikro	średnie	małe	
Dolnośląskie	2,14	-0,07	0,01	0,01	0,53	1,48	4,91	-0,66	1,62	0,02	0,28	6,96	0,06	0,00	0,01	0,00	-0,02	-0,01	0,00	249,00	897,00	897,00	-3,97	-39,73	243,32	-2,03	-2,36	2,00
Kujawsko-pomorskie	0,91	-0,05	0,01	0,11	0,10	0,22	6,45	-1,02	0,82	0,03	-0,02	0,62	0,01	0,00	0,00	0,00	-0,01	-0,01	-0,01	91,00	610,00	610,00	3,94	68,82	69,48	1,59	3,13	0,61
Lubelskie	1,53	-0,09	0,00	-0,05	0,66	1,04	1,44	-1,01	0,04	-0,01	0,37	0,26	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,01	108,00	556,00	556,00	-0,64	49,60	-45,31	-0,14	1,95	-0,62
Lubuskie	1,52	-0,01	-0,01	0,11	0,63	0,75	8,03	0,66	-0,44	0,08	0,17	1,69	0,01	0,00	0,00	0,03	0,00	-0,01	-0,01	137,00	555,00	555,00	3,38	89,54	437,27	1,39	3,85	4,04
Łódzkie	0,82	-0,07	0,01	0,01	0,41	0,09	1,92	-0,84	0,81	0,01	0,24	0,62	0,01	0,00	0,00	0,00	-0,02	0,00	-0,01	117,00	554,00	554,00	3,34	-12,02	247,62	1,65	-0,85	2,42
Małopolskie	2,37	-0,10	0,01	-0,04	0,46	-0,11	2,83	-1,18	1,11	0,05	0,35	0,39	0,00	0,01	0,00	0,03	0,01	-0,01	0,00	167,00	751,00	751,00	3,04	28,06	369,73	1,63	1,02	3,58
Mazowieckie	4,03	-0,08	0,01	-0,04	0,33	0,28	5,41	-1,06	1,10	0,04	0,79	-2,27	-0,02	0,03	0,03	0,03	0,01	0,00	0,00	214,00	1385,00	1385,00	-10,61	65,85	523,23	-5,09	2,84	4,89
Opolskie	1,33	-0,04	0,00	0,02	0,41	-1,92	3,35	-0,24	-0,26	0,00	0,37	1,20	0,02	0,00	0,01	0,00	-0,02	-0,01	-0,01	171,00	617,00	617,00	1,68	82,24	26,28	0,75	3,71	0,63
Podkarpackie	0,99	-0,03	0,00	0,12	0,14	0,48	5,88	-0,42	0,68	0,00	0,00	-1,86	-0,02	0,00	-0,01	0,00	-0,02	-0,01	0,01	129,00	421,00	421,00	0,12	-110,99	-79,44	-0,36	-5,52	-0,85
Podlaskie	0,83	-0,04	0,00	0,05	0,59	0,31	3,48	-0,25	0,17	0,06	0,12	-0,08	0,00	-0,01	0,02	0,02	-0,01	0,00	0,00	-162,00	458,00	458,00	-2,08	29,93	-319,50	-1,38	0,89	-3,27
Pomorskie	2,56	-0,07	0,00	0,06	0,38	1,55	7,88	-0,89	1,03	0,04	0,28	1,92	0,01	0,01	0,01	0,01	-0,01	-0,02	0,00	141,00	896,00	896,00	-1,39	8,53	528,70	-0,95	0,08	4,60
Śląskie	1,36	-0,05	-0,01	0,01	0,45	-0,11	3,46	-0,27	-0,73	0,02	0,72	0,55	0,01	0,03	0,01	0,03	0,01	0,00	0,00	178,00	772,00	772,00	-0,30	25,99	180,38	-0,18	0,93	1,72
Świętokrzyskie	0,79	-0,05	0,00	0,05	0,63	0,54	3,18	-0,20	-0,26	0,01	-0,19	2,80	0,03	-0,02	0,00	0,00	0,00	-0,02	0,00	216,00	518,00	518,00	-0,70	-71,70	658,26	-0,47	-3,96	6,34
Warmińsko-mazurskie	0,94	-0,02	0,00	0,03	0,05	0,17	2,97	-0,47	0,36	0,04	0,15	1,95	0,02	0,01	0,02	0,01	-0,01	0,00	60,00	497,00	497,00	0,13	-30,03	553,04	-0,03	-1,45	5,43	
Wielkopolskie	2,24	-0,07	0,01	0,00	0,34	0,17	4,78	-0,99	0,96	0,00	0,46	1,09	0,01	0,01	0,01	0,00	-0,02	-0,01	0,00	171,00	682,00	682,00	4,86	32,56	23,65	2,34	1,29	0,20
Zachodniopomorskie	2,29	-0,05	0,01	0,08	0,15	-0,03	8,26	-0,81	0,87	0,07	0,33	7,01	0,03	0,01	0,07	0,03	0,00	0,00	-0,01	144,00	854,00	854,00	3,76	31,46	222,41	1,68	1,42	2,19

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

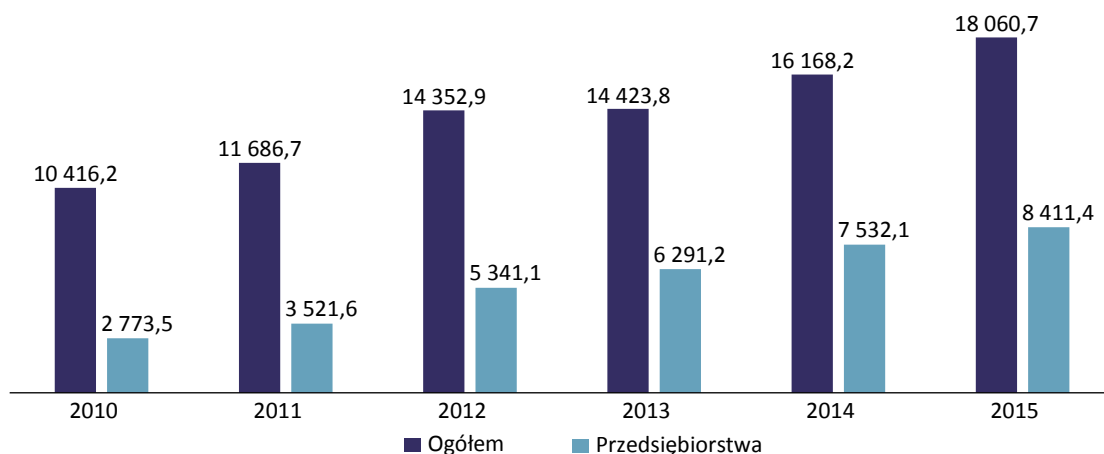
Rozdział 3

Innowacyjność przedsiębiorstw

Nakłady na B+R w Polsce w 2015 roku³⁷

Na przestrzeni lat 2011–2015 widać wyraźny trend wzrostowy nakładów na B+R w Polsce. Intensywność prac B+R, czyli udział nakładów wewnętrznych na badania i prace rozwojowe w PKB, osiągnęła w 2015 r. 1%, wobec 0,94% w 2014 r. i 0,77% w 2011 r. Poziom ten według danych za 2014 r. daje nam 20. miejsce na 28 krajów UE. Nakłady wewnętrzne na B+R zwiększyły się w 2015 r. do 18,1 mld PLN (tj. o 11,7% w porównaniu z 2014 r.). Dynamika nakładów na B+R w 2015 r. była nieco większa niż średnioroczna w latach 2011–2015 (109,1%)³⁸. Według Eurostatu w latach 2011–2015 Polska zanotowała trzeci co do wielkości (11,1%) wzrost średnioroczny nakładów wewnętrznych na B+R spośród krajów UE-28. Najwyższym charakteryzowała się Słowacja, która według wstępnych danych za 2015 r. wyprzedziła Polskę, osiągając wzrost z 0,88% w 2014 r. do 1,18% w 2015 r. Pozycja innych krajów względem Polski nie zmieniła się.

Wykres 3.1. Nakłady wewnętrzne na B+R ogółem i w sektorze przedsiębiorstw w latach 2010–2015 (w mln)

Źródło: Nauka i Technika 2015, GUS 2016 i wydania poprzednie.

³⁷ Na podstawie publikacji GUS *Nauka i Technika w 2015 r.*, grudzień 2016 i wydań poprzednich.

³⁸ Najniższe roczne tempo wzrostu nakładów na B+R odnotowano w 2013 r. (0,5% r/r), a najwyższe w 2012 r. (22,8% r/r).

W latach 2011–2015 wzrost nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw był wyższy niż nakładów na B+R ogółem. Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB zwiększyły się ponad dwukrotnie w tym okresie – z 0,22% w 2011 r. do 0,47% w 2015 r., a w ujęciu bezwzględnym – o 3,5 mld PLN. Był to spektakularny wynik w porównaniu z sektorem szkolnictwa wyższego (wzrost z 0,26% do 0,29% w tym okresie) i sektorem rządowym (gdzie odnotowano nieznaczny spadek nakładów na B+R – z 0,26% do 0,25%). W porównaniu z rokiem poprzednim nakłady przedsiębiorstw na B+R zwiększyły się o 11,7%, a średniorocznie w ostatnich pięciu latach – o 24,3%. Udział nakładów sektora przedsiębiorstw w GERD w 2015 r. wzrósł o 0,03 p.p. w porównaniu z 2014 r. i wyniósł 0,44% PKB.

Szybko rosła także liczba podmiotów ponoszących nakłady wewnętrzne na prace B+R. W 2015 r. wyniosła ona 4,4 tys., co oznacza przyrost o niemal tysiąc podmiotów (niemal wyłącznie przedsiębiorstw) w porównaniu z rokiem poprzednim (tj. o 21,5%). Był to najwyższy wzrost od 2011 r. i to pomimo malejącej dynamiki w tym zakresie w poprzednich latach. Może to być wynik uruchomionych środków pomocowych z funduszy ESI w 2015 r. W sektorze przedsiębiorstw liczba podmiotów ponoszących nakłady wewnętrzne na B+R wzrosła do 3 735 (tj. o 32,7% w porównaniu z rokiem poprzednim). Większa dynamika sektora przedsiębiorstw w tym zakresie miała miejsce przez cały okres 2011–2015 i w efekcie w 2015 r. udział sektora przedsiębiorstw w ogólnej liczbie podmiotów ponoszących nakłady wewnętrzne na B+R osiągnął 84,4% (wobec 81,0% w 2014 r. i 70,7% w 2010 r.).

Nakłady na B+R w latach 2010–2015 rosły wolniej niż liczba podmiotów ponoszących te nakłady. W efekcie przeciętne nakłady wewnętrzne na jeden podmiot ogółem spadały. Od 2010 r. do 2013 r. utrzymywała się tendencja spadkowa nakładów wewnętrznych na jeden podmiot³⁹. Rok 2014 przyniósł pewną stabilizację (nakłady były o 0,07% wyższe niż rok wcześniej). W 2015 r. malejący trend nakładów na jeden podmiot był kontynuowany (spadek do 4,1 mln PLN o 12,3%). Ta sytuacja jest zapewne wynikiem angażowania się w B+R coraz mniejszych firm z mniejszym potencjałem do ponoszenia nakładów na B+R, co powoduje rozkładanie się nieco większej ogólnej sumy nakładów na dużo większą liczbę podmiotów.

Z kolei w sektorze przedsiębiorstw w 2015 r. miało miejsce wyraźne załamanie nakładów na B+R przypadających na jedno przedsiębiorstwo. Po wzroście w latach 2012–2014, rok 2015 przyniósł wyraźny spadek przeciętnych nakładów na jedną firmę do 2,25 mln PLN (o 15,8% r/r.), czyli poziomu notowanego ostatnio w roku 2010 i 2011⁴⁰. Ten wyraźny spadek był jednak wynikiem bardzo silnego przyrostu liczby firm prowadzących działalność B+R (o blisko 1 tys. podmiotów) wyraźnie wyższego niż przyrost nakładów ogółem (o 11,7%). Jest to zapewne w dużej mierze wynik nowo uruchomionych programów wsparcia B+R a zmiany te – pomimo spadku przeciętnych nakładów na B+R – należy oceniać pozytywnie.

W sektorze przedsiębiorstw nakłady na działalność B+R są nadal silnie skoncentrowane w dużych i średnich przedsiębiorstwach. Blisko dwie trzecie nakładów przedsiębiorstw na działalność B+R ponoszą duże przedsiębiorstwa

³⁹ W 2010 r. przeciętne nakłady na jeden podmiot wyniosły 6,0 mln PLN a do 2013 r. spadły do 4,6 mln PLN. Średnioroczny spadek w okresie 2010–2013 wyniósł -8,2%.

⁴⁰ W 2010 poziom ten wyniósł 2,25 mln PLN a w 2011 r. – 2,12 mln PLN.

(63,3%), a jedną piątą firmy średnie (21,4%). Udział małych podmiotów wynosi 10,1%, a mikrofirm – 5,2%⁴¹. Przedsiębiorstwa z przewagą kapitału krajowego generują 43,3% nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw, podobnie jak te z przewagą kapitału zagranicznego (42,6%). W porównaniu z poprzednim rokiem nakłady na B+R w pierwszej grupie wzrosły o 28,6%, a w drugiej spadły o 5,7%.

Przez cały okres 2010–2015 systematycznie zwiększał się liczebnie personel B+R. W 2015 r. zatrudnienie w tym sektorze – obejmujące naukowców, badaczy i personel wspierający – wyniosło 157,9 tys. osób, podczas gdy w 2014 r. – 153,5 tys., a w 2010 r. – 129,8 tys. Personel naukowo-badawczy zwiększał się podobnie – zanotowano wzrost do 118,5 tys. w 2015 r. z 115,4 tys. w 2014 r. i 100,9 tys. w 2010 r. Dla porównania zatrudnienie w B+R w UE w 2015 r., wyniosło 2,85 mln EPC⁴² i wzrosło w stosunku do roku poprzedniego o 74,2 tys. Liczba badaczy w UE-28 zwiększyła się do 1,82 mln w 2015 r. i była wyższa o prawie 57,5 tys. w porównaniu z 2013 r.

W 2015 r. personel B+R w przeważającej części skupiony był w sektorze szkolnictwa wyższego (52,1%), a w dalszej kolejności w przedsiębiorstwach (31%). W sektorze przedsiębiorstw blisko dwie trzecie personelu B+R to pracownicy dużych firm (60,1%), a jedna piąta (24,6%) w średnich. Małe i mikroprzedsiębiorstwa były miejscem pracy tego typu pracowników w małym zakresie (odpowiednio 11,3% i 3,5%)⁴³.

Na przestrzeni lat można zauważyć niewielkie zmiany, jeśli chodzi o strukturę produkcji sprzedanej z punktu widzenia poziomu techniki – waha się udział wysokiej techniki, rośnie udział niskiej i średniowysokiej techniki, a spada średnioniskiej. Od 2010 do 2013 r. systematycznie spadał udział wysokiej techniki w strukturze produkcji sprzedanej, dopiero w 2014 r. widać było odbicie (udział 5,2%) kontynuowane w 2015 r. (do 5,3%). Z kolei po niewielkim spadku w 2012 r. powoli rośnie udział średniowysokiej techniki (z 26,4% w 2012 r. do 28,4% w 2015 r.). Od 2011 r. systematycznie zmniejsza się natomiast udział średnioniskiej techniki (z 35,2% do 32,0% w 2015 r.), a rośnie – z wyjątkiem 2014 r. – udział niskiej techniki.

W 2015 r. zaobserwowano wzrost udziału wyrobów wysokiej techniki w eksporcie ogółem do 8,5% (z 7,9% w 2014 r.). Wartość eksportu wyrobów wysokiej techniki osiągnęła 63,5 mld PLN (54,9 mld PLN w 2014 r.). W UE-28 wartość eksportu (z wyłączeniem handlu pomiędzy krajami UE) wyrobów wysokiej techniki w 2015 r. była na poziomie 304,3 mld EUR i stanowiła 17% eksportu ogółem. Eksport wyrobów wysokiej techniki z Polski był szacowany przez Eurostat na poziomie 15,3 mld EUR, co stanowiło 6% eksportu Polski.

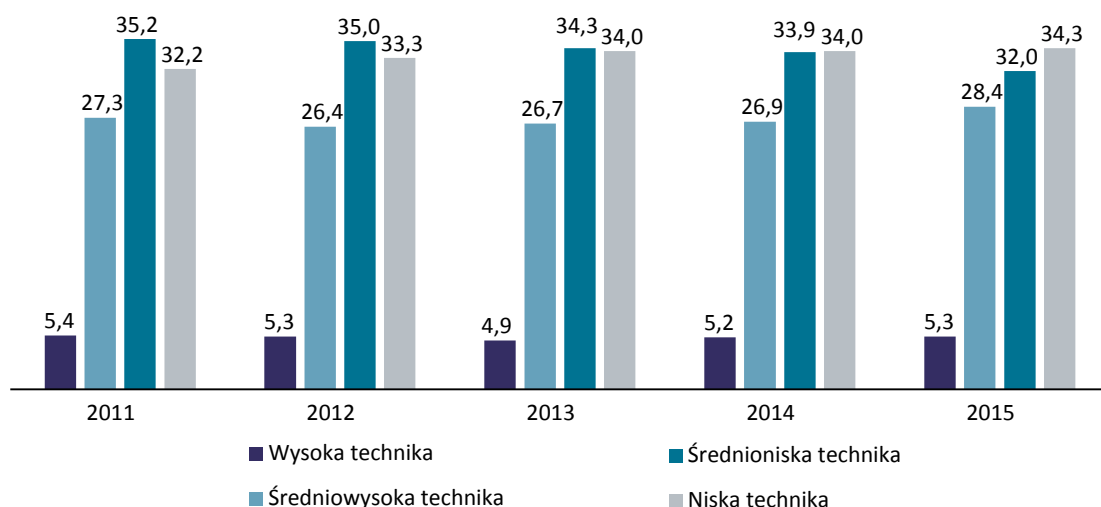
W 2015 r. odnotowano pogorszenie pod względem liczby praw własności przemysłowej udzielonych podmiotom krajowym. Od 2010 r. – z wyjątkiem 2012 r. – widać było systematyczny wzrost udzielonych patentów. W 2015 r. ich liczba

⁴¹ W porównaniu z 2014 rokiem wzrósł udział mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w nakładach na B+R sektora przedsiębiorstw a spadł dużych firm.

⁴² Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC) – jednostka przeliczeniowa służąca do ustalania faktycznego zatrudnienia w działalności B+R. Jeden ekwiwalent pełnego czasu pracy (w skrócie EPC) oznacza jeden osoborok poświęcony wyłącznie na działalność B+R.

⁴³ W stosunku do 2014 r. roku widać wyraźny wzrost zatrudnienia personelu B+R w mikro, małych, średnich i spadek w dużych firmach.

Wykres 3.2. Struktura produkcji sprzedanej w punktu widzenia poziomu techniki w latach 2011–2015

Źródło: Nauka i technika w 2015 r., GUS 2016.

spadła do 2 404 z 2 490 w 2014 r. Zmalała też liczba udzielonych praw na wzory użytkowe (z 586 do 562) i przemysłowe (z 827 do 776) oraz znaków towarowych (z 9 386 do 7 992). W przypadku wzorów przemysłowych spadek miał miejsce trzeci rok z rzędu i był znaczący. W stosunku do 2012 r., który był najlepszym rokiem w ostatnim pięcioleciu, liczba udzielonych wzorów przemysłowych zmniejszyła się o połowę (50,6%).

W porównaniu z innymi krajami UE liczba zgłoszeń wynalazków z Polski do Europejskiego Urzędu Patentowego w relacji do nakładów na B+R jest umiarkowana. W 2014 r. liczba takich zgłoszeń wyniosła 157,282 na 1 mld EUR krajowych nakładów na B+R (GERD) i plasowała Polskę na 10. pozycji wśród krajów UE-28. Dla porównania w całej Unii wskaźnik ten wynosił 199,89 zgłoszeń na 1 mld EUR nakładów. Z kolei liczba zgłoszeń przypadająca na BERD (nakłady na B+R w sektorze przedsiębiorstw) plasuje Polskę na 9. pozycji wśród krajów UE z wynikiem 337,62 zgłoszeń na 1 mld EUR BERD.

Rok 2015 był dobry z punktu widzenia innowacyjności w Polsce. Udało się utrzymać szybki wzrost nakładów wewnętrznych na B+R (11,7% r/r), dzięki czemu intensywność prac badawczych i rozwojowych wyniosła 1,00% PKB. Podobnie jak przed rokiem, zwiększenie nakładów wewnętrznych na B+R było głównie zasługą wzrostu liczby podmiotów podejmujących takie prace. Można przypuszczać, że większa powszechność działań B+R to efekt nasilającej się ich promocji w programach rządowych i regionalnych oraz lepszego zrozumienia znaczenia takiej działalności w firmach.

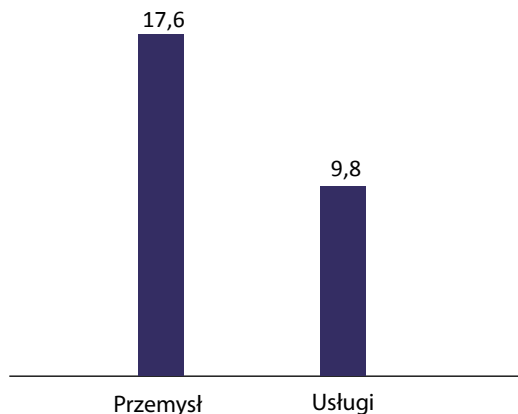
Wsparcie B+R promowane jest szczególnie w przedsiębiorstwach. To zapewne także jedna z przyczyn, dla których sektor przedsiębiorstw był wyraźnie bardziej dynamiczny niż gospodarka jako całość. Wzrost nakładów wewnętrznych na B+R ogółem w przedsiębiorstwach, jak również liczby podmiotów ponoszących takie nakłady, był w przedsiębiorstwach wyższy niż w skali całej gospodarki. W efekcie intensywność prac B+R w sektorze przedsiębiorstw wyniosła 0,47%. Powyższe dowodzi, że polskie przedsiębiorstwa coraz bardziej angażują się w prace badawczo-rozwojowe, jak się to dzieje w rozwiniętych gospodarkach.

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw

Z najnowszych badań GUS dotyczących działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w Polsce, prowadzonych w latach 2013–2015, wynika, że w porównaniu z wynikami z poprzedniej edycji badań (lata 2012–2014), **nieznacznie zwiększył się odsetek innowacyjnych przedsiębiorstw sektora przemysłu – 17,6%** (wcześniej 17,5%) **i zmniejszył się w sektorze usług – 9,8%** (wcześniej 11,4%).

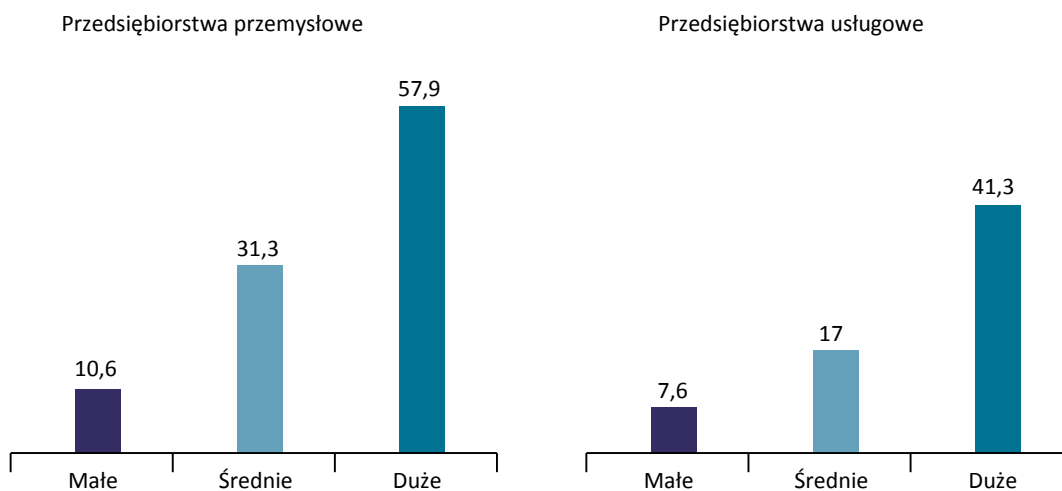
W latach 2013–2015 udział innowacyjnych małych przedsiębiorstw w przemyśle i w usługach wśród wyniósł odpowiednio 10,6% i 7,6%. Średnich innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych jest 31,3%, a usługowych 17,0%. Podobnie jak w poprzedniej edycji badań, **duże firmy cechują się najwyższym odsetkiem innowacyjnych przedsiębiorstw** zarówno wśród przedsiębiorstw przemysłowych – 57,9%, jak i usługowych – 41,3%.

Wykres 3.3. Innowacyjne przedsiębiorstwa w sektorze przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych w latach 2013–2015 (w %)

Źródło: Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2013–2015, GUS 2016.

Wykres 3.4. Przedsiębiorstwa innowacyjne według liczby pracujących w latach 2013–2015 (w %)

Źródło: Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2013–2015, GUS 2016.

Największy udział innowacyjnych firm jest notowany w sekcjach: *Produkcja koksu i produktów rafinacji ropy naftowej* – 45%, *Produkcja wyrobów farmaceutycznych* – 41,5% oraz *Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych* – 40,3%. W sektorze usług największy odsetek innowacyjnych firm występuje w sekcjach: *Ubezpieczenia, reasekuracja i fundusze emerytalne* – 68,7%, *Badania naukowe i prace rozwojowe*, *Działalność usługowa w zakresie informacji* – 26,4%. Wyniki pokazują, że przedsiębiorstwa przemysłowe częściej wprowadzają innowacyjne procesy (13,0%) niż innowacyjne produkty (11,8%). Jednocześnie jedynie 6,5% innowacyjnych firm przemysłowych wdraża innowacje produktowe na skalę rynku.

Przedsiębiorstwa z sektora usług wykazują się mniejszą innowacyjnością. Tylko 7,4% firm usługowych wprowadziło innowacje procesowe i tylko 4,8% produktowe. Innowacje produktowe nowe dla rynku wprowadziło jedynie 2,3% firm usługowych.

W zakresie innowacji organizacyjnych i marketingowych lepiej wypadają przedsiębiorstwa z sektora przemysłowego, osiągając udziały odpowiednio 8,1% i 7,1%. Również 8,1% przedsiębiorstw usługowych wprowadziło innowacje organizacyjne, a 6,6% – innowacje marketingowe. Zarówno w przypadku innowacji organizacyjnych, jak i marketingowych, w porównaniu z badaniem z poprzedniej edycji wyniki pogorszyły się o kilka punktów procentowych.

Nakłady na działalność innowacyjną

W 2015 r. przedsiębiorstwa w Polsce przeznaczały ponad 43,7 mld PLN na działalność innowacyjną, tj. o 16% więcej niż w 2014 r. Aż 70% (31,1 mld PLN) stanowiły nakłady przedsiębiorstw przemysłowych, pozostałą część – przedsiębiorstw usługowych (12,6 mld PLN).

Wykres 3.5. Nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną w latach 2006–2015 (w mld PLN)

Źródło: <http://strateg.stat.gov.pl/Home/Strateg>.

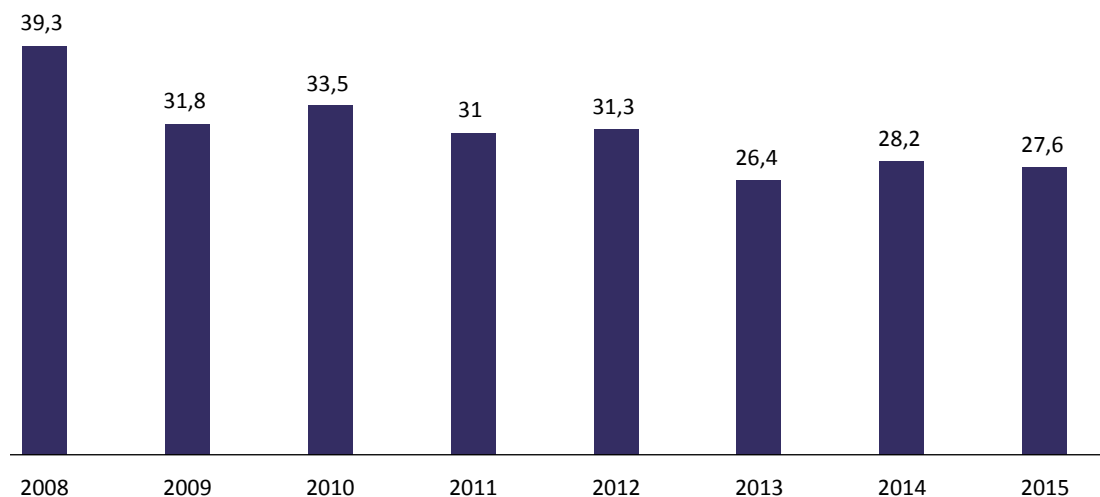
Największy wzrost w zakresie nakładów zanotowały firmy z sektora przemysłowego (o 26%). Z kolei firmy z sektora usługowego nieznacznie zmniejszyły nakłady na ten cel – o około 3%.

Zwiększenie nakładów na działalność innowacyjną nie dotyczyło wszystkich grup przedsiębiorstw. Wśród przedsiębiorstw przemysłowych nakłady zwiększyły: małe firmy – o 4,5%, średnie – o 5% i duże – o 25%. Wśród przedsiębiorstw sektora usługowego to małe i duże firmy przeznaczyły więcej środków na działalność innowacyjną – odpowiednio 35,6% i 25%. Wśród przedsiębiorstw usługowych firmy średnie zmniejszyły nakłady na działalność innowacyjną o 33,5%.

Współpraca

Badanie innowacyjności przedsiębiorstw za lata 2013–2015 wskazuje, że 29,1% aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw przemysłowych współpracowało z innymi podmiotami w zakresie działalności innowacyjnej i był to wynik niższy o 1 p.p. w porównaniu z wynikami badania 2012–2014.

Wykres 3.6. Udział przedsiębiorstw, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej w ogóle przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie w latach 2008–2015 (w %)

Źródło: <http://strateg.stat.gov.pl/Home/Strateg>

Ograniczenie współpracy objęło również sektor usługowy – w latach 2013–2015 współpracowało 24,4% aktywnych innowacyjnie firm (spadek o 0,2 p.p. w porównaniu z badaniem 2012–2014). Analiza danych wskazuje, że wśród przedsiębiorstw prowadzących działalność innowacyjną średnio niemal co trzecie przedsiębiorstwo podjęło współpracę. Dla porównania, wśród ogółu przedsiębiorstw przemysłowych, w latach 2013–2015 współpracowało jedynie 5,5%, a wśród przedsiębiorstw usługowych jedynie 2,6%.

Odsetek firm podejmujących współpracę z innymi podmiotami w zakresie działalności innowacyjnej wzrasta wraz z wielkością firmy: wśród przedsiębiorstw przemysłowych fakt współpracy potwierdziło 17,9% małych aktywnych innowacyjnie firm, średnich – 32,7% i dużych – 50,5%. Z kolei wśród przedsiębiorstw usługowych współpracuje – 19,2% małych, 29,3% średnich i 44,7% dużych firm.

W latach 2013–2015 odsetek innowacyjnych firm zarówno w sektorze przedsiębiorstw przemysłowych, jak i w sektorze firm usługowych pozostał na zbliżonym poziomie w porównaniu z wynikami z poprzedniej edycji badania (2012–2014) – 17,6% w przemyśle i 9,8% w usługach. Inaczej wygląda sytuacja z nakładami – tu obserwować można z roku na rok wahania choć z tendencją rozwojową. Mimo coraz wyższych nakładów na działalność innowacyjną i większej świadomości znaczenia i potrzeb innowacji coraz mniejszy odsetek firm współpracuje w zakresie działalności innowacyjnej.

Statystyczny obraz polskich mikroprzedsiębiorstw

Znaczenie mikroprzedsiębiorstw w gospodarce

Polska gospodarka, podobnie jak większość gospodarek w innych krajach, jest zdominowana przez mikroprzedsiębiorstwa, czyli podmioty zatrudniające od 0 do maksymalnie 9 osób (bez względu na ich formę prawną). Ich udział w strukturze wszystkich przedsiębiorstw wynosi aż 96%.

Mikroprzedsiębiorstwa mają największy, spośród wszystkich grup przedsiębiorstw, udział w tworzeniu PKB – 30,2% (dane za 2014 r.), a przyjmując wartość PKB generowaną przez sektor przedsiębiorstw jako 100% – 41,1%.

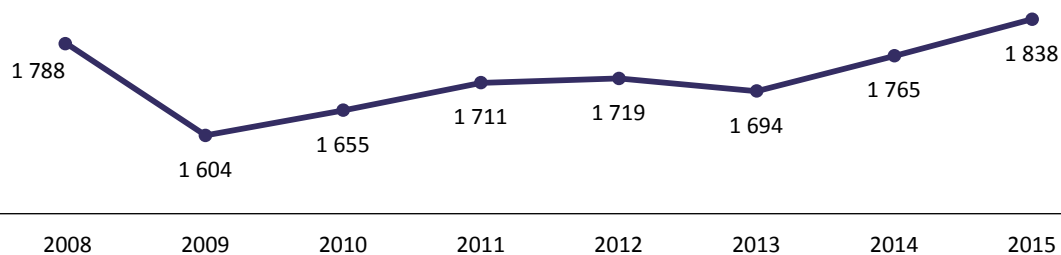
Podobnie wysoki udział charakteryzuje polskie mikrofirmy, gdy pod uwagę weźmiemy liczbę pracujących w poszczególnych klasach wielkości przedsiębiorstw. Podmioty mikro odpowiadają za 39% miejsc pracy w całym sektorze (liczba pracujących w takich firmach wynosi ok. 3,7 mln osób). Większość mikroprzedsiębiorstw to firmy jednoosobowe, a przeciętna liczba zatrudnionych w tej grupie podmiotów to 1,3 mln osób.

Liczba i struktura mikroprzedsiębiorstw w Polsce

Analiza danych dotyczących liczby polskich mikroprzedsiębiorstw w latach 2008–2015 pokazuje rosnący trend w tym obszarze. Mimo zauważalnego spadku r/r liczebności tej grupy firm w 2009 r., w kolejnych latach nastąpił wzrost ich liczby i w roku 2015 była ona wyższa o blisko 3% w porównaniu z rokiem 2008. Największe procentowo wzrosty liczby mikrofirm miały miejsce w latach 2014 i 2015 (o 4,2% r/r), co może mieć związek z ożywieniem gospodarki w tym okresie (wykres 4.1, tabela 4.1).

Wykres 4.1. Liczba mikroprzedsiębiorstw w Polsce w latach 2008–2015 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015).

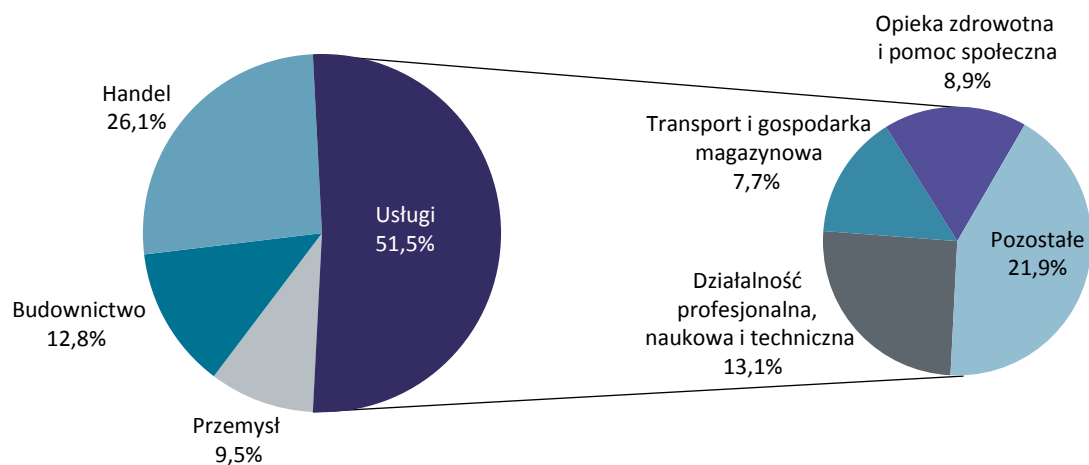
Tabela 4.1. Liczba mikroprzedsiębiorstw w Polsce w latach 2008–2015 (w tys.)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba mikroprzedsiębiorstw	1 787,9	1 604,4	1 655,1	1 710,6	1 719,2	1 693,8	1 764,6	1 838,4
W tym firmy osób fizycznych	1 701,1	1 514,3	1 567,3	1 612,9	1 612,9	1 585,1	1 644,7	1 691,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015).

Największa liczba mikroprzedsiębiorstw działa w usługach (51,6%) i handlu (26,1%). Prawie co ósma firma prowadzi działalność w budownictwie (12,8%), a co dziesiąta w przemyśle (9,5%) (wykres 4.2). Struktura branżowa mikroprzedsiębiorstw nie zmieniła się istotnie na przestrzeni ostatnich lat.

Wykres 4.2. Struktura branżowa mikroprzedsiębiorstw w Polsce w 2015 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

W roku 2015 trzy czwarte populacji mikroprzedsiębiorstw działało na polskim rynku pięć lat lub dłużej (67,7% – 1,2 mln firm), zaś blisko jedna czwarta – od dwóch do czterech lat (22,8% – 420 tys. firm). Prawie co dziesiąta mikrofirma to podmiot młody, funkcjonujący na rynku nie dłużej niż rok (9,5% – 174 tys. firm). Na przestrzeni lat 2009–2015 zauważyć można wzrostowy trend udziału

w strukturze mikroprzedsiębiorstw podmiotów najstarszych⁴⁴. W krótkim okresie (porównanie roku 2015 z 2014) w strukturze najmniejszych firm spadł udział podmiotów młodszych (działających na rynku do czterech lat), a wzrósł najstarszych (funkcjonujących 5 lat lub dłużej)⁴⁵ (tabela 4.2).

Tabela 4.2. Struktura mikroprzedsiębiorstw według lat prowadzenia działalności (w %)

Liczba lat	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1 rok i mniej	11,6%	13,4%	13,1%	10,6%	11,2%	10,7%	11,6%	9,5%
2–4 lata	18,4%	26,4%	25,9%	25,8%	24,9%	24,5%	28,0%	22,8%
5 lat i więcej	70,0%	60,2%	61,0%	63,6%	63,9%	64,8%	60,4%	67,7%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015).

Jak już wspomiano we wcześniejszych rozdziałach, przeżywalność pierwszego roku działalności najmniejszych podmiotów jest niższa niż firm średnich i dużych (wskaźnik przeżycia do roku 2016 firm powstałych w 2015 r. dla mikroprzedsiębiorstw wynosi 68,9%, małych – 68,7%, średnich – 87,1% i dużych – 80,2%). Gdy jednak weźmiemy pod uwagę firmy dłużej działające na rynku (2 lata lub więcej), to w najtrudniejszej sytuacji pod względem przeżywalności są właśnie mikrofirmy – charakteryzują je niższe wartości wskaźnika przeżycia niż w przypadku pozostałych grup wielkości. I tak w przypadku firm funkcjonujących na rynku 5 lat (powstałych w 2011 r.), prawie wszystkie małe, średnie i wszystkie duże przedsiębiorstwa, które działały w roku 2015, przetrwały do roku 2016. W przypadku mikroprzedsiębiorstw na rynku przetrwało co ósme z nich (83,5%) (tabela 4.3).

Tabela 4.3. Przedsiębiorstwa powstałe w latach 2011–2015 i nadal aktywne w roku 2015 – wskaźnik przeżycia do 2016 roku (w %)

Rok powstania przedsiębiorstwa	Ogółem	Mikro-przedsiębiorstwa	Małe przedsiębiorstwa	Średnie przedsiębiorstwa	Duże przedsiębiorstwa
2011	83,9	83,5	99,9	99,6	100
2012	82,7	82,2	99,2	99,4	94,3
2013	83,4	83,2	91,9	95,2	100
2014	80,1	80	90,9	91,3	98,3
2015	68,9	68,9	68,7	87,1	80,2

Źródło: na podstawie publikacji GUS *Przedsiębiorstwa niefinansowe powstałe w latach 2011–2015*, GUS 2017.

Najpopularniejszą formą ewidencji księgowej stosowanej przez mikroprzedsiębiorstwa jest prowadzenie podatkowej księgi przychodów i rozchodów (68,5% – prawie 1,3 mln firm). Blisko co szоста mikrofirma prowadzi ewidencję przychodów (18,1% – 332 tys. firm), co jedenasta – księgę rachunkową (9,0% – 164 tys. firm), a tylko 4,4% – kartę podatkową (81 tys. firm). Na przestrzeni lat 2008–2015 wzrosła liczba firm korzystających z podatkowej księgi przychodów i rozchodów oraz księgi rachunkowej, spadła natomiast prowadzących ewidencję przychodów i kartę podatkową (tabela 4.4).

⁴⁴ Choć w 2015 r. był on o 2,4 p.p. niższy niż w roku 2008.

⁴⁵ Udział firm funkcjonujących na rynku 5 lat lub dłużej w strukturze mikroprzedsiębiorstw wahał się w latach 2008–2015. W 2015 r., mimo wzrostu r/r, był on niższy niż w 2008 r.

Tabela 4.4. Struktura mikroprzedsiębiorstw według form ewidencji księgowej w 2015 roku

Mikroprzedsiębiorstwa prowadzące:	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
– księgę rachunkową	6,0%	6,8%	6,1%	6,6%	7,1%	7,4%	7,7%	9,0%
– podatkową księgę przychodów i rozchodów	64,5%	66,5%	66,9%	67,5%	68,3%	69,4%	69,8%	68,5%
– ewidencję przychodów	23,5%	21,3%	21,2%	20,9%	19,6%	18,7%	18,5%	18,1%
– kartę podatkową	6,0%	5,4%	5,8%	5,1%	4,9%	4,6%	4,1%	4,4%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015).

Sytuacja gospodarcza i finansowa mikroprzedsiębiorstw w 2015 roku

W latach 2008–2015 odnotowano wzrostowy trend wartości produkcji w mikroprzedsiębiorstwach i ogółem w przedsiębiorstwach. Jednak gdy weźmie się pod uwagę mikroprzedsiębiorstwa osób prawnych, to na przestrzeni analizowanego okresu można zauważyć spadek wartości produkcji przypadającej na jedno przedsiębiorstwo tej grupy (o blisko 15%, gdy porównamy rok 2015 z 2008). Może to mieć związek z istotnym wzrostem liczby mikroprzedsiębiorstw osób prawnych, który miał miejsce w tym okresie (z 87 tys. w 2008 r. do 147 tys. w 2015). Z kolei wartość produkcji przypadająca na jedno mikroprzedsiębiorstwo osób fizycznych była w roku 2015 o blisko 13% wyższa niż w roku 2008 i o 6% większa niż w roku 2014 (tabela 4.5).

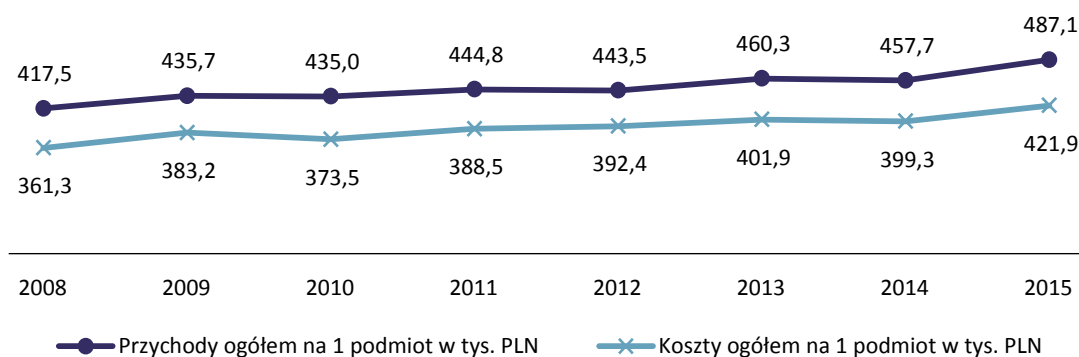
Tabela 4.5. Wartość produkcji przypadająca na jedno przedsiębiorstwo w tys. PLN w latach 2008–2015

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ogółem przedsiębiorstwa niefinansowe	1 349	1 374	1 422	1 518	1 532	1 582	1 569	1 607
Mikroprzedsiębiorstwa ogółem, z czego:	408	431	425	441	436	457	452	482
– mikroprzedsiębiorstwa osób prawnych	2 483	2 513	2 765	2 444	2 204	2 487	2 260	2 113
– mikroprzedsiębiorstwa osób fizycznych	302	307	294	319	319	318	320	340

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015).

Lata 2008–2015 pokazują także systematyczny wzrost przychodów i kosztów mikroprzedsiębiorstw. Zarówno przychody, jak i koszty przypadające na jedno przedsiębiorstwo rosły w analizowanym okresie w podobnym tempie – w roku 2015 były one wyższe o blisko 17% w porównaniu z rokiem 2008. Nieznaczne zahamowanie dynamiki przychodów i kosztów odnotowano w 2014 r. (spadek o 0,6% r/r), jednak rok później były one już wyższe o około 6% (wykres 4.3). Wskaźnik poziomu kosztów, czyli procentowa relacja kosztów ogółem do przychodów ogółem, w analizowanym okresie nie ulegał większym wahaniom (w roku 2008 i 2015 wynosił około 87%).

Wykres 4.3. Przychody i koszty ogółem przypadające na jedno mikroprzedsiębiorstwo w tys. PLN w latach 2008–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015).

W latach 2008–2015 odnotowano także wzrost wartości dodanej wytworzonej przez mikroprzedsiębiorstwa (wzrosła ona z 221 166 mln PLN do 268 102 mln PLN – o 21%). Przy czym w latach 2009–2012 wystąpił nieznaczny spadek tej wartości, a w latach kolejnych nastąpił jej wzrost (największy odnotowano w roku 2015 – o 12% r/r).

Na przestrzeni lat 2008–2015 odnotowano natomiast spadek rentowności sektora przedsiębiorstw niefinansowych⁴⁶. Przy czym na tle całej populacji przedsiębiorstw najwyższą rentownością charakteryzują się mikroprzedsiębiorstwa osób fizycznych. W analizowanym okresie wartość wskaźnika rentowności obrotu brutto tej grupy firm ulegała wahaniom, ale w roku 2015 była na poziomie zbliżonym do roku 2008. W przypadku całej populacji przedsiębiorstw w roku 2015 wskaźnik ten był niższy o 1,9 p.p. niż w roku 2008, a w przypadku podmiotów mikro osób prawnych spadł aż o 3,9 p.p. (tabela 4.6).

Tabela 4.6. Wskaźniki rentowności obrotu brutto w mikroprzedsiębiorstwach na tle wybranych przedsiębiorstw w latach 2008–2015 (w %)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ogółem przedsiębiorstwa niefinansowe	8,2%	8,3%	8,8%	8,1%	5,9%	6,4%	6,5%	6,3%
Mikroprzedsiębiorstwa ogółem	15,6%	15,1%	16,8%	15,0%	11,5%	12,7%	12,8%	13,4%
Mikroprzedsiębiorstwa osób prawnych	8,2%	11,6%	14,5%	9,7%	2,6%	6,7%	4,1%	4,3%
Mikroprzedsiębiorstwa osób fizycznych	18,9%	16,8%	18,1%	17,5%	15,6%	16,0%	17,4%	18,5%
Duże przedsiębiorstwa	5,4%	6,2%	6,2%	6,6%	4,3%	4,6%	4,2%	3,0%

Źródło: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, opracowania z lat 2008–2015.

Kolejna kwestia to nakłady inwestycyjne. W roku 2015 dla przedsiębiorstw ogółem odnotowano ich wzrost – o 5% w porównaniu z poprzednim rokiem. Jednak w przypadku mikroprzedsiębiorstw dotyczył on tylko podmiotów prowadzonych przez osoby fizyczne – wzrost o blisko 9% r/r., przy czym mikrofirmy osób fizycznych charakteryzował wyższy niż ogółu przedsiębiorstw udział nakładów na zakup

⁴⁶ Mierzonej wskaźnikiem rentowności obrotu brutto – procentową relacją wyniku finansowego brutto do przychodów ogółem.

używanych środków trwałych w nakładach ogółem (w 2015 r. wynosił on blisko 16% w porównaniu z 9% dla ogółu firm). Nakłady inwestycyjne mikroprzedsiębiorstw firm prawnych spadły w 2015 r. r/r aż o jedną czwartą (26%) (tabela 4.7).

Tabela 4.7. Nakłady inwestycyjne na jedno przedsiębiorstwo (w tys. PLN) i udział nakładów w wartości dodanej (w %) w latach 2008–2015

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ogółem przedsiębiorstwa niefinansowe	86,2	85,9	82,2	90,4	86,3	91,6	99,5	104,8
<i>jako proc. wartości dodanej</i>	19,5%	17,9%	17,1%	18,7%	18,0%	18,2%	19,7%	20,0%
Mikroprzedsiębiorstwa ogółem	11,4	13,6	15,0	16,5	14,2	15,6	17,0	16,2
<i>jako proc. wartości dodanej</i>	9,2%	10,0%	11,6%	13,2%	11,5%	11,9%	12,6%	11,1%
Mikroprzedsiębiorstwa osób prawnych	744,7	114,3	150,6	150,6	101,7	143,2	150,9	111,5
<i>jako proc. wartości dodanej</i>	41,3%	12,8%	17,5%	20,8%	16,2%	20,0%	21,5%	16,9%
Mikroprzedsiębiorstwa osób fizycznych	6,8	7,6	7,4	8,4	8,4	6,9	7,2	7,9
<i>jako proc. wartości dodanej</i>	131,3%	8,4%	8,4%	9,4%	9,4%	7,5%	7,7%	7,8%
Udział nakładów na zakup używanych środków trwałych w % w nakładach ogółem (mikroprzedsiębiorstwa osób fizycznych)	10,7%	15,6%	17,6%	17,1%	16,0%	16,5%	15,8%	15,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015).

Mikroprzedsiębiorstwa a rynek pracy

W mikroprzedsiębiorstwach w roku 2015 pracowało blisko 3,7 mln osób, w tym 1,3 mln zatrudnionych. W porównaniu z poprzednim rokiem liczba pracujących w tej grupie podmiotów wzrosła o blisko 5% (o 172,5 tys. osób), a zatrudnionych o 6% (o 78,9 tys. osób). Jednak gdy dane te porównamy z 2008 r., to liczba pracujących w roku 2015 była niższa o blisko 2%, a zatrudnionych – o 5%. Tylko niewiele ponad jedna trzecia pracujących w mikrofirmach to pracownicy najemni (36% w 2015 r.). Większość pracujących to właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin (tabela 4.8). Udział osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach wśród wszystkich pracujących w sektorze przedsiębiorstw wynosił w 2015 r. 39% i po spadku w latach 2013–2014 do około 38% wrócił do poziomu z lat 2008–2012. Warto dodać, że w analizowanym okresie wyraźnie poprawiła się sytuacja na rynku pracy. Obniżył się poziom bezrobocia rejestrowanego, wzrosła liczba ofert pracy w urzędach pracy, wzrósł wskaźnik zatrudnienia⁴⁷.

Mikroprzedsiębiorstwa w 2015 r. były miejscem pracy dla przeciętnie dwóch pracujących oraz dla niespełna jednego zatrudnionego (0,7). Jednocześnie im młodsze jest przedsiębiorstwo, tym mniej osób w nim pracuje, a w najkrócej działających podmiotach zatrudnienie jest marginalne. Dopiero w starszych firmach, działających na rynku powyżej 5 lat, liczba pracujących w przeliczeniu na jedno mikroprzedsiębiorstwo przekracza 2 osoby (tabela 4.9).

⁴⁷ Stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła pod koniec 2015 r. 9,8% i była niższa o 1,6 p.p. niż rok wcześniej. Liczba ofert pracy, które wpłynęły do urzędów pracy w roku 2015, była o 16,8% wyższa niż w 2014 r. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym (15–64 lat) w IV kw. 2015 r. wyniósł 63,7% – wzrost o 1,1 p.p. w stosunku do IV kw. 2014 r. Dane za publikacją *Rynek pracy w Polsce w 2015 r.*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Tabela 4.8. Liczba pracujących, właścicieli i zatrudnionych w mikroprzedsiębiorstwach (w tys. osób i w %) w latach 2008–2015

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba pracujących	3 727,2	3 464,2	3 399,1	3 508,6	3 459,5	3 371,5	3 495,1	3 667,6
Liczba zatrudnionych	1 398,1	1 361,0	1 282,2	1 303,0	1 269,8	1 203,7	1 246,4	1 325,3
– odsetek pracujących (bez zatrud.)	62,5%	60,7%	62,3%	62,9%	63,3%	64,3%	64,3%	63,9%
– odsetek zatrudnionych	37,5%	39,3%	37,7%	37,1%	36,7%	35,7%	35,7%	36,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS Działalność przedsiębiorstw niefinansowych (lata 2008–2015).

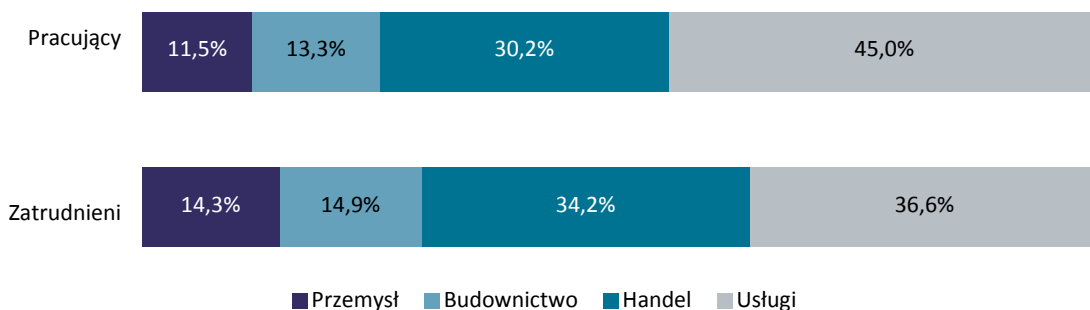
Tabela 4.9. Pracujący i zatrudnieni na jedno mikroprzedsiębiorstwo w 2015 roku

Lata prowadzenia działalności	Pracujący	Zatrudnieni
1 i mniej	1,38	0,13
2	1,53	0,32
3	1,61	0,40
4 lub 5	1,84	0,57
powyżej 5	2,23	0,94
Ogółem	2,00	0,72

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Gdy analizie poddamy branże działalności mikroprzedsiębiorstw, to zarówno pracujący, jak i zatrudnieni przeważają w usługach i handlu (wykres 4.4). Na przestrzeni ostatnich lat struktura ta nie uległa większym zmianom. Branże o największym nasyceniu pod względem pracujących i zatrudnionych to: *Zakwaterowanie i gastronomia* (2,9 pracujących i 1,2 zatrudnionych na jeden podmiot) oraz *Przetwórstwo przemysłowe* (2,4 pracujących i 1,1 zatrudnionych). Z kolei branże, gdzie udział zatrudnionych na przedsiębiorstwo jest znikomy to: *Edukacja, Opieka zdrowotna i pomoc społeczna oraz Kultura i rekreacja*.

Wykres 4.4. Struktura pracujących i zatrudnionych w mikroprzedsiębiorstwach w 2015 r. wg branż (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 r.*, GUS 2016.

Samozatrudnieni

Zmieniające się warunki rynkowe sprawiają, że coraz większe znaczenie mają elastyczne formy pracy i działalności gospodarczej. Jedną z nich jest samozatrudnienie. Samo pojęcie samozatrudnienia nie jest jednoznaczne – w różnych krajach stosuje się odmienne definicje tego zjawiska. Na potrzeby niniejszego raportu przyjęliśmy następującą definicję samozatrudnienia:

„... samozatrudnienie jest formą pracy realizowaną jednoosobowo na własny rachunek jako samodzielna, pozarolnicza działalność gospodarcza w ramach jednoosobowego przedsiębiorstwa lub jako samodzielnie realizowana umowa cywilnoprawna (np. umowa o dzieło) lub też w przypadku zadań o szerszym zakresie – z pomocą współpracowników, przy czym bezpośredni, osobisty i nadrzędny wkład pracy samozatrudniającego się jest niezbędny do pełnego wykonania tego zadania, a ewentualna współpraca z innymi osobami ma charakter doraźny, nieciągły”⁴⁸.

Według danych GUS⁴⁹ w IV kwartale 2016 r. liczba pracujących ogółem (bez sekcji A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) wynosiła 14,7 mln osób. Liczba pracujących na własny rachunek wynosiła 1,8 mln, przy czym 634 tys. z nich to pracodawcy, czyli osoby zatrudniające co najmniej jednego pracownika najemnego. Liczba osób pracujących na własny rachunek, które mogą zgodnie z przytoczoną wyżej definicją być uznane za samozatrudnionych wynosi więc blisko 1,2 mln.

Samozatrudnieni stanowią 8,1% pracujących ogółem. Większość z nich, bo ponad dwie trzecie, to mężczyźni (69%) i osoby pracujące w miastach (69%). W IV kwartale 2016 r. w porównaniu do IV kw. 2015 r. nastąpił wzrost liczby samozatrudnionych – o 64 tys. osób (5,7%).

Tabela 4.10. Liczba samozatrudnionych w IV kwartale 2016 roku

	Pracujący ogółem (tys.)	Samozatrudnieni (tys.)	Udział samozatrudnionych w pracujących ogółem
Ogółem	14 665	1 192	8,1%
Kobiety	6 621	371	5,6%
Mężczyźni	8 043	821	10,2%
Miasta	9 726	826	8,5%
Wieś	4 938	366	7,4%

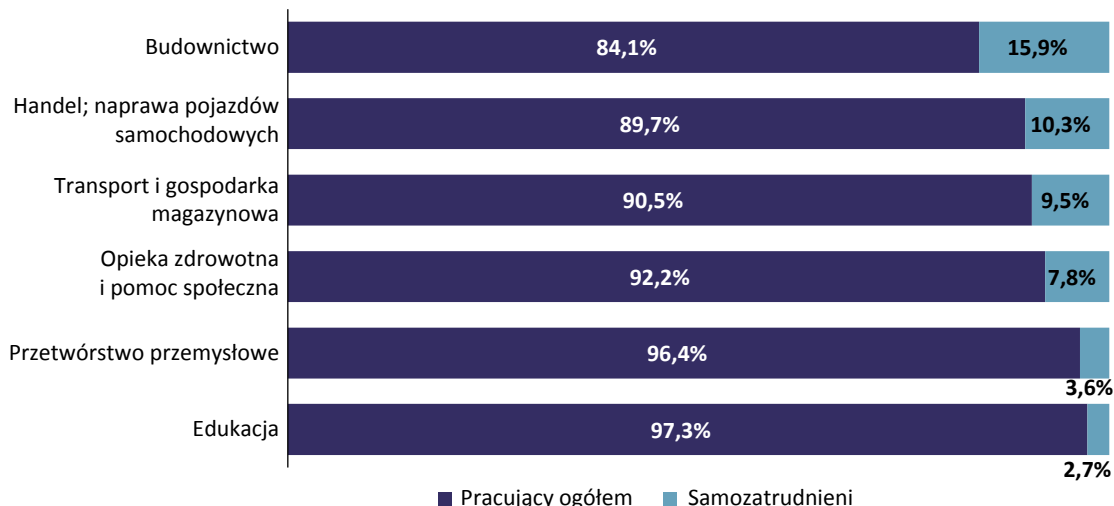
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji *Aktywność ekonomiczna ludności Polski. IV kwartał 2016 r.*, GUS 2017.

Firmy osób samozatrudnionych najczęściej działają w sekcjach: *Handel i naprawa pojazdów samochodowych*, *Budownictwo* oraz *Przetwórstwo przemysłowe*. Największy udział samozatrudnionych wśród wszystkich pracujących występuje w *Budownictwie* (16%).

⁴⁸ B. Lasocki, M. Skrzek-Lubasińska *Samozatrudnienie w Polsce – problemy definicyjne, dostępność danych i ich interpretacja* w „Wiadomości Statystyczne” nr 7, Lipiec 2016, GUS 2016.

⁴⁹ Na podstawie publikacji *Aktywność ekonomiczna ludności Polski. IV kwartał 2016 r.*, GUS 2017.

Wykres 4.5. Udział samozatrudnionych w ogóle pracujących w wybranych sekcjach gospodarki w IV kw. 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji *Aktywność ekonomiczna ludności Polski. IV kwartał 2016 r.*, GUS 2017.

Wynagrodzenia w mikroprzedsiębiorstwach

Przeciętne wynagrodzenie w mikroprzedsiębiorstwach wynosiło w 2015 r. 2 437 PLN, co stanowiło 60,7% przeciętnego wynagrodzenia w przedsiębiorstwach ogółem. W latach 2008–2015 obserwujemy systematyczny wzrost wynagrodzeń w mikroprzedsiębiorstwach, przy czym dynamika zmian jest większa niż w przypadku ogółu przedsiębiorstw. W roku 2015 w porównaniu z 2008 r. przeciętne wynagrodzenie w mikrofirmach wzrosło o 41%, podczas gdy w przypadku ogółu przedsiębiorstw – o 34% (tabela 4.11).

Tabela 4.11. Wysokość średnich miesięcznych wynagrodzeń w mikroprzedsiębiorstwach

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ogółem przedsiębiorstwa niefinansowe	3 000	3 139	3 300	3 481	3 628	3 761	3 899	4 017
Mikroprzedsiębiorstwa ogółem, z tego:	1 726	1 879	2 006	2 059	2 172	2 210	2 315	2 437
– mikroprzedsiębiorstwa osób prawnych	3 050	3 042	3 402	3 368	3 344	3 276	3 425	3 480
– mikroprzedsiębiorstwa osób fizycznych	1 422	1 585	1 642	1 735	1 831	1 891	1 965	2 060
Średnie wynagrodzenie w mikroprzedsiębiorstwie ogółem jako % średniego wynagrodzenia w przedsiębiorstwach (%)	57,5%	59,9%	60,8%	59,1%	59,9%	58,8%	59,4%	60,7%
Średnie wynagrodzenie w mikrofirmie osoby fizycznej jako % średniego wynagrodzenia w przedsiębiorstwach (%)	47,4%	50,5%	49,8%	49,8%	50,5%	50,3%	50,4%	51,3%
Średnie wynagrodzenie w mikrofirmie osoby fizycznej jako % wynagrodzenia minimalnego	126,3%	124,2%	124,7%	125,2%	122,1%	118,2%	117,0%	117,7%
Minimalne wynagrodzenie za pracę	1 126	1 276	1 317	1 386	1 500	1 600	1 680	1 750

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych (lata 2008–2015)* oraz danych ZUS (<http://www.zus.pl/wynagrodzenie-minimalne>).

W 2015 r. najwyższe zarobki odnotowano w mikroprzedsiębiorstwach z sekcji *Informacja i komunikacja* (3 869 PLN) oraz *Obsługa rynku nieruchomości* (3 123 PLN), najniższe zaś w firmach działających w branży *Zakwaterowanie i gastronomia* (1 999 PLN), *Pozostała działalność usługowa* (2 082 PLN), *Budownictwo* (2 200 PLN) oraz *Transport i gospodarka magazynowa* (2 215 PLN).

Analiza danych dotyczących wynagrodzeń w mikrofirmach pokazuje ich duże zróżnicowanie między przedsiębiorstwami osób fizycznych i osób prawnych. Wynagrodzenia pracowników zatrudnionych przez osoby fizyczne są znacznie niższe niż w firmach należących do osób prawnych i w roku 2015 stanowiły 59% przeciętnego wynagrodzenia w mikrofirmach. Na przestrzeni lat 2008–2015 nastąpiła jednak pozytywna zmiana w tym obszarze – zarobki w firmach osób fizycznych rosną szybciej niż w firmach osób prawnych (w roku 2008 średnie wynagrodzenie w mikrofirmie osoby fizycznej stanowiło 47% przeciętnego wynagrodzenia w mikroprzedsiębiorstwie osoby prawnej). W roku 2015 w porównaniu z 2014 r. wynagrodzenia w najmniejszych firmach osób fizycznych wzrosły o blisko 5%, podczas gdy w takich przedsiębiorstwach osób prawnych – o niecałe 2%.

Jednak gdy porównamy dynamikę zmian przeciętnego wynagrodzenia w mikrofirmach osób fizycznych do zmian minimalnego wynagrodzenia o pracę (lata 2008–2015), to można zauważyć, że wynagrodzenia w takich podmiotach rosną wolniej niż minimalne wynagrodzenie. W roku 2008 średnie wynagrodzenie pracownika zatrudnionego w firmie osoby fizycznej stanowiło 126% minimalnego wynagrodzenia za pracę, a w roku 2015 – relacja ta spadła do niecałych 118%. Należy jednak dodać, że rok 2015 r. może być początkiem zmiany tej tendencji – wzrost średniego wynagrodzenia pracowników mikroprzedsiębiorstw osób fizycznych w porównaniu z 2014 r. był nieco wyższy niż minimalnej płacy (4,8% w porównaniu z 4,2%). Jednocześnie w latach 2014–2015, po spadku w latach poprzednich, wzrosła liczba zatrudnionych w analizowanej grupie firm (tabela 4.12).

Tabela 4.12. Zmiany minimalnego wynagrodzenia oraz średnich wynagrodzeń w mikroprzedsiębiorstwach osób fizycznych w latach 2008–2015

Lata	Minimalne wynagrodzenie (obowiązuje od 1 stycznia każdego roku)			Średnie wynagrodzenie pracowników mikroprzedsiębiorstw osób fizycznych			Przeciętna liczba zatrudnionych w mikrofirmach osób fizycznych	
	w PLN	zmiana w PLN	zmiana w %	w PLN	zmiana w PLN	zmiana w %	w tys.	zmiana w %
2008	1 126	190	20,3%	1 422	-73	-4,9%	1 138	6,8%
2009	1 276	150	13,3%	1 585	163	11,5%	1 087	-4,5%
2010	1 317	41	3,2%	1 642	57	3,6%	1 017	-6,4%
2011	1 386	69	5,2%	1 735	93	5,7%	1 045	2,7%
2012	1 500	114	8,2%	1 831	96	5,5%	983	-5,9%
2013	1 600	100	6,7%	1 891	60	3,3%	926	-5,8%
2014	1 680	80	5,0%	1 965	74	3,9%	948	2,3%
2015	1 750	70	4,2%	2 060	95	4,8%	973	2,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych* (lata 2008–2015) oraz danych ZUS (<http://www.zus.pl/wynagrodzenie-minimalne>).

- Polskie mikroprzedsiębiorstwa, na co wskazują analizowane dane, charakteryzuje pozytywny trend rozwojowy: na przestrzeni ostatnich lat rośnie ich liczba, wartość produkcji, przychody, nakłady inwestycyjne, liczba pracujących i zatrudnionych.
- W latach 2015–2014 odnotowano istotny wzrost liczby aktywnych mikroprzedsiębiorstw (o 4% r/r).
- Zdecydowana większość z nich działa w usługach i handlu (78%), dlatego te sekcje są też najczęstszym miejscem pracy dla pracujących i zatrudnionych w mikrofirmach.
- W strukturze mikrofirm na przestrzeni lat 2009–2015 rośnie udział podmiotów najstarszych, działających na rynku 5 lub więcej lat (w 2009 r. było ich 60%, w 2015 r. – blisko 68%).
- Mikrofirmy charakteryzuje niższa przeżywalność niż pozostałe grupy wielkości przedsiębiorstw – pierwszy rok przeżywają średnio dwie trzecie z nich, ich sytuacja w kolejnych latach działalności jest trudniejsza niż pozostałych podmiotów. Dla porównania w przypadku firm funkcjonujących na rynku 5 lat (powstałych w 2011 r. i działających w 2015 r.) prawie wszystkie małe, średnie i wszystkie duże przedsiębiorstwa, które działały w roku 2015, przetrwały do roku 2016, podczas gdy w przypadku mikrofirm na rynku przetrwało 84% z nich.
- Mikroprzedsiębiorstwa osób fizycznych rozwijają się szybciej niż osób prawnych – biorąc pod uwagę wzrost wartości produkcji przypadającej na jedno przedsiębiorstwo (2015 vs 2008: fizyczne – wzrost o 12,8%, prawne – spadek o 14,9%), wzrost nakładów inwestycyjnych (analogicznie wzrost o 16,2%, spadek o 85%) czy wskaźnik rentowności obrotu brutto (analogicznie spadek o 0,4%, spadek o 3,9%).
- Na przestrzeni ostatnich lat obserwujemy rosnący trend, jeżeli chodzi o liczbę pracujących i zatrudnionych w mikrofirmach. Dotyczy to także osób samozatrudnionych, których w IV kw. 2016 roku było 1,2 mln i którzy stanowili 8,1% wszystkich pracujących w polskiej gospodarce.

Wykorzystanie ICT w polskich przedsiębiorstwach

Rola ICT w firmach⁴⁸

Nowoczesne technologie dają przedsiębiorstwom niezwykle efektywne narzędzia budowania przewagi konkurencyjnej. Podmioty, które aktywnie korzystają z narzędzi cyfrowych są w stanie szybciej zwiększyć przychody i zatrudnienie, uzyskać większy zasięg działania i poziom eksportu. Cyfryzacja umożliwia firmom zwiększenie produktywności na cztery sposoby: dzięki optymalizacji procesów, rozszerzeniu rynku zbytu, innowacyjnym produktom oraz bardziej efektywnemu wykorzystaniu kapitału ludzkiego⁴⁹.

Wdrażanie nowych, nieustannie doskonalonych rozwiązań ICT przekłada się bezpośrednio na przyjęcie przez firmy konkretnej biznesowej optyki. Z badań Konfederacji Lewiatan⁵⁰ wynika, że „analogowe” firmy są zdecydowanie bardziej zachowawcze niż „cyfrowe”. Ich priorytetem jest przede wszystkim przetrwanie i utrzymanie się na rynku – tak zadeklarowało 69,2% badanych z tej grupy. Tymczasem wśród „cyfrowych” przedsiębiorstw przeważa nastawienie prozrostowe – w tej grupie dynamiczny rozwój jest celem nadrzędnym dla 64,8% ankietowanych przedsiębiorców.

Polska może pochwalić się jedną z najdynamiczniej rozwijających się gospodarek w Unii Europejskiej. Niestety cechą rodzimego rynku jest niski poziom cyfryzacji. Według wskaźnika gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego za 2017 r. (Digital Economy and Society Index, DESI) Polska zajmuje 23. miejsce w grupie 28 państw członkowskich UE. Postęp osiągnięty przez Polskę był umiarkowany w porównaniu z wynikiem DESI 2016 (24. miejsce). Chociaż Polska poczyniła wyraźne postępy pod względem liczby abonentów szybkiej sieci szerokopasmowej i przydziału widma, nie poprawiła jednak swojej ogólnej pozycji w dziedzinie łączności. Wpłynęły na to niski poziom zasięgu stałych łączności szerokopasmowych oraz ich powolny rozwój. W dziedzinie technologii cyfrowej Polska odnotowała

⁴⁸ W całym rozdziale dane dotyczą przedsiębiorstw o liczbie pracowników powyżej 9 osób.

⁴⁹ *Cyfrowa Polska*, McKinsey&Company, Forbes, 2016.

⁵⁰ *Monitoring kondycji sektora MŚP*, Konfederacja Lewiatan, 2015.

nieznaczną poprawę, jednak w ogólnym rankingu wypadła gorzej niż rok wcześniej. Z kolei w dziedzinie cyfrowych usług publicznych nastąpił spadek aktywności⁵¹.

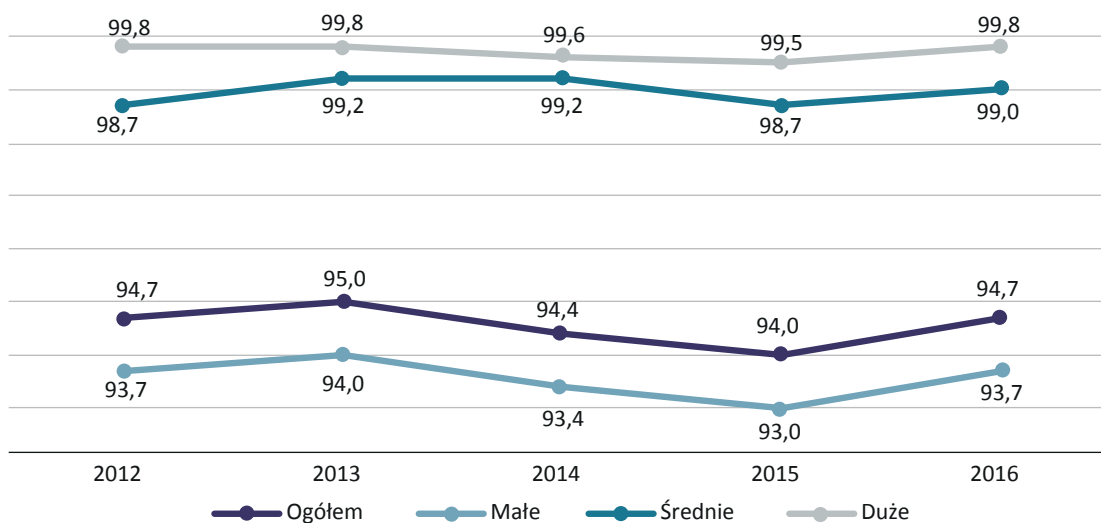
Cyfrowa gospodarka odgrywa w Europie szczególnie istotną rolę, bowiem połowa wzrostu produktywności unijnych firm jest efektem inwestycji w ICT. Większość przedsiębiorców (65%) jest przekonanych, że dzięki ICT w ciągu pięciu najbliższych lat będą mały koszty prowadzenia firm⁵². Z kolei 86% przedstawicieli rodzimych małych i średnich firm potwierdza, że technologie informatyczne pozwalają zaoszczędzić czas w pracy. Odsetek ten rośnie do 89% w przypadku handlu detalicznego, do 90% w przypadku usług finansowych i telekomunikacyjnych oraz 94% w przypadku przedstawicieli sektora usług biznesowych. W innych krajach europejskich optymizm pracowników MSP jest nieco mniejszy. Na oszczędność czasu, dzięki technologiom, wskazuje 71% Niemców i Finów oraz 82% Czechów i Norwegów⁵³.

Wyposażenie przedsiębiorstw w komputery⁵⁴

Wskaźnik obrazujący wykorzystanie komputerów w firmach utrzymuje się na zbliżonym i niezmiennie wysokim poziomie. W 2016 r. odsetek przedsiębiorstw stosujących komputery wyniósł 94,7%. W ostatnich kilku latach najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano wśród przedsiębiorstw dużych – niemal 100%. W pozostałych klasach wielkości odsetek firm wykorzystujących komputery przekroczył 90%.

Wykres 5.1. Przedsiębiorstwa wykorzystujące komputery według klas wielkości w 2016 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

⁵¹ *Sprawozdanie z postępów Europy w zakresie cyfryzacji za 2017 r. (EDPR), profil krajowy Polski*, Komisja Europejska, 2017.

⁵² *Czas na przyspieszenie. Cyfryzacja Polski*, Polityka Insight, 2016.

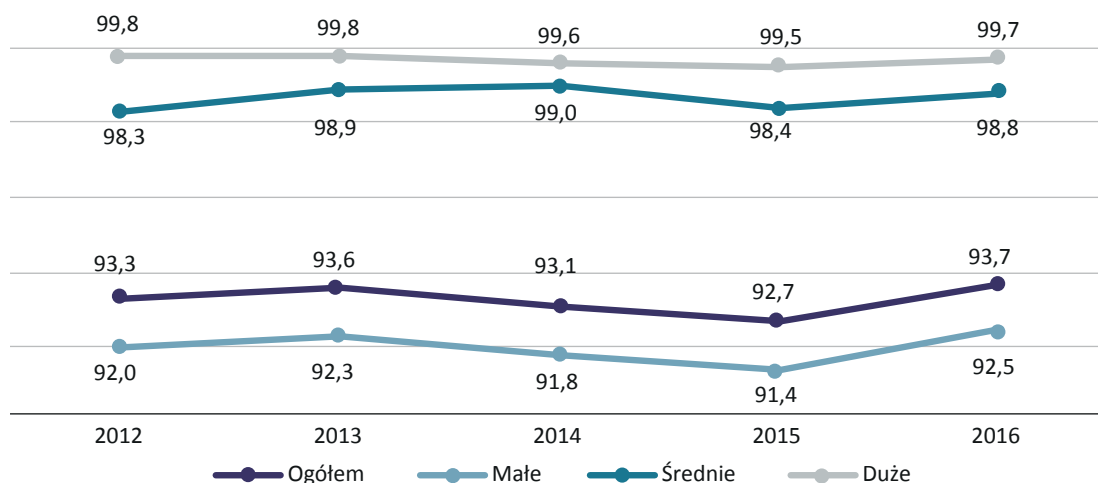
⁵³ *Nowoczesne IT w MŚP 2017*, Microsoft, 2017.

⁵⁴ Komputery stacjonarne i komputery przenośne (laptopy, notebooki, netbooki) i inne urządzenia przenośne takie jak smartfony, PDA.

Dostęp do Internetu w przedsiębiorstwach

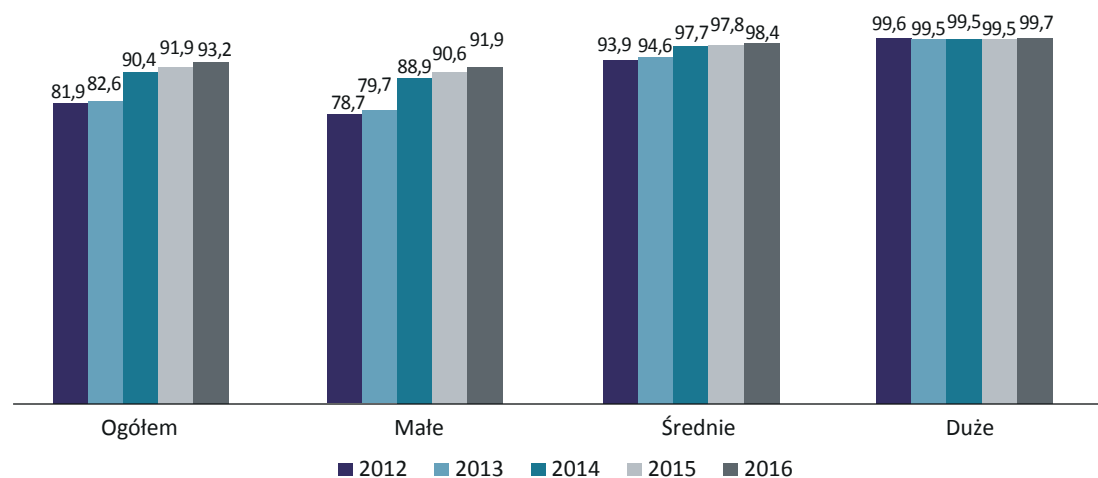
W latach 2012–2016 odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu w skali całego kraju przekroczył 90%. Świadczy to o świadomości firm z korzyści, jakie daje połączenie z siecią globalną. Wśród przedsiębiorstw dużych wskaźnik dostępu oscylował w granicach 100%. Przedsiębiorstwa małe były najslabiej wyposażone zarówno w komputery, jak i w dostęp do Internetu. W 2016 r. udział podmiotów posiadających dostęp do Internetu wyniósł 93,7%. Wzrósł on nieznacznie w ciągu ostatnich pięciu lat (w 2012 r. wynosił 93,3%). Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w przedsiębiorstwach dużych (99,7%). Dostępność łączy szerokopasmowych jest powszechna i wyróżnia się tendencją wzrostową we wszystkich klasach wielkości (wykres 5.3). W 2016 r. 93,2% przedsiębiorstw łączyło się z Internetem poprzez łącze szerokopasmowe (wzrost w stosunku do poprzedniego roku o 1,3 p.p.).

Wykres 5.2. Przedsiębiorstwa posiadające dostęp do Internetu według klas wielkości w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

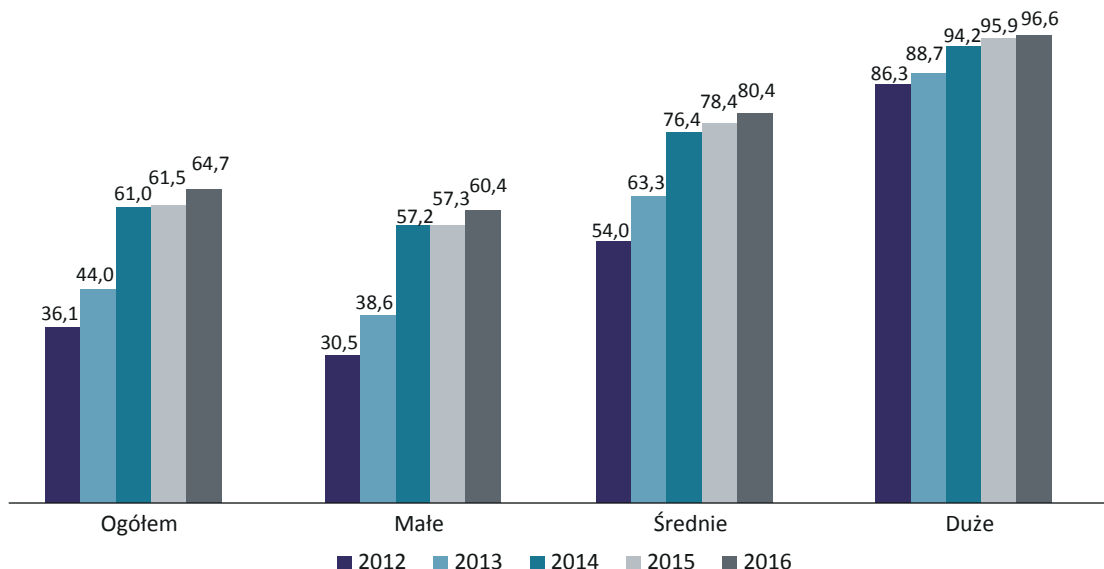
Wykres 5.3. Dostęp do Internetu przez łącza szerokopasmowe w przedsiębiorstwach według klas wielkości w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

Systematycznie rośnie odsetek firm korzystających z Internetu mobilnego, umożliwiającego zdalny dostęp do sieci. W 2016 r. 64,7% podmiotów wykorzystywało mobilne łącze szerokopasmowe (wzrost w stosunku do poprzedniego roku o 3,2 p.p.). W 2016 r. mobilnym dostępem dysponowało 96,6% dużych przedsiębiorstw. Na tym tle niekorzystnie prezentują się przedsiębiorstwa małe, z których tylko 6 na 10 posiada mobilny dostęp.

Wykres 5.4. Mobilny dostęp do Internetu w przedsiębiorstwach według klas wielkości w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

Pracownicy korzystający z komputerów

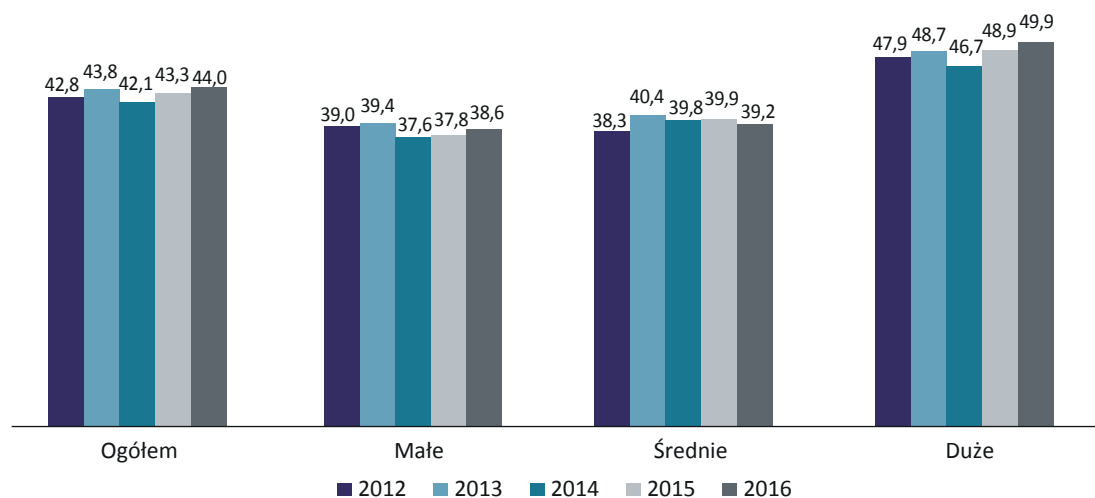
W 2016 r. odnotowano wzrost do 44% odsetka pracowników korzystających z komputerów (43,3% w 2015 r.). Do 39% wzrósł odsetek pracowników posiadających komputery z dostępem do Internetu. Co drugi pracownik dużego przedsiębiorstwa wyposażony był w służbowy komputer, który na ogół był podłączony do Internetu.

Odsetek pracowników korzystających w pracy z komputera jest uzależniony od rodzaju prowadzonej przez firmy działalności. Najwyższy wskaźnik występuje w podmiotach prowadzących *Działalność związaną z informacją i komunikacją*, *Działalność finansową i ubezpieczeniową* oraz w firmach zajmujących się *Działalnością profesjonalną, naukową i techniczną*. Najrzadziej wyposażeni w komputery są pracownicy przedsiębiorstw z sekcji *Zakwaterowanie i gastronomia*, *Budownictwo* oraz *Administrowanie i działalność wspierająca*. W tych grupach zaledwie co czwarty pracownik wykorzystywał w swojej pracy taki sprzęt.

Korzystanie z technologii umożliwia budowę efektywniejszych struktur obsługi klienta w oparciu o rozproszone geograficznie sieci przedstawicielstw. Technologie okazują się również istotnym elementem motywacji pracowników, pozwalając nie tylko utrzymać, ale również pozyskać nowe talenty z rynku pracy. Dają szczególne korzyści właśnie w obszarze komunikacji wewnętrznej i zapewniają większą satysfakcję z pracy⁵⁵.

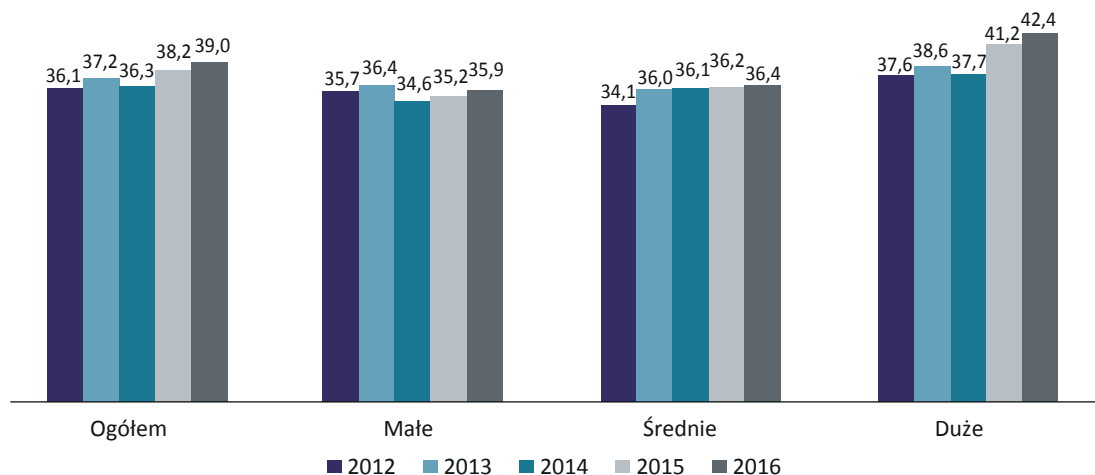
⁵⁵ *Nowoczesne IT w MŚP 2017*, Microsoft, 2017.

Wykres 5.5. Pracownicy wykorzystujący komputery w przedsiębiorstwach według klas wielkości w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

Wykres 5.6. Pracownicy wykorzystujący komputery z dostępem do Internetu w przedsiębiorstwach według klas wielkości w 2016 r.

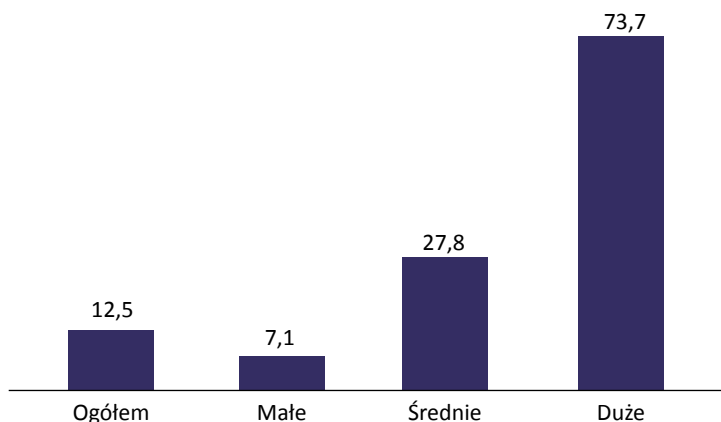
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

Specjaliści ICT

W 2016 r. w porównaniu z rokiem poprzednim odsetek firm, które zatrudniały lub próbowały zatrudnić pracowników na stanowiska wymagające specjalistycznych umiejętności w dziedzinie ICT, wzrósł o 0,5 p.p.

Wielu przedsiębiorców, zwłaszcza małych i średnich, nie docenia korzyści płynących z zatrudniania kompetentnych cyfrowo pracowników. Natomiast ci, którzy są świadomi znaczenia technologii cyfrowych dla prowadzenia konkurencyjnego biznesu, mają problem z rekrutacją odpowiedniego personelu. Z tego względu coraz większą popularnością cieszy się outsourcing usług IT, szczególnie wśród małych i średnich firm. Zarządzający firmami dostrzegają też, że znacznie bardziej opłacalne jest nawiązanie współpracy z jednym wyspecjalizowanym i doświadczonym dostawcą zewnętrznym niż rozwijanie własnego działu IT.

Wykres 5.7. Przedsiębiorstwa zatrudniające osoby posiadające specjalistyczne umiejętności w dziedzinie ICT według klas wielkości w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

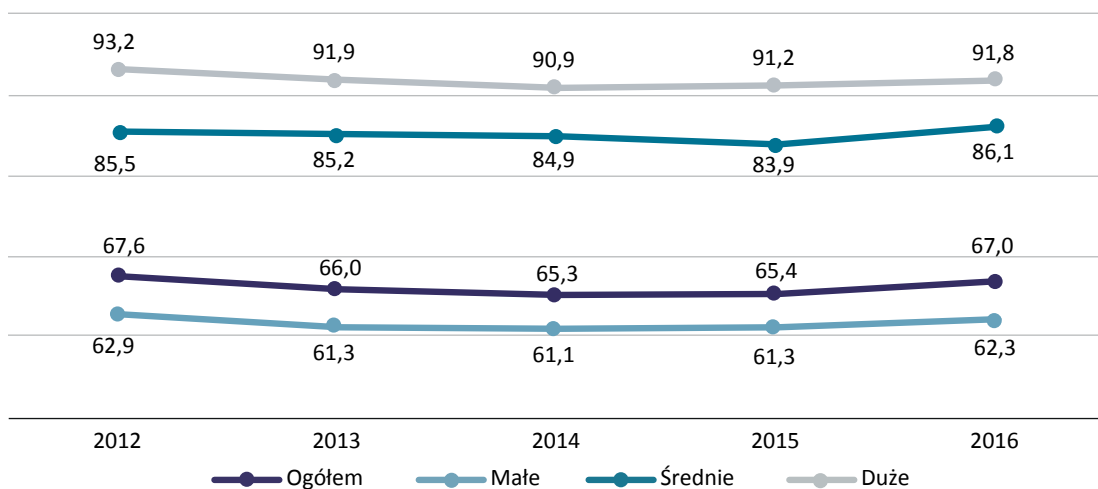
W przedsiębiorstwach zatrudniających specjalistów ICT osobą odpowiedzialną za informatykę jest częściej współpracownik zewnętrzny – freelancer (55%). Pozostałe 45% firm zatrudnia pracownika na etacie. Co istotne, wśród firm współpracujących z freelanceraми jedynie 45% deklaruje, że przed rozpoczęciem współpracy podpisuje umowę z klauzulą o poufności⁵⁶.

Strona internetowa

W dobie powszechnego dostępu do Internetu z każdym rokiem coraz więcej przedsiębiorstw postrzega swoją stronę internetową jako narzędzie marketingowe. W 2016 r. własną stronę www posiadało 67% przedsiębiorstw. Liderem pod tym względem były firmy duże (91,8%). Najstąbiej wypadły firmy małe (62,3%). Odsetek firm posiadających stronę internetową jest stały od 5 lat i oscyluje w granicach 67% (67,6% w 2012 r. i 67,0% w 2016 r.).

Wykres 5.8. Przedsiębiorstwa posiadające własną stronę internetową według klas wielkości w 2016 r.

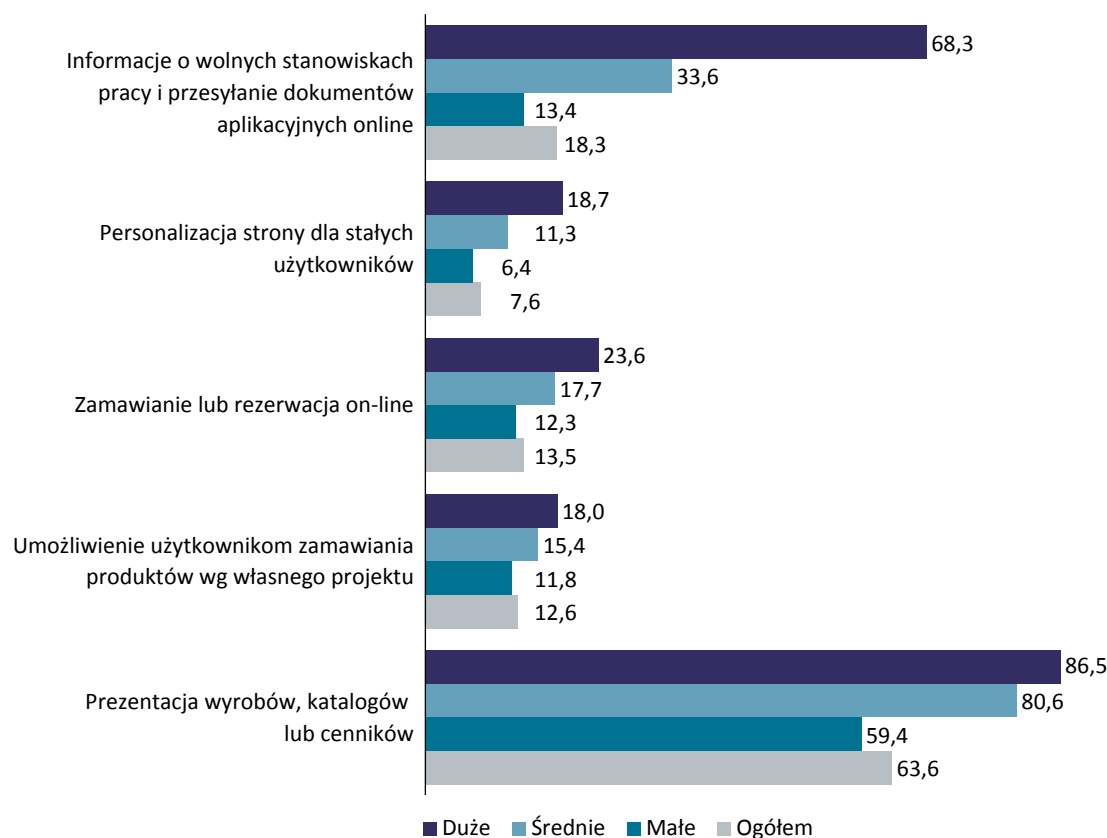
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

⁵⁶ Orange Insights: *Czyli jak wygląda informatyzacja w małych i średnich firmach w Polsce*, Orange Polska, 2015.

Do najczęściej wykorzystywanej funkcji strony internetowej należy prezentacja wyrobów, katalogów lub cenników produktów bądź usług przedsiębiorstwa. W 2016 r. z tej funkcji strony korzystało 63,6% firm w Polsce. Firmowe strony umożliwiają również składanie zamówień i sprawdzanie stanu ich realizacji on-line. Kolejną chętnie stosowaną funkcją strony, udostępnianą przez blisko 70% przedsiębiorstw dużych, jest zamieszczanie informacji o wolnych stanowiskach pracy i możliwość przesyłania dokumentów aplikacyjnych on-line. Do najrzadziej używanych w przedsiębiorstwach funkcji strony należy jej personalizacja (7,6%). Z kolei najczęściej wykorzystywanymi kanałami komunikacji w relacjach z klientami są, poza telefonem (82%), poczta elektroniczna (91%), własna strona internetowa (80%) oraz serwisy społecznościowe (46%)⁵⁷.

Wykres 5.9. Przeznaczenie stron internetowych w przedsiębiorstwach w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS *Spółczesność informacyjna w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

Media społecznościowe

Social media stają się coraz częściej głównym kanałem utrzymywania relacji z klientami. Niektóre przedsiębiorstwa rezygnują z kontaktu telefonicznego na rzecz poczty elektronicznej lub portali społecznościowych. Wzrost popularności tych ostatnich sprawił, że są coraz chętniej wykorzystywane przez firmy do promowania produktów i marek. Pozwala to na stworzenie grupy lojalnych klientów i skuteczne pozyskiwanie nowych. Komunikując się w social mediach firmy

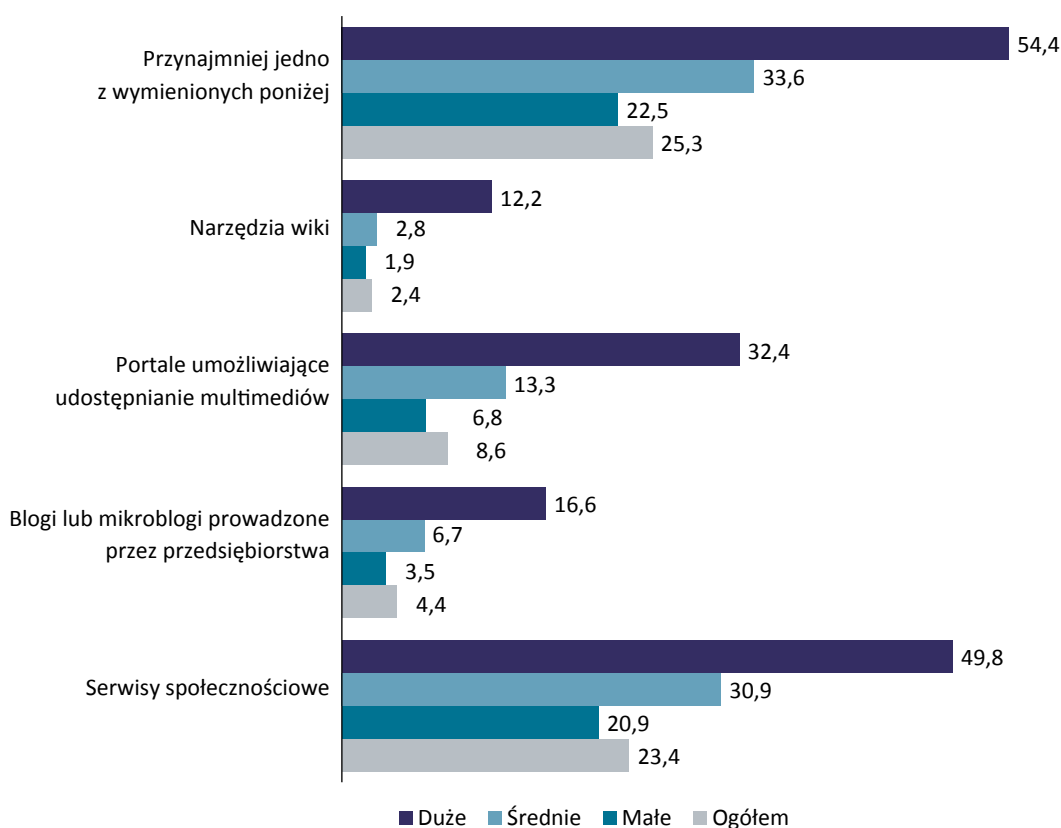
⁵⁷ *Biznes w sieci. Cyfrowe narzędzia przedsiębiorczości*, IAB Polska, Ministerstwo Rozwoju, PwC, 2016.

zachęcają klientów do dzielenia się pomysłami, które potem mogą wykorzystać w pracach nad tworzeniem lub rozwojem produktów i usług. Coraz częściej media społecznościowe bywają wykorzystywane w trakcie rekrutacji pracowników. Z powodzeniem stają się także narzędziem służącym usprawnieniu komunikacji wewnątrz firmy, umożliwiając wymianę wiedzy, opinii i pomysłów pracowników.

Ponad jedna czwarta przedsiębiorstw w Polsce w 2016 r. korzystała przynajmniej z jednego z mediów społecznościowych. W porównaniu z rokiem poprzednim odsetek tych podmiotów wzrósł o 3,1 p.p. W większości przypadków wykorzystywane są serwisy społecznościowe, w mniejszym stopniu blogi i portale umożliwiające udostępnianie multimediów.

Uwzględniając klasę wielkości, najchętniej z mediów społecznościowych korzystały firmy duże (54,4%). Wynika to m.in. z większej świadomości, zatrudniania specjalistów od komunikacji i marketingu oraz wyższych budżetów na promocję własnej oferty.

Wykres 5.10. Wykorzystanie mediów społecznościowych w przedsiębiorstwach według klasy wielkości w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

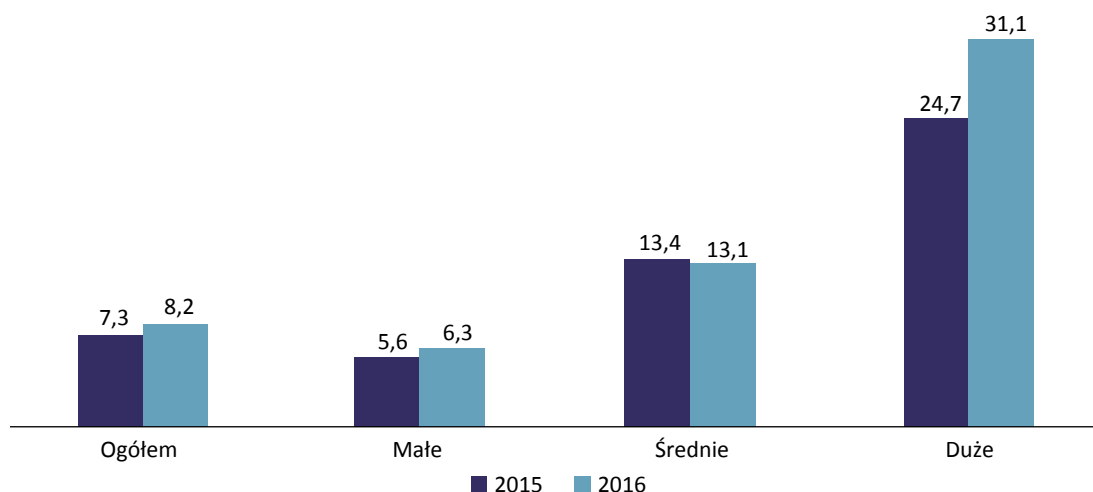

Chmura obliczeniowa

Barierę wejścia w systemy obniża zakup rozwiązań opartych o chmurę. Wszystkie usługi korzystające z wirtualnych serwerów pozwalają zmniejszyć koszty inwestycji w hardware i rozwiązania IT. Usługi w chmurze umożliwiają, szczególnie małym podmiotom, korzystanie z najnowszych rozwiązań technologicznych

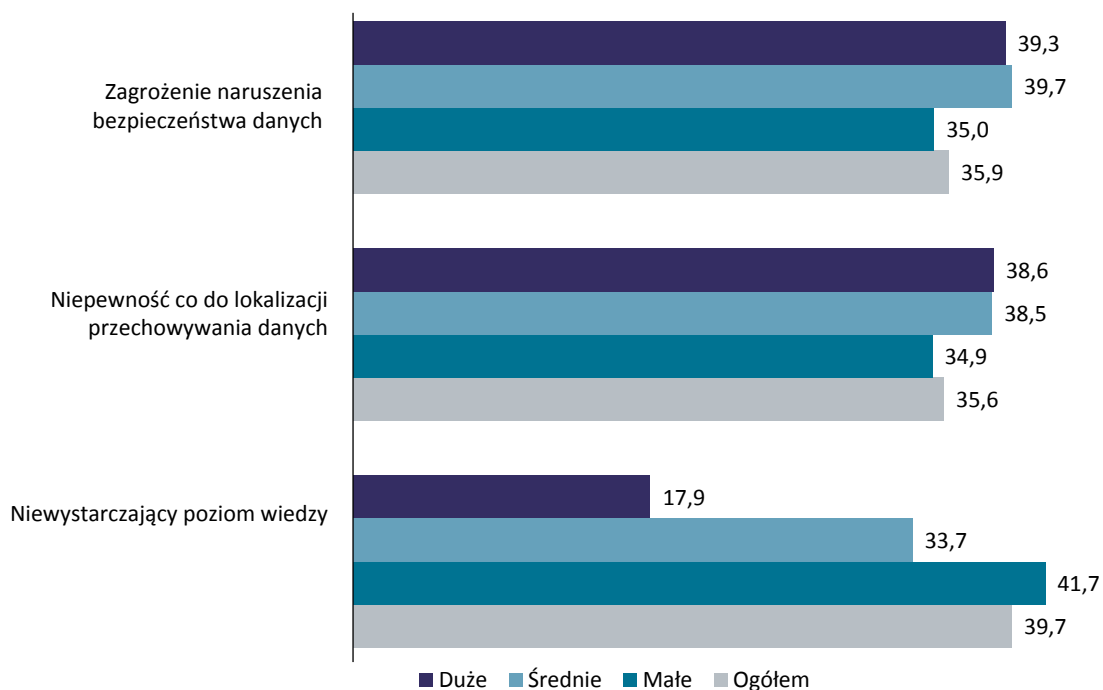
bez konieczności inwestowania dużych środków w zakup oprogramowania i infrastruktury IT, zapewniając elastyczność i optymalne wsparcie ich rozwoju⁵⁸. Wśród korzyści, jakie firma może osiągnąć dzięki wykorzystaniu usług chmury obliczeniowej, należy także wymienić mniejsze zapotrzebowanie na powierzchnię biurową i ograniczenie liczby osób zajmujących się obsługą informatyczną w firmie. W 2016 r. z usług chmury obliczeniowej korzystało 8,2% przedsiębiorstw, przy czym największą popularność zyskały wśród firm dużych (31,1%). Najmniejsze zainteresowanie tego rodzaju technologiami odnotowano w firmach małych (6,3%).

Wykres 5.11. Przedsiębiorstwa korzystające z płatnych usług w chmurze obliczeniowej według klas wielkości

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

Wykres 5.12. Przedsiębiorstwa według klas wielkości wskazujące na wybrane przyczyny niekorzystania z usług w chmurze obliczeniowej w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, GUS 2016.

⁵⁸ *Nowoczesne IT w MŚP 2017*, Microsoft, 2017.

Najczęstszą przyczyną niekorzystania przez przedsiębiorstwa z usług oferowanych w chmurze obliczeniowej był niewystarczający poziom wiedzy. Na ten rodzaj trudności najczęściej wskazywały podmioty małe (41,7%), najrzadziej – duże (17,9%).

Podsumowanie

Cyfryzacja biznesu jednoznacznie kojarzy się z pozytywnymi zmianami. Znacząco podnosi efektywność pracy, usprawnia komunikację i pracę w grupach oraz pozwala na lepszą obsługę klienta. Zmiana stylu pracy z analogowego na cyfrowy, z każdego miejsca i urzędzenia, oznacza większą sprawność i konkurencyjność firmy. W dobie totalnej digitalizacji życia brak aktywności we wdrażaniu nowych technologii to, z biznesowego punktu widzenia, działanie w dłuższej perspektywie skazane na niepowodzenie. Cyfryzacja jest obecnie najskuteczniejszym narzędziem zarządzania i wdrażania innowacji.

Zaletą zwrotu ku nowoczesnym technologiom jest wzrost efektywności pracy oraz oszczędność czasu, wynikające np. z szybszej wymiany informacji umieszczanych w chmurze. Rozwiązania cyfrowe są również pomocne w budowaniu relacji z klientem. Umożliwiają pozyskiwanie danych dotyczących oceny jakości obsługi czy poznanie preferencji zakupowych. Na ogół firmy są świadome, że coraz częściej są postrzegane przez pryzmat swojej strony internetowej, a jej brak wpływa negatywnie na wiarygodność. Niestety, statystyki pokazują, że jeszcze nie wszystkie przedsiębiorstwa dostrzegają potencjał tego kanału komunikacji.

Wciąż występuje duża dysproporcja w dyfuzji rozwiązań ICT w gospodarce. Największy potencjał tkwi w małych i średnich przedsiębiorstwach, które nie mając możliwości zatrudniania wykwalifikowanych w tym kierunku pracowników i wdrażania nowoczesnych rozwiązań, są zagrożone wykluczeniem cyfrowym.

- W 2016 r. korzystanie z komputerów zadeklarowano 94,7% przedsiębiorstw, w tym prawie wszystkie podmioty duże (99,8%). Już od kilku lat odsetek przedsiębiorstw mających dostęp do Internetu przekracza 90%.
- W 2016 r. dostęp do Internetu posiadało 93,7% badanych przedsiębiorstw; najczęściej korzystały one z łączy szerokopasmowych (93,2%), rzadziej z mobilnych łączy szerokopasmowych (64,7%). Największy wzrost dostępności do Internetu poprzez łączy szerokopasmowe odnotowano wśród przedsiębiorstw małych.
- W 2016 r. specjalistów z dziedziny ICT zatrudniało 12,5% przedsiębiorstw w Polsce, a największą aktywność w tym zakresie wykazały podmioty duże (73,7%).
- Wskaźnik przedsiębiorstw posiadających własną stronę internetową w 2016 r. wyniósł 67,0% (w porównaniu z rokiem poprzednim wzrost o 1,6 p.p.). Prawie dwie trzecie firm wykorzystywało stronę internetową w celu prezentacji katalogów wyrobów i usług.

- W 2015 r. co trzecie przedsiębiorstwo składało zamówienia przez sieci komputerowe, a co ósme otrzymywało zamówienia przez Internet.
- W 2016 r. co czwarte przedsiębiorstwo w Polsce korzystało z możliwości, jakie stwarzają media społecznościowe. W porównaniu z rokiem poprzednim odsetek tych podmiotów wzrósł o 3,1 p.p. Najczęściej z tych mediów korzystały przedsiębiorstwa o liczbie pracujących 250 osób i więcej (ponad połowa dużych przedsiębiorstw wykorzystywała media społecznościowe).
- Z usług w chmurze obliczeniowej w 2016 r. korzystała blisko jedna trzecia dużych przedsiębiorstw i tylko 6,3% małych.

Koniunktura i otoczenie biznesu 2017

Informacje o badaniu

Badanie zrealizowała Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości w ramach programu badawczego Panel Polskich Przedsiębiorstw w 2017 r. (30 maja –13 czerwca). Przeprowadzono 296 wywiadów z reprezentatywną grupą właścicieli i osób zarządzających firmami działającymi w Polsce. Badanie zostało zrealizowane przy użyciu techniki CAWI (Computer-Assisted Web Interview).

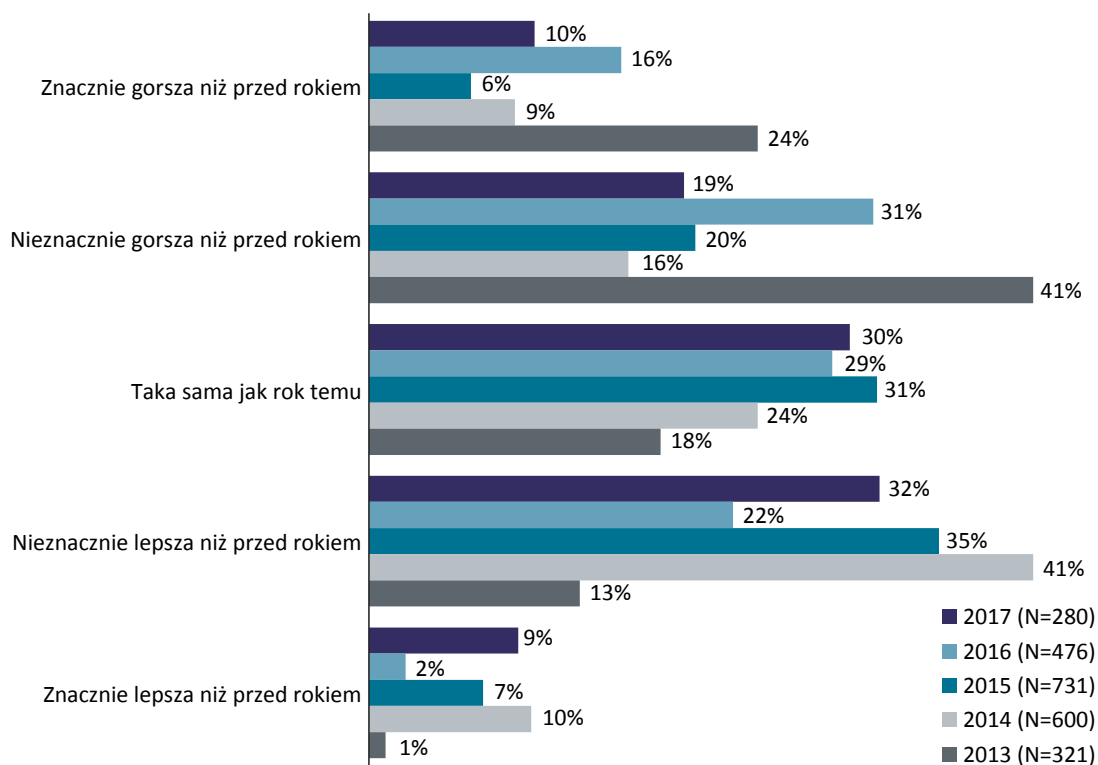
Ocena obecnej koniunktury

Koniunktura w polskiej gospodarce jest postrzegana przez badanych zdecydowanie lepiej lub lepiej niż w roku poprzednim, warto jednak zauważyć, że rok 2016 był pod tym względem nisko oceniony – w tegorocznym badaniu aż 41% respondentów uznało, że koniunktura w polskiej gospodarce jest lepsza niż przed rokiem, podczas, gdy w 2016 r. podobnie szacowało koniunkturę tylko 24% respondentów. W 2017 tylko 10% badanych miało poczucie, że koniunktura jest znacznie gorsza niż przed rokiem, zaś 19%, że jest nieznacznie gorsza. Można powiedzieć, że choć zdaniem sporej grupy, bo 30% badanych, koniunktura jest podobna do tej sprzed roku, to wciąż więcej przedsiębiorców dostrzega pozytywne zmiany w polskiej gospodarce. Jak pokazuje wykres 6.2, najwyższa średnia ocena koniunktury występuje w branży informatycznej i komunikacyjnej, istotnie gorzej oceniają obecną koniunkturę firmy z branży finansowej.

Badani bardziej krytycznie oceniali koniunkturę w swojej branży – 18% oceniało ją jako znacznie gorszą niż przed rokiem, a kolejnych 27% jako nieznacznie gorszą. Ogólnie rzecz biorąc, ocena koniunktury w branży, w której działa firma, jest jednak nieco lepsza niż przed rokiem, jeżeli patrzeć na odsetek osób pozytywnie oceniających zmiany w swojej branży. W tegorocznym badaniu 27% respondentów oceniło koniunkturę w swojej dziedzinie jako lepszą niż w 2016 r., zaś w badaniu ubiegłorocznym jedynie 19% określiło ją jako lepszą niż w roku poprzedzającym badanie. Podobnie jak w przypadku koniunktury w całej gospodarce,

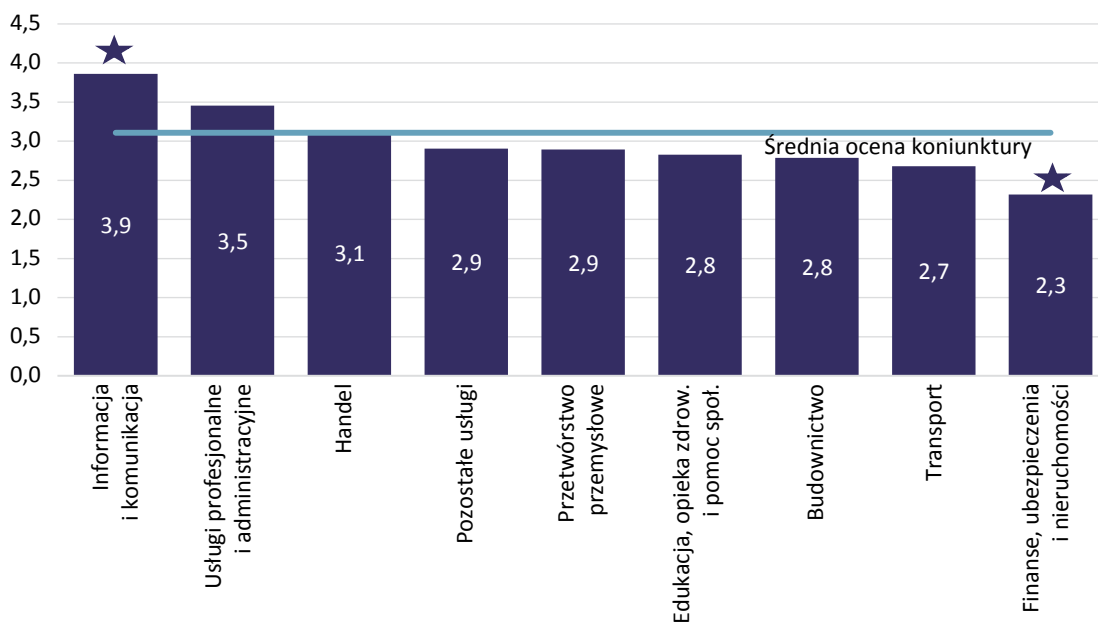
Wykres 6.1. Postrzeżenie koniunktury w gospodarce polskiej

„Jak, w porównaniu z sytuacją w czerwcu ubiegłego roku, ocenia Pan(i) obecną koniunkturę?
Obecna koniunktura w gospodarce polskiej jest...”

Wykres 6.2. Postrzeżenie koniunktury w gospodarce polskiej/sekcja PKD

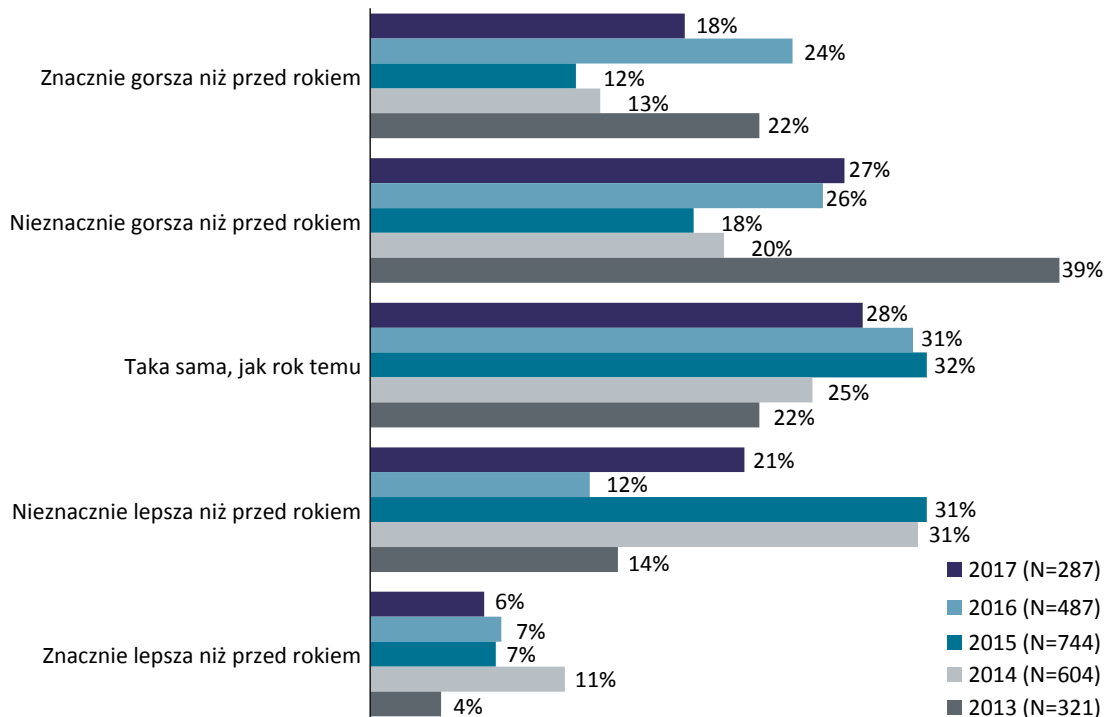
„Jak, w porównaniu z sytuacją w czerwcu ubiegłego roku, ocenia Pan(i) obecną koniunkturę?
Obecna koniunktura w gospodarce polskiej jest...”
Ocena na skali od 1 „znacznie gorsza niż w maju 2016” do 5 „znacznie lepsza niż w maju 2016”

★ Istotność statystyczna (P = 95%)

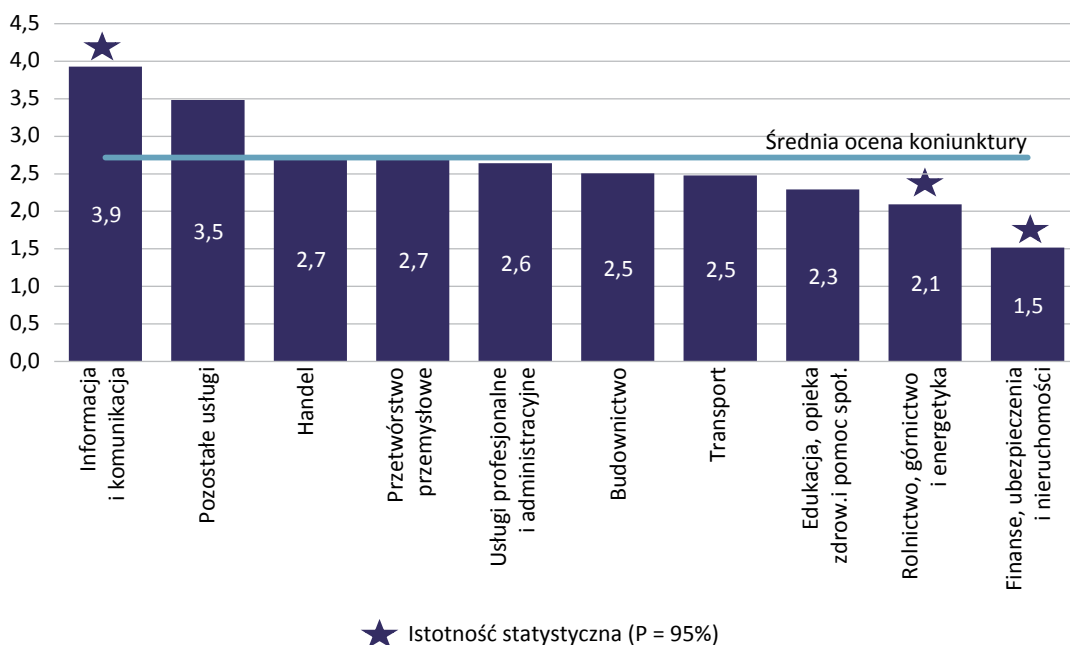
Wykres 6.3. Postrzeganie koniunktury w branży, w której działa firma

„Jak, w porównaniu z sytuacją w czerwcu ubiegłego roku, ocenia Pan(i) obecną koniunkturę?
Obecna koniunktura w branży, w której funkcjonuje Państwa firma, jest... ?”

Wykres 6.4. Postrzeganie koniunktury w branży, w której działa firma/sekcje PKD

„Jak, w porównaniu z sytuacją w czerwcu ubiegłego roku, ocenia Pan(i) obecną koniunkturę?
Obecna koniunktura w branży, w której funkcjonuje Państwa firma, jest... ?”
Ocena na skali od 1 „znacznie gorsza niż w maju 2016” do 5 „znacznie lepsza niż w maju 2016”

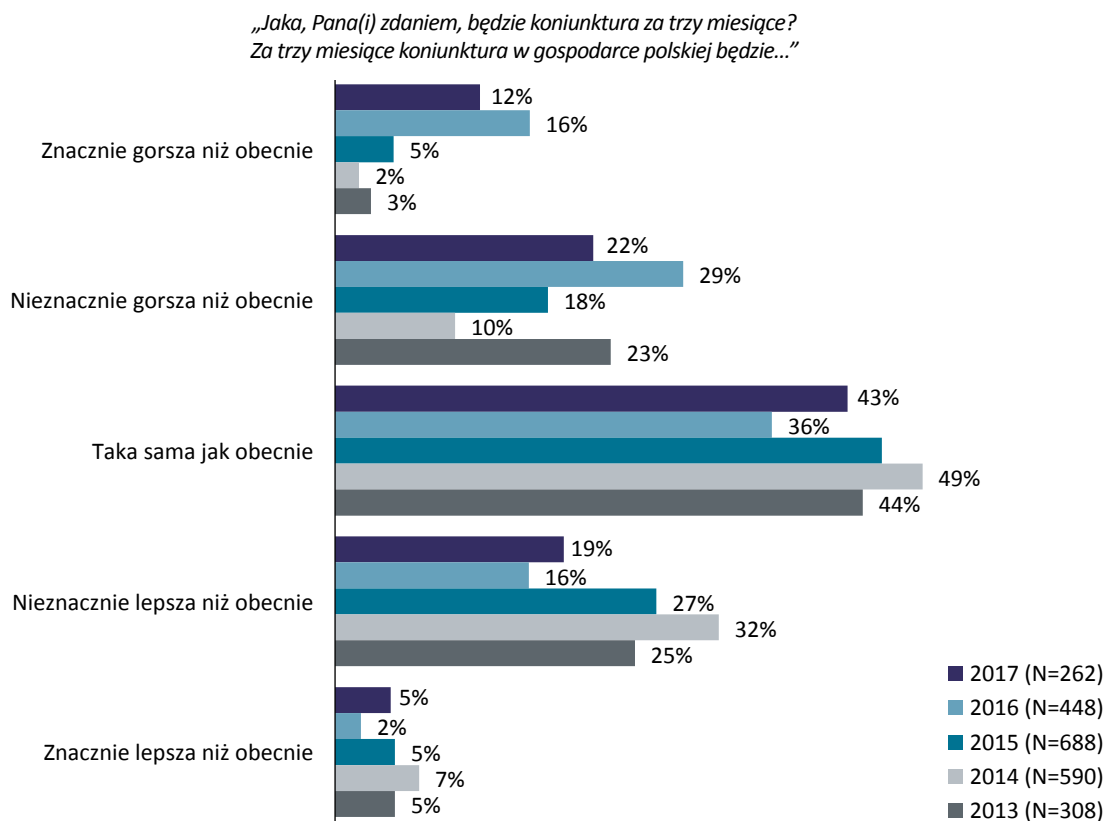

tu również należy zauważyć, że to rok 2016 był słabiej oceniony, jednak poziom ocen koniunktury w branży w 2017 roku wciąż był istotnie statystycznie niższy niż w latach 2014–2015. Istotne odsetki osób zauważających pogorszenie koniunktury przy równocześnie rosnącej grupie osób oceniających zmiany pozytywnie sugerują występowanie dużych różnic między branżami gospodarki pod względem postrzeganej koniunktury. Przemiany gospodarcze są więc z jednej strony korzystne dla pewnych branż, lecz generują również grupę przegranych przedsiębiorców, których funkcjonowanie jest utrudnione. Podobnie jak w przypadku oceny koniunktury w gospodarce, również w przypadku oceny koniunktury w branży najwyższe ceny przyznali przedstawiciele firm informatycznych i zajmujących się komunikacją, najniżej oceniają zaś obecną koniunkturę w branży firmy z sektora finansowego.

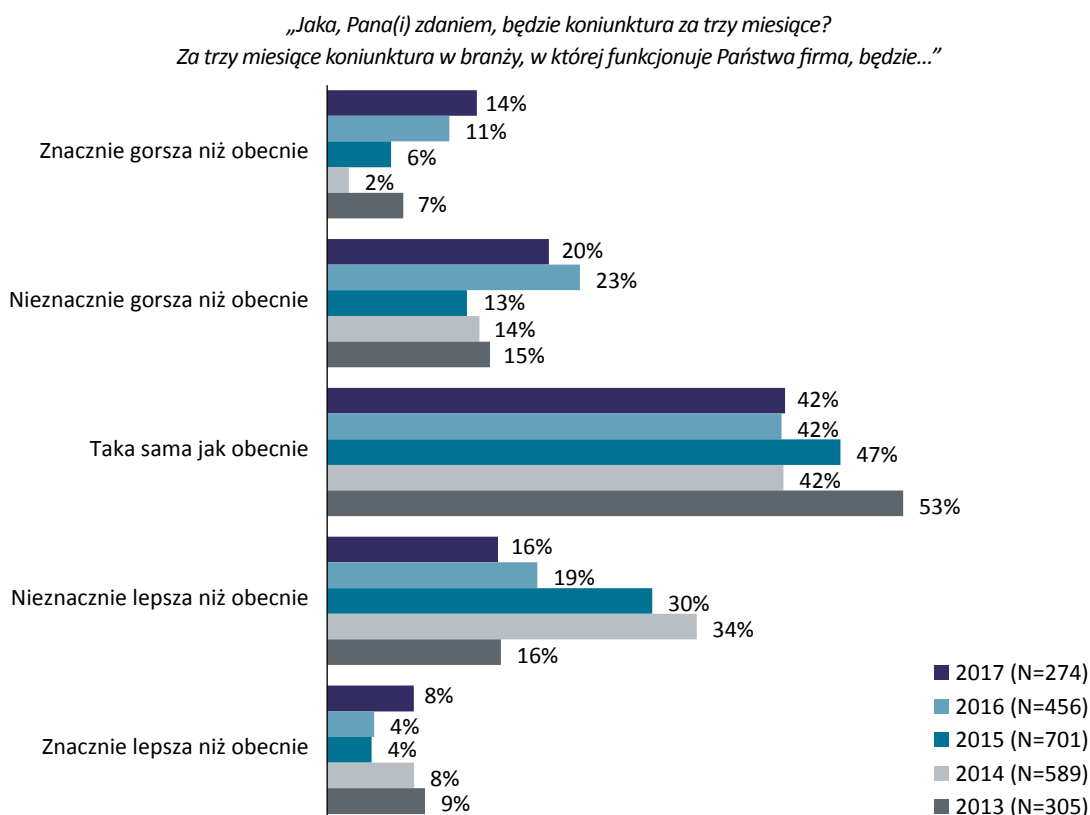
Ocena przyszłej koniunktury

Na pytanie o najbliższą przyszłość polskiej gospodarki jedynie co czwarty badany odpowiada, że spodziewa się poprawy koniunktury w ciągu najbliższych trzech miesięcy. Aż jedna trzecia badanych oczekuje natomiast pogorszenia koniunktury. Przeważają badani oczekujący utrzymania się obecnej sytuacji w polskiej gospodarce w kolejnym kwartale (43%). Warto zauważyć, że choć w 2017 r. istotnie spadł odsetek pesymistów wśród badanych w stosunku do roku 2016 r. (spadek z 45% do 34%), to w latach 2015 i 2014 panował wyższy optymizm względem przyszłej koniunktury w gospodarce kraju.

Wykres 6.5. Postrzeganie przyszłej koniunktury w gospodarce polskiej

Wykres 6.6. Postrzeganie przyszłej koniunktury w branży, w której działa firma

Jednak już pod względem oceny poprawy koniunktury w branży, w której działa badana firma, tegoroczny pomiar pokazuje najniższy poziom optymizmu od 2013 roku. Aż 14% badanych uważało, że koniunktura w ich branży znacząco się pogorszy – nawet w (pod wszystkimi omawianymi do tej pory względami) słabszym roku 2016 podobny pogląd głosiło tylko 11% badanych. Wiarę w to, że koniunktura w branży polepszy się w ciągu najbliższych 3 miesięcy, pokłada 24% badanych, podczas gdy w roku 2016 stwierdziło tak 23% badanych. Ocena koniunktury w branży, w której działają badani, jest więc nieco bardziej pesymistyczna niż ocena koniunktury gospodarczej w skali całego kraju.

Determinanty oceny koniunktury

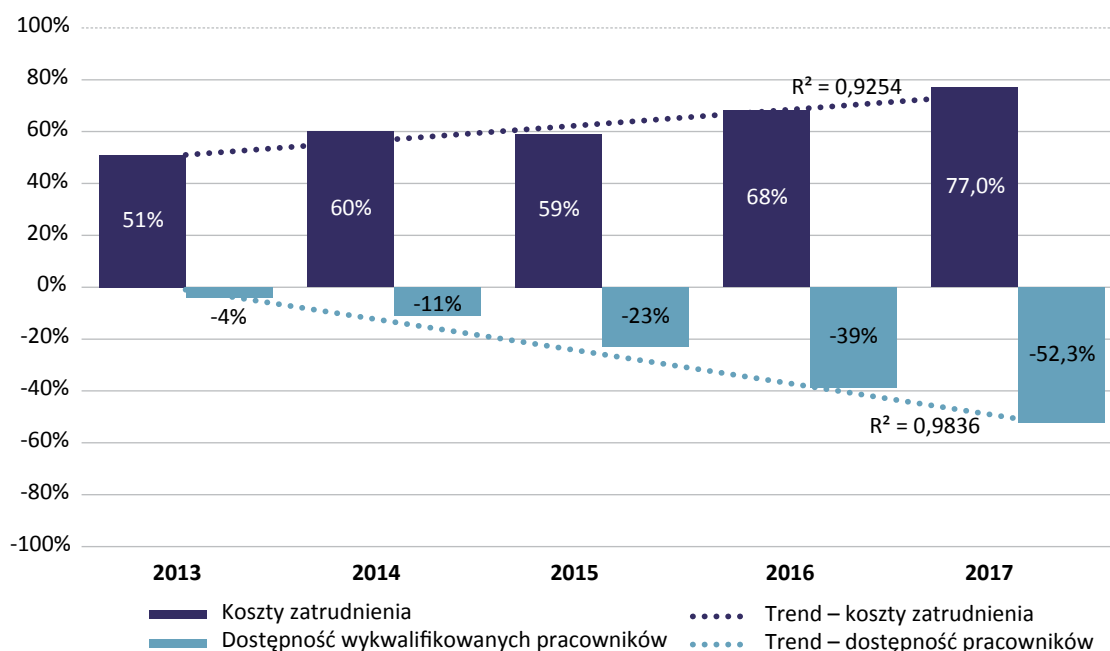
Z czego wynikają zmiany w postrzeganiu koniunktury? Odpowiedzi mogą dostarczać analizy dotyczące podaży pracowników, kosztów oraz popytu na wyroby firm. Jak pokazuje wykres 6.7, zdaniem badanych z roku na rok rosną koszty pracy: w 2013 roku przewaga tych, którzy uważali, że koszty pracy rosną nad tymi, którzy uważali, że koszty pracy maleją, wynosiła 51%. W 2014 i 2015 roku przewaga ta oscylowała na poziomie 59%–60%, by wzrosnąć do 68% w roku 2016. Analiza pokazuje jednak, że w 2017 przewaga tych, którzy uważają, że koszty zatrudnienia wzrosły (78%) nad tymi, którzy uważali, że koszty zatrudnienia spadły (1%), wyniosła 77%. W 2017 roku aż 43% badanych stwierdziło, że koszty te wzrosły „znacznie” w porównaniu z sytuacją sprzed pół roku. Wśród przedstawicieli firm średniej wielkości odsetek ten wyniósł nawet 55%. Widać więc, że zmiany w poziomie kosztów pracy dotyczą wszystkich przedsiębiorców,

ale bardziej dojmujące są w grupie średnich firm. Zdaniem badanych, w ciągu pierwszego półrocza 2017 znacznie spadła również dostępność wykwalifikowanych pracowników. W 2013 przewaga tych, którzy uważali, że takich pracowników brakuje nad tymi, którzy uważali przeciwnie, wyniosła tylko 4%. W 2017 roku już ponad połowa badanych (52%) twierdziła, że dostępność wykwalifikowanych pracowników pogarsza się. W firmach małych, średnich i dużych odsetek respondentów, którzy twierdzili, że dostępność wykwalifikowanych pracowników spadła (nieznacznie lub wyraźnie), wyniosła średnio ponad 70%. Nieco mniejsze problemy ze zdobyciem wykwalifikowanego personelu mają więc największe firmy na rynku.

Wykres 6.7. Koszty pracy i dostępność wykwalifikowanych pracowników

„W jaki sposób, w ciągu ostatnich sześciu miesięcy, zmieniły się poniższe parametry?”

Wykres przedstawia różnice między osobami, które zgadzały się ze stwierdzeniem i tymi, które się z nim nie zgadzały. Wartości dodatnie oznaczają przewagę zgadzających się, zaś wartości ujemne – przewagę niezgadzających się z danym stwierdzeniem.

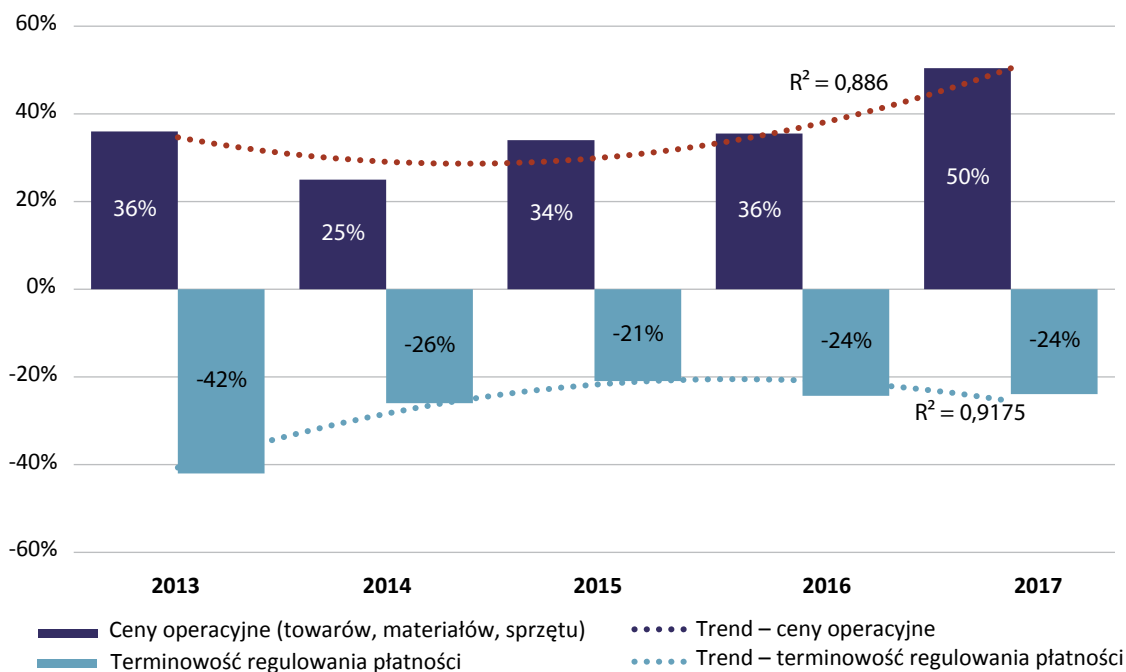

Kondycję polskich przedsiębiorstw pogarsza również kwestia cen operacyjnych: w 2017 roku przewaga respondentów, którzy twierdzili, że ceny towarów, materiałów i usług potrzebnych do działania firmy wzrosły (nad tymi, którzy twierdzili, że spadły) wyniosła 50% (zaś w średnich przedsiębiorstwach przewaga ta sięgnęła blisko 70%). Jeśli wierzyć linii trendu, to wzrost cen operacyjnych, obserwowany od 2014 roku będzie się utrzymywał. Ustabilizowała się natomiast kwestia terminowości regulowania płatności – co prawda przewaga tych respondentów, którzy twierdzą, że kontrahenci spóźniają się z płatnościami nad tymi, którzy twierdzą, że regulują je na czas, wciąż jest znaczna (24%), to jednak nie zmieniła się od zeszłego roku i utrzymuje na względnie stabilnym poziomie (poniżej 30%) od 2014 roku.

Wykres 6.8. Ceny operacyjne i terminowość regulowania płatności przez kontrahentów

„W jaki sposób, w ciągu ostatnich sześciu miesięcy, zmieniły się poniższe parametry?”

Wykres przedstawia różnice między osobami, które zgadzały się ze stwierdzeniem i tymi, które się z nim nie zgadzały. Wartości dodatnie oznaczają przewagę zgadzających się, zaś wartości ujemne – przewagę niezgadzających się z danym stwierdzeniem.

Jeśli chodzi o popyt na produkty i usługi oraz dostępność kredytów, to odsetki respondentów mających przeciwstawne zdania wyzerował się w 2017 roku. Oznacza to, że odsetek osób twierdzących, że dostępność kredytów wzrosła, zrównał się z odsetkiem tych, którzy stwierdzili, że dostępność ta spadła oraz że odsetek tych, którzy uważają, że popyt na ich usługi się zwiększył – wyrównał się z odsetkiem tych, którzy uważają, że wręcz przeciwnie, spadł. Po gorszym pod tym względem roku 2016 (w którym przewaga pesymistów nad optymistami wynosiła 12%–15%) to dobra wiadomość, choć otrzymane wyniki nie dorównują poziomowi z lat 2014–2015.

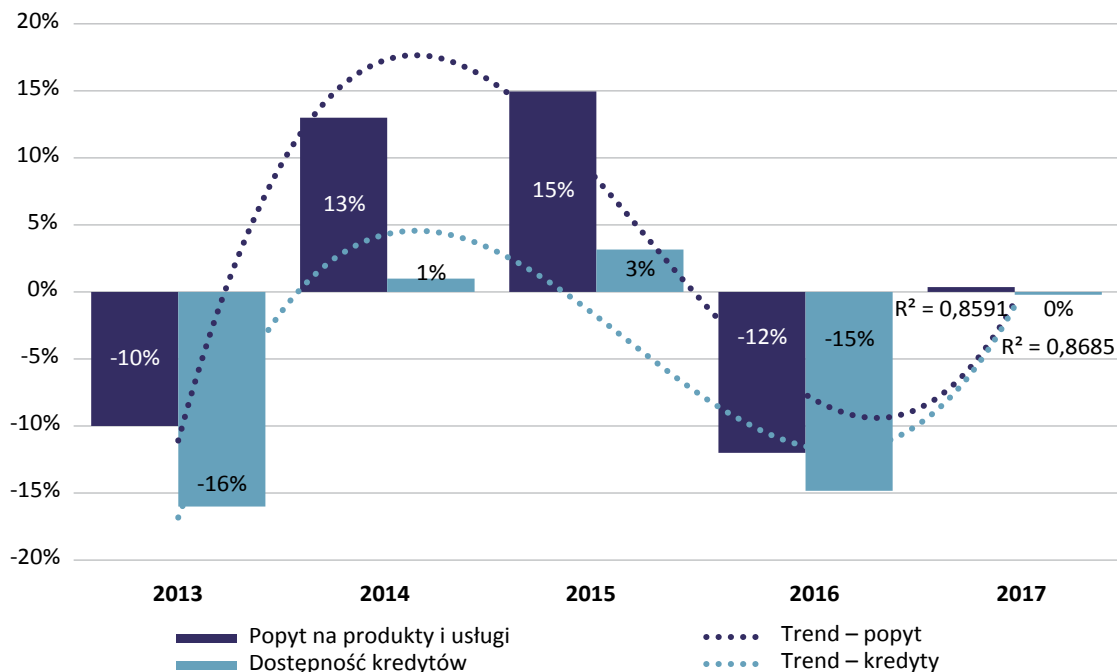
Czy jednak tylko te czynniki mają wpływ na postrzeganie koniunktury? Na podstawie analizy regresji logistycznej wyłoniono elementy, które mają istotny wpływ na postrzeganie obecnej i przyszłej koniunktury w gospodarce oraz branży.

Na zielono zaznaczono w tabeli 6.1 te elementy, które według badanych w 2017 roku uległy poprawie w stosunku do roku 2016, na czerwono te elementy, które w 2017 roku zostały ocenione niżej, zaś na szaro te, które nie uległy zmianom. Jak widać, jedynie zmiany popytu na towary i usługi oceniane były pozytywnie, jest to jednak element, który – choć obecny w każdym modelu regresji – w każdym z nich ma najmniejsze znaczenie na tle innych ocenianych czynników. Prezentowana tabela regresji zawiera współczynniki mówiące o sile powiązania poszczególnych elementów (takich jak popyt na towary czy koszty zatrudnienia) ze wskaźnikami koniunktury. Im wyższa wartość procentowa, tym bardziej dany element wpływa na postrzeganie koniunktury. Elementy nieistotnie wpływające na postrzeganie danego rodzaju koniunktury zaznaczono w tabeli jako „–”.

Wykres 6.9. Popyt na usługi i towary oraz dostępność kredytów

„W jaki sposób, w ciągu ostatnich sześciu miesięcy, zmieniły się poniższe parametry?”

Wykres przedstawia różnice między osobami, które zgadzały się ze stwierdzeniem i tymi, które się z nim nie zgadzały. Wartości dodatnie oznaczają przewagę zgadzających się, zaś wartości ujemne – przewagę niezgadzających się z danym stwierdzeniem.

Tabela 6.1. Elementy istotnie statystycznie powiązane z postrzeganiem koniunktury⁵⁹

	Obecna koniunktura w gospodarce	Obecna koniunktura w branży	Przyszła koniunktura w gospodarce	Przyszła koniunktura w branży
Nagelkerke R2	0,56	0,56	0,69	0,67
Popyt na towary/wyroby/ usługi firmy	3,0%	3,9%	0,3%	0,9%
Ceny towarów, materiałów, sprzętu potrzebnych w Państwa działalności	73,5%	–	15,6%	25,8%
Koszty zatrudnienia	–	96,1%	–	35,7%
Dostępność wykwalifikowanych pracowników	–	–	82,1%	–
Terminowość regulowania płatności przez kontrahentów Państwa firmy	–	–	–	37,7%
Dostępność wykwalifikowanych pracowników ORAZ Koszty zatrudnienia	23,4%	–	2,1%	–

⁵⁹ W tabeli przedstawiono przeprocentowane do 100% współczynniki β pochodzące z modelu regresji logistycznej.

Analiza regresji pokazuje również, że postrzeganie obecnej koniunktury w gospodarce jest silnie uzależnione od cen operacyjnych. Na ten element wpływa także interakcja między dostępnością wykwalifikowanych pracowników oraz kosztami zatrudnienia⁶⁰. Postrzeganie obecnej koniunktury w branży zależy przede wszystkim od zmian postrzeganych kosztów zatrudnienia. Na ocenę przyszłej koniunktury silnie wpływa również dostępność wykwalifikowanych pracowników, zaś na ocenę przyszłej koniunktury w branży w mniejszym stopniu niż przed rokiem przekłada się postrzeganie przez badanych przedsiębiorców cen towarów i kosztów zatrudnienia oraz terminowości regulowania zobowiązań przez kontrahentów.

Konkurencyjność polskich firm

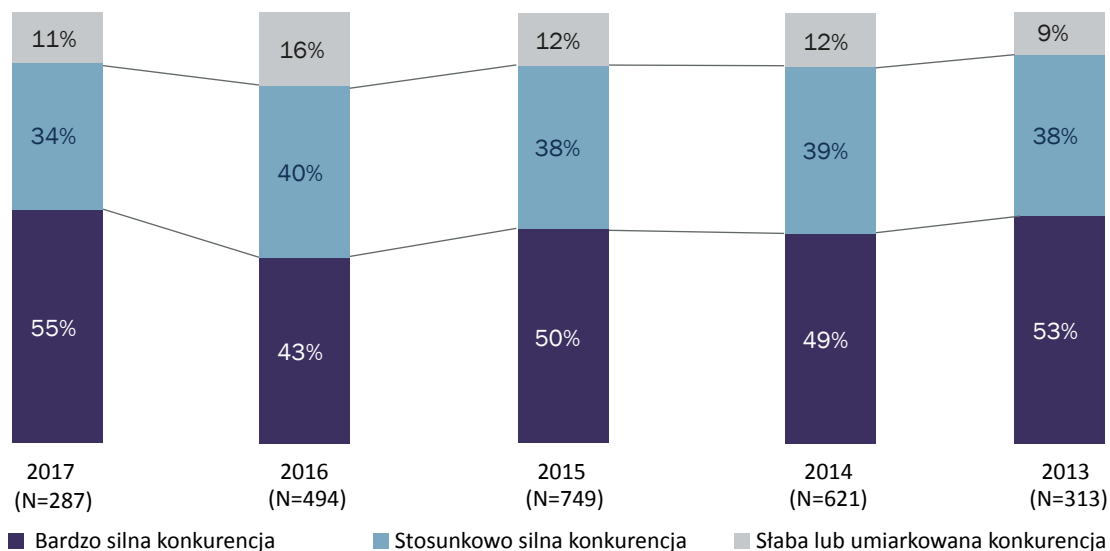
Ponad połowa badanych (55%) przyznała, że na rynku, na którym działają, panuje bardzo silna konkurencja. Poczucie silnej konkurencji w branży było znacznie wyższe niż przed rokiem, gdy w podobny sposób odpowiedziało jedynie 43% badanych. W 2017 roku co trzeci badany określił konkurencję jako stosunkowo silną, a tylko 11% jako słabą lub umiarkowaną.

Jednocześnie, od 2014, z roku na rok spada odsetek przedstawicieli firm, którzy określają konkurencję jako „nieuczciwą” – w 2017 r. z przypadkami nieuczciwości konkurentów zetknęło się 35%, czyli o 13% mniej niż w latach 2016 i 2015.

Stosunkowo nisko oceniono również stopień zagrożenia ze strony nieuczciwej konkurencji – w 2017 r. 27% badanych, którzy się z nią zetknęli, stwierdziło, że zaobserwowane nieuczciwe praktyki innych firm w dużym stopniu zagrażały interesom ich firmy (w 2016 roku analogiczny odsetek wyniósł 35%).

Wykres 6.10. Siła konkurencji

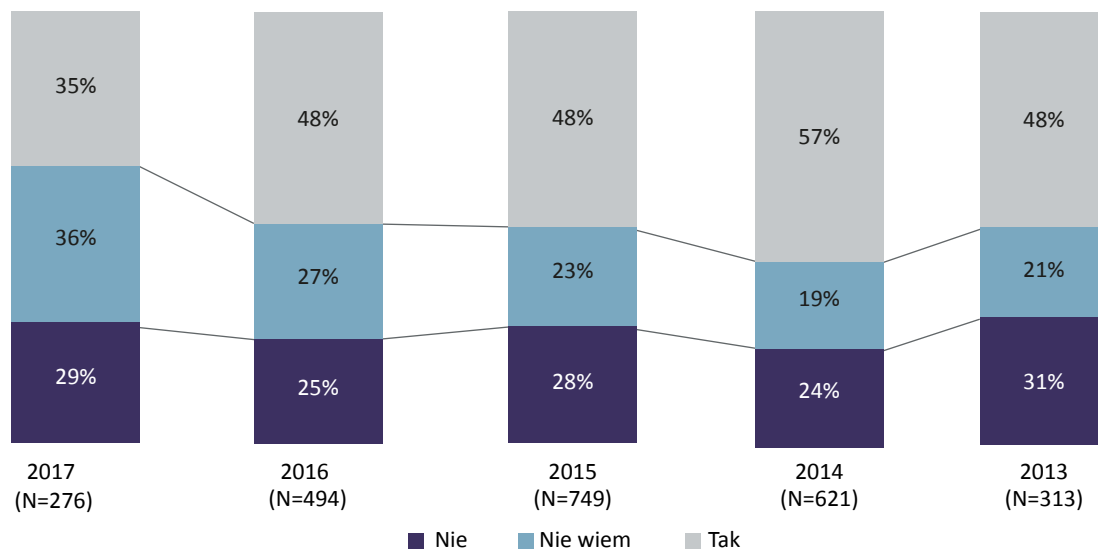
„Jak silna konkurencja występuje obecnie na rynku, na którym działa Państwa firma?”

⁶⁰ W modelu regresji można zadeklarować interakcję między zmiennymi. Istotna statystycznie interakcja oznacza, że choć poszczególne składowe (w tym przypadku „dostępność wykwalifikowanych pracowników” oraz „koszty zatrudnienia”) mogą nie być powiązane ze zmienną wyjaśnianą (ocena koniunktury), to niska ocena obu tych czynników na raz jest powiązana ze zmienną wyjaśnianą.

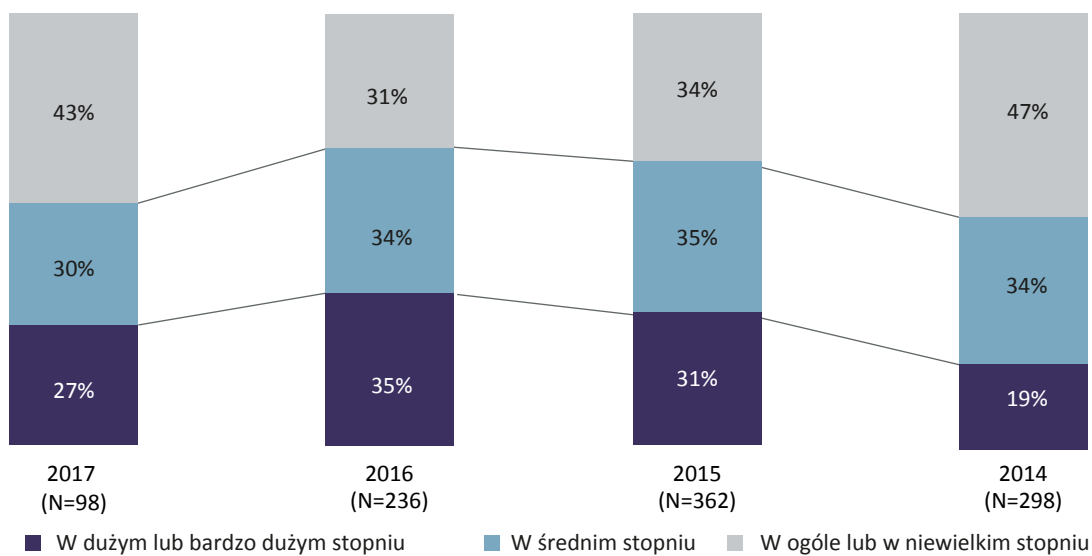
Wykres 6.11. Nieuczciwa konkurencja

„Czy w ostatnich trzech miesiącach spotkał się Pan/i z nieuczciwymi działaniami konkurencji?”

Wykres 6.12. Zagrożenie ze strony nieuczciwej konkurencji

„W jakim stopniu problem nieuczciwej konkurencji zagrażał, w ciągu ostatnich trzech miesięcy, interesom Państwa firmy?”

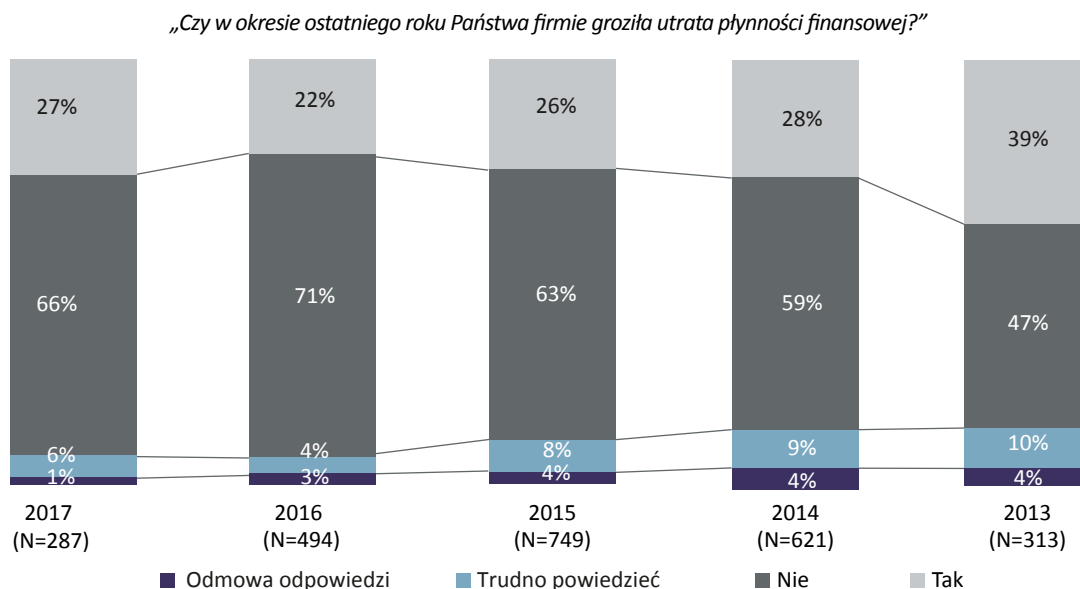

Kondycja polskich firm

Niezwykle istotnym czynnikiem opisującym kondycję polskich firm jest ich płynność finansowa decydująca o możliwości inwestowania, utrzymania wykwalifikowanych pracowników oraz rozwijania działalności. Odsetek przedsiębiorców, którzy w ostatnim roku obawiali się utraty płynności finansowej w 2017 r. wyniósł 27%, o 5 p.p. więcej niż w 2016 r., ale podobnie jak w latach 2015 i 2014.

W 2017 r. nieznacznie zwiększył się więc odsetek firm, których przedstawiciele stwierdzili, że w okresie ostatniego roku firmie groziła utrata płynności finansowej. Między 2014 a 2017 rokiem odsetek ten wahał się między 22% a 28%. Głównym powodem obaw przed utratą płynności finansowej były opóźnienia z płatnościami ze strony kontrahentów, na dalszych miejscach wymieniane były utrata klientów i utrata rynków zbytu. Wszystkie trzy wymienione powody zajmowały trzy pierwsze miejsca również w większości poprzednich pomiarów. Poczucie zagrożenia dla płynności finansowej pozostaje więc na względnie stałym poziomie od czterech lat.

Wykres 6.13. Groźba utraty płynności finansowej

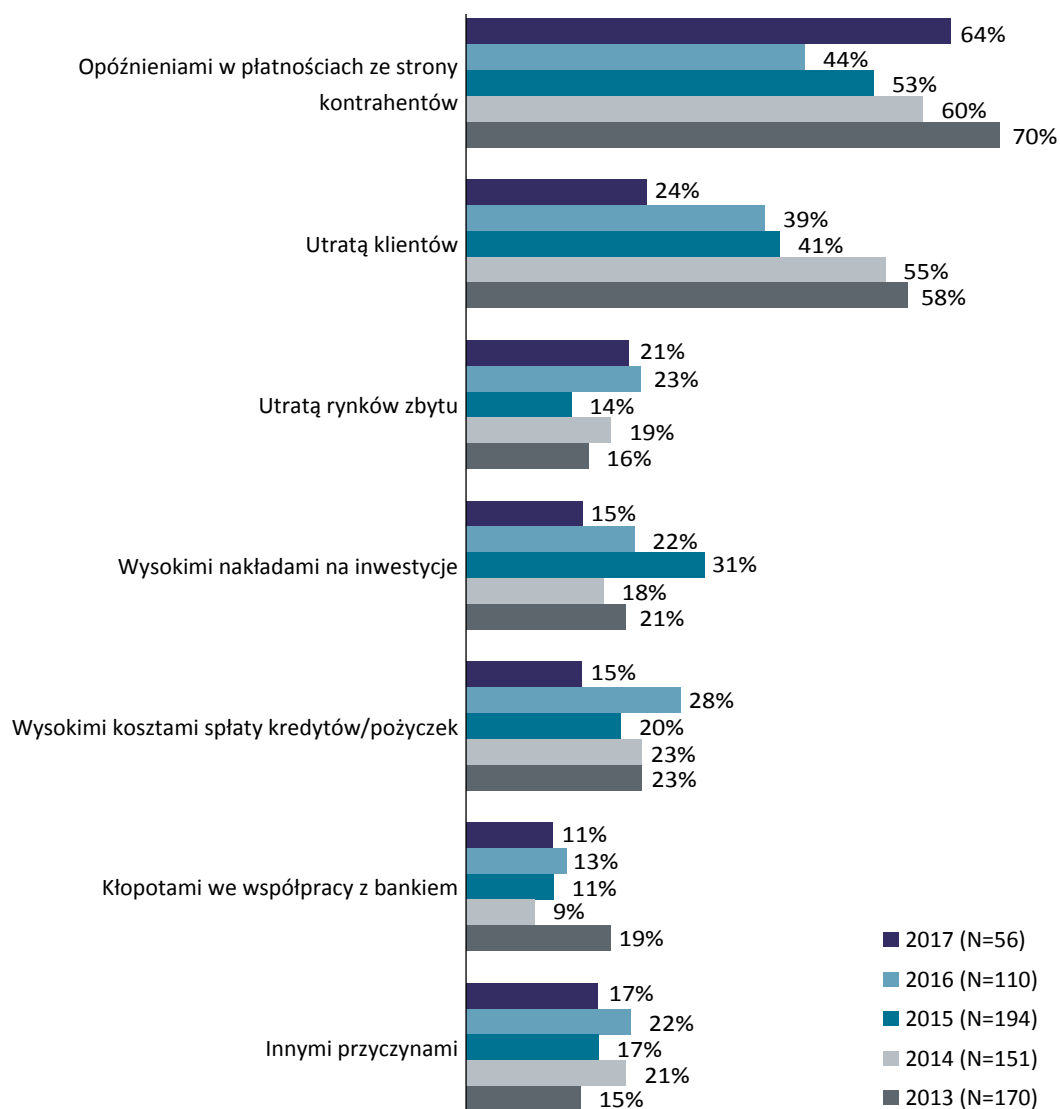

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat zmieniły się jednak powody do obaw. Nie są już nimi strach przed utratą klientów, wysokie nakłady na inwestycje czy koszty kredytów i pożyczek. Jako największe zagrożenie postrzega się obecnie opóźnienia w płatnościach ze strony kontrahentów. Osłabienie obawy związanej z utratą klientów i w nieco mniejszym stopniu – rynków zbytu czy dostępu do finansowania zewnętrznego wydaje się wskazywać na osiągnięcie pewnej dojrzałości przez badanych przedsiębiorców i stabilność rynków, na jakich działają.

Wykres 6.14. Przyczyny groźby utraty płynności finansowej

„Czym spowodowana była groźba utraty płynności finansowej przez Państwa firmę?”

Podsumowując, deklaracje badanych przedsiębiorców wskazują na duże zróżnicowanie sytuacji polskich firm. Z jednej strony jest grupa wygranych – oceniających koniunkturę pozytywnie i patrzących z optymizmem w przyszłość, z drugiej – tych w trudniejszym położeniu – negatywnie oceniających szanse rozwoju w swojej branży, w większej mierze dotkniętych kosztami zatrudnienia czy brakiem płynności finansowej. To zróżnicowanie przekłada się prawdopodobnie na ogólną ocenę sytuacji w polskiej gospodarce, w której co prawda maleje zagrożenie nieuczciwą konkurencją, ale z kolei wciąż występuje problem nieterminowości czy niewypłacalności kontrahentów. Badani mają również przekonanie o rosnącej konkurencji, która może wiązać się z większą trudnością pozyskania wykwalifikowanych pracowników oraz utrzymania cen operacyjnych na poziomie gwarantującym płynność finansową.

www.parp.gov.pl

ISBN 978-83-7633-359-5